

Studia Podyplomowe

EFEKTYWNE UŻYTKOWANIE ENERGII ELEKTRYCZNEJ

w ramach projektu

**Śląsko-Małopolskie Centrum Kompetencji
Zarządzania Energią**

JAKOŚĆ ENERGII ELEKTRYCZNEJ – ZMIANA WARTOŚCI SKUTECZNEJ NAPIĘCIA

dr hab. inż. Zbigniew Hanzelka, prof. AGH

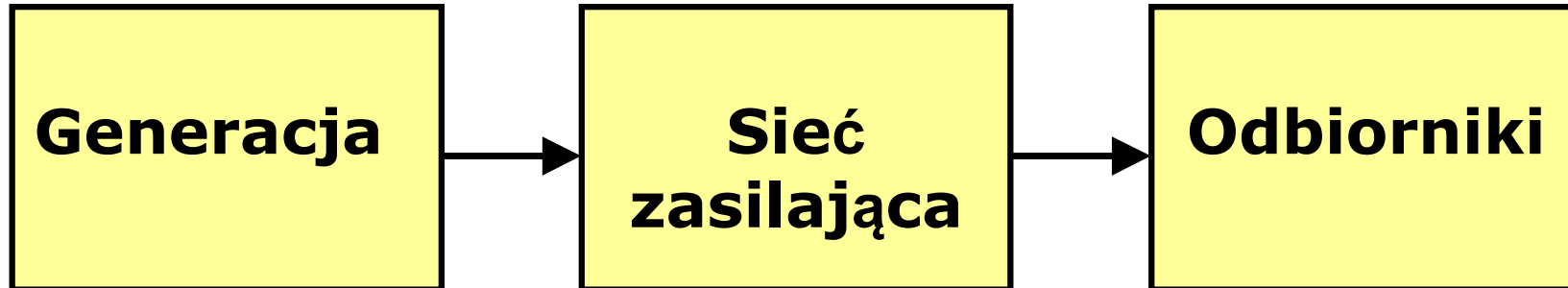

AKADEMIA GÓRNICZO-HUTNICZA
IM. STANISŁAWA STASZICA W KRAKOWIE

JAKOŚĆ ENERGII ELEKTRYCZNEJ - ZMIANA WARTOŚCI SKUTECZNEJ NAPIĘCIA

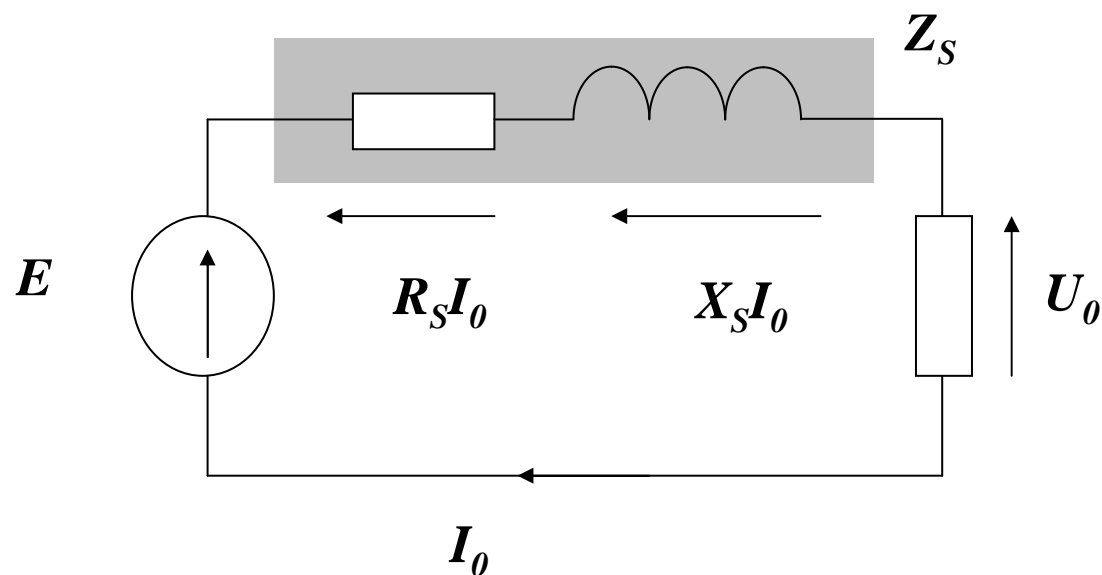
Zbigniew HANZELKA

ZMIANA WARTOŚCI SKUTECZNEJ NAPIĘCIA

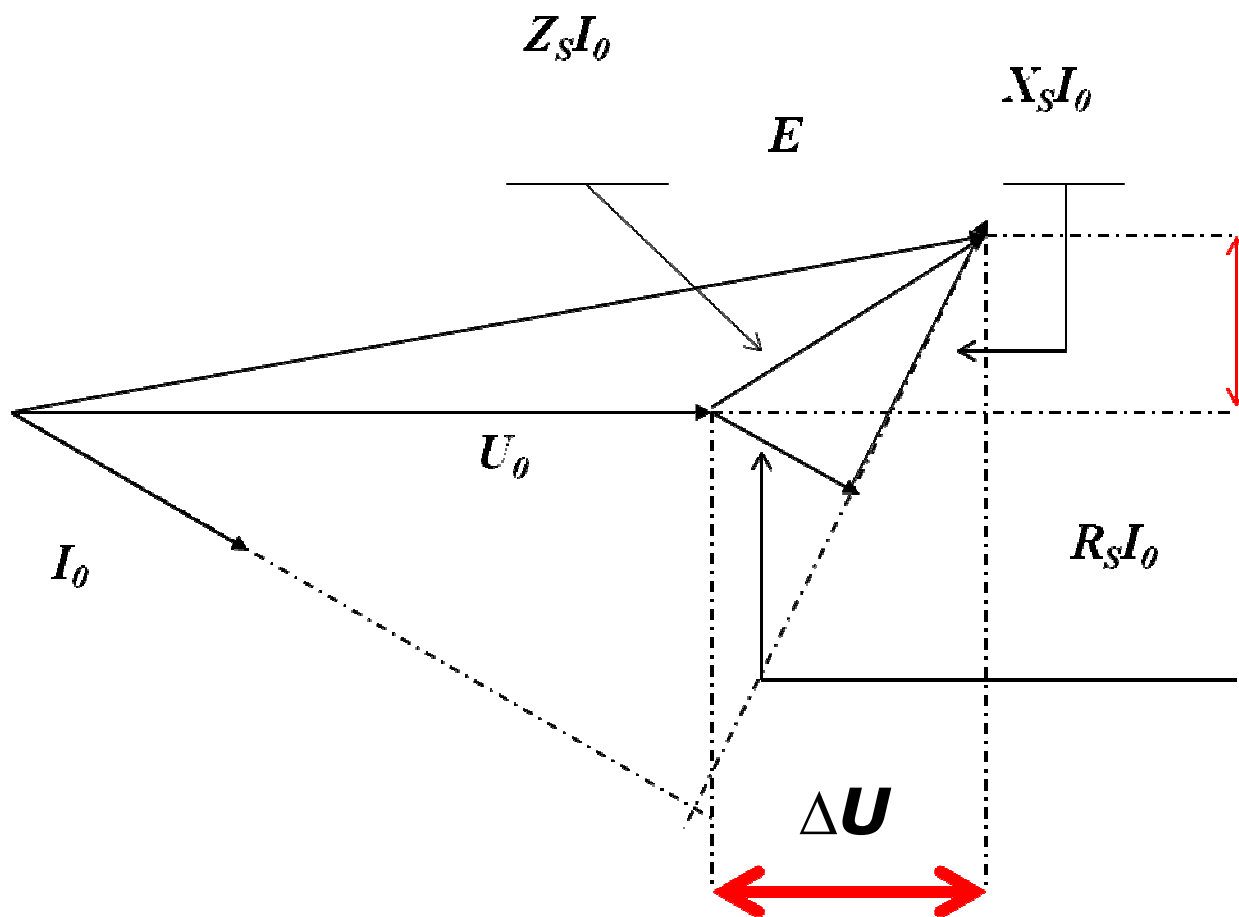

- **Generacja** – dostosowuje się do zmieniających się warunków obciążenia, utrzymując równowagę pomiędzy produkcją i konsumpcją energii
- **Sieć zasilająca** – zmieniająca swoją strukturę na skutek łączeń i podlegająca wpływom np. zwarć,
- **Odbiorniki** – o zmiennym poborze mocy czynnej i biernej (odbiorniki niespokojne)

ZMIANA WARTOŚCI SKUTECZNEJ NAPIĘCIA

ZMIANA WARTOŚCI SKUTECZNEJ NAPIĘCIA

Wykres wskazowy

ZMIANA WARTOŚCI SKUTECZNEJ NAPIĘCIA

$$\frac{E - U_0}{U_0} \approx \frac{\Delta U}{U_0} = R_S \frac{P}{U_0^2} + X_S \frac{Q}{U_0^2} \cong R_S \frac{P}{U_0^2} + \frac{Q}{S_{zw}}$$

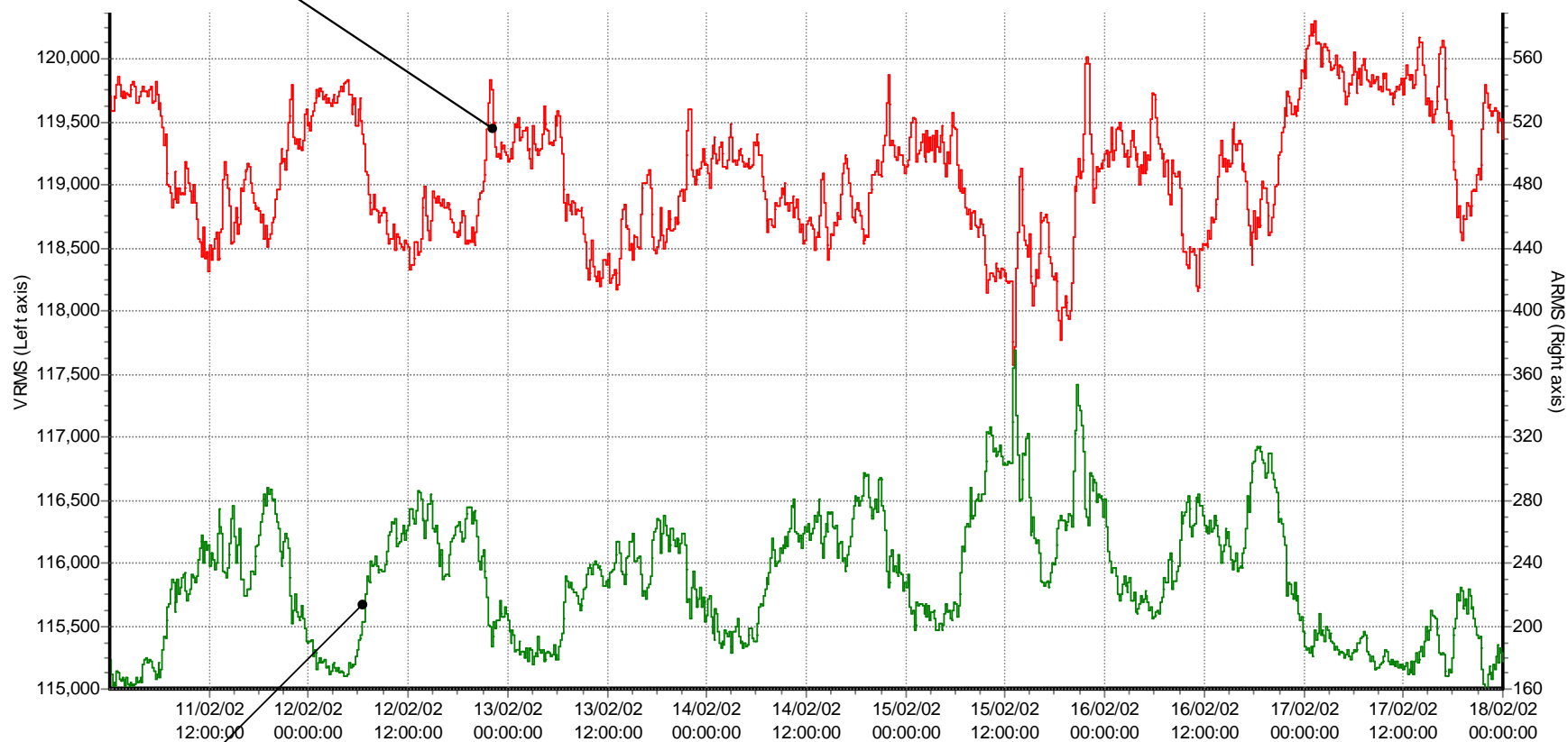
$$\frac{\Delta U}{U_0} \cong \frac{Q}{S_{zw}}$$

P, Q - moce: czynna i bierna odbiornika,
 S_{zw} - moc zwarciowa w miejscu przyłączenia

ZMIANA WARTOŚCI SKUTECZNEJ NAPIĘCIA

napięcie

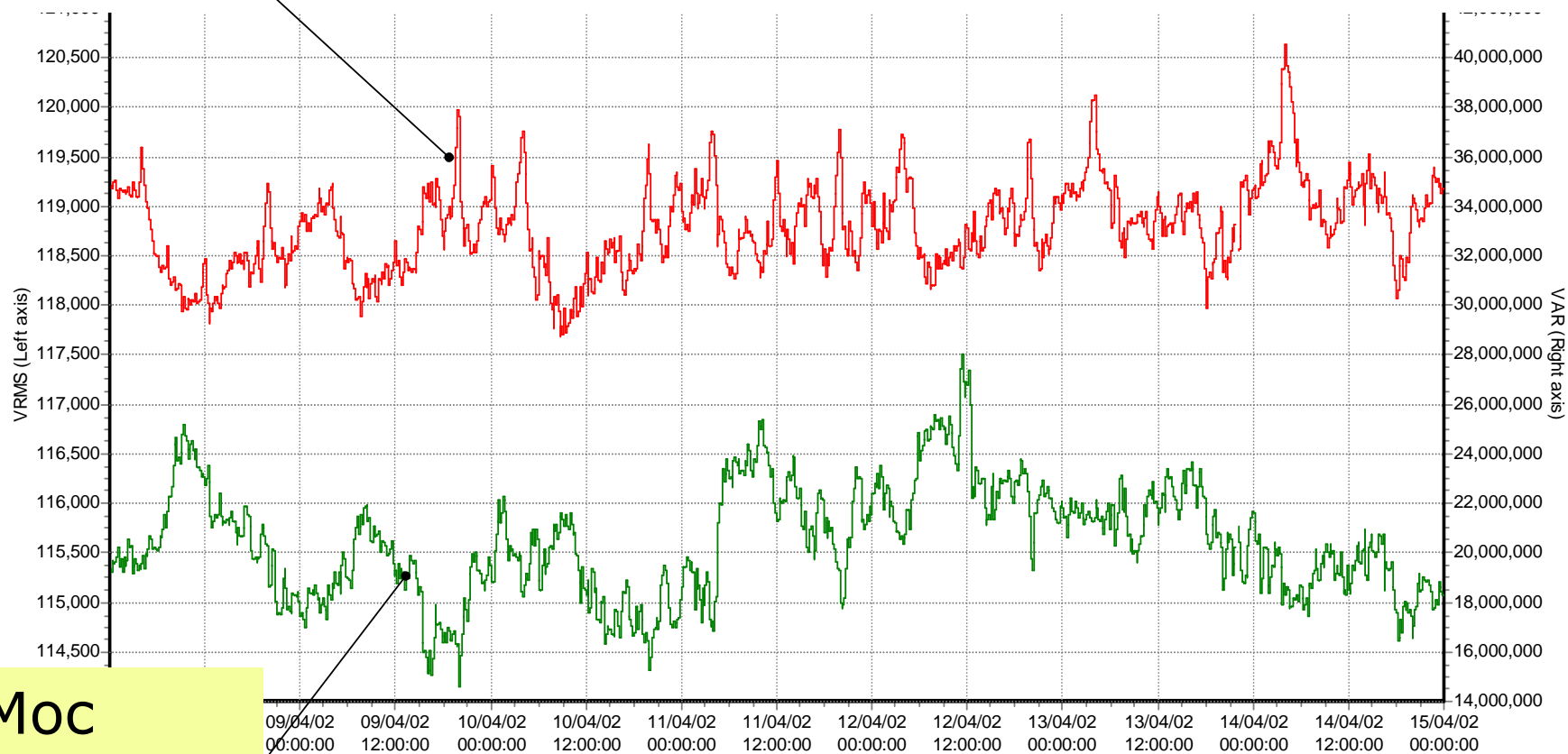

prąd

ZMIANA WARTOŚCI SKUTECZNEJ NAPIĘCIA

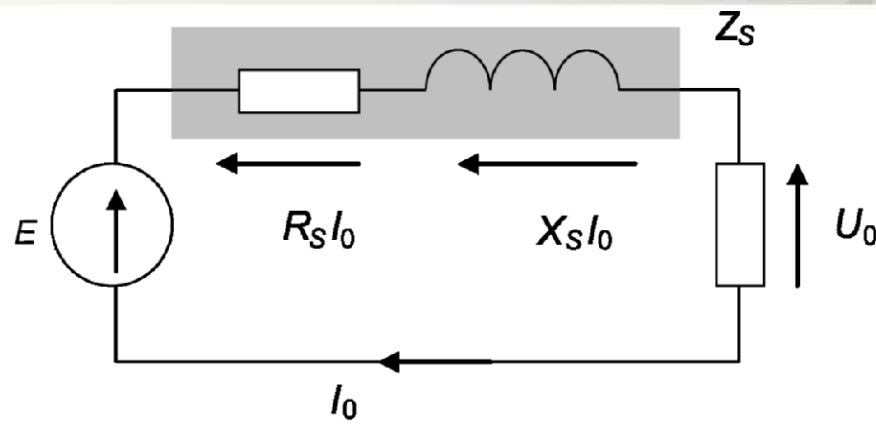
Napięcie

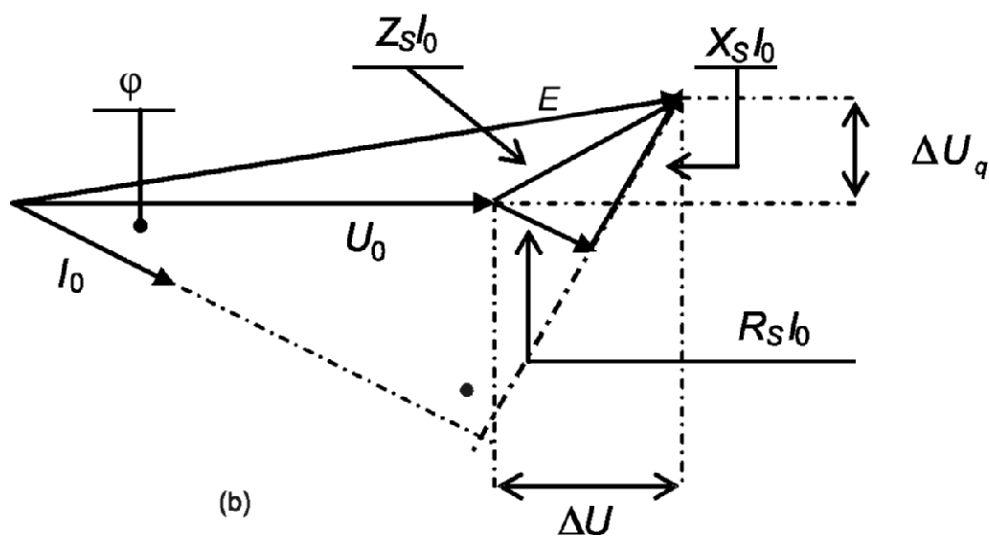
Moc
bierna Q

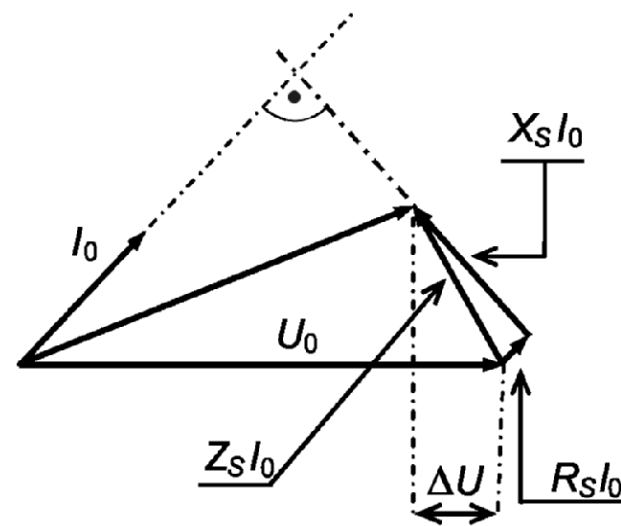
ZMIANA WARTOŚCI SKUTECZNEJ NAPIĘCIA

(a)

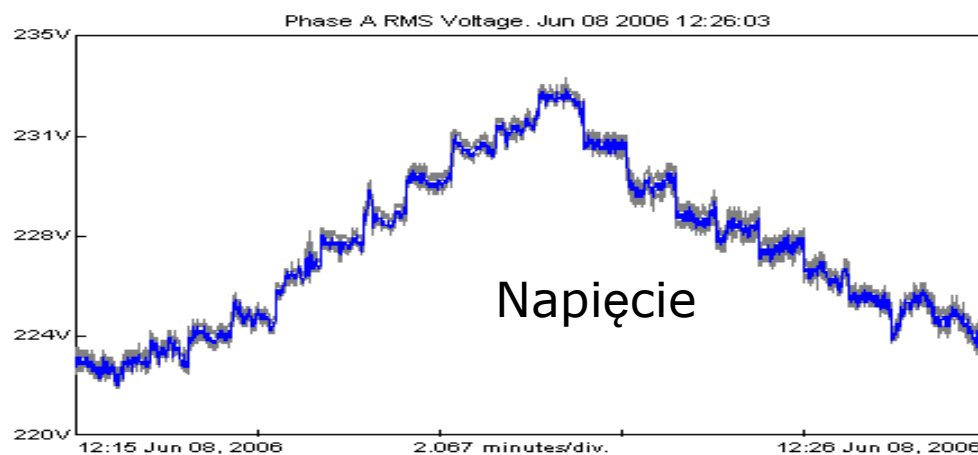
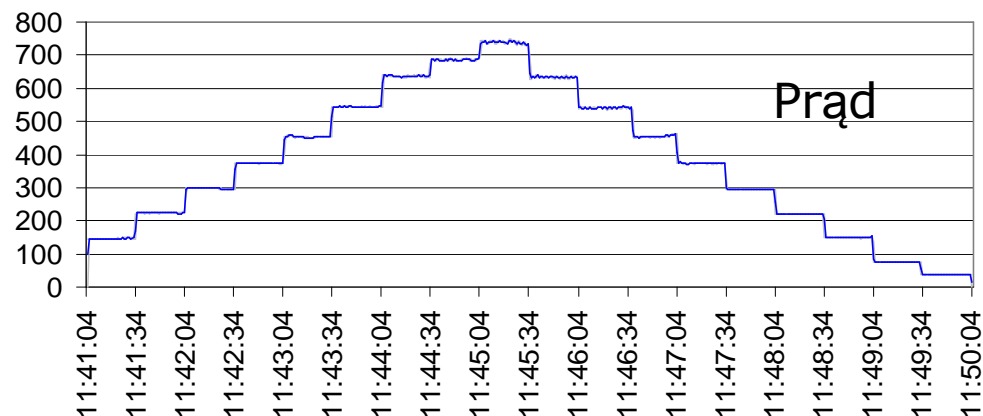
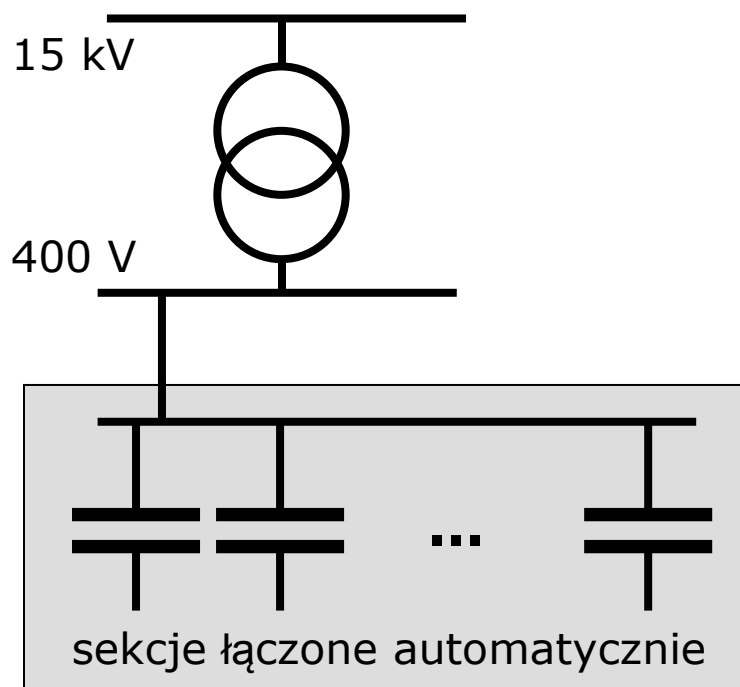
(b)

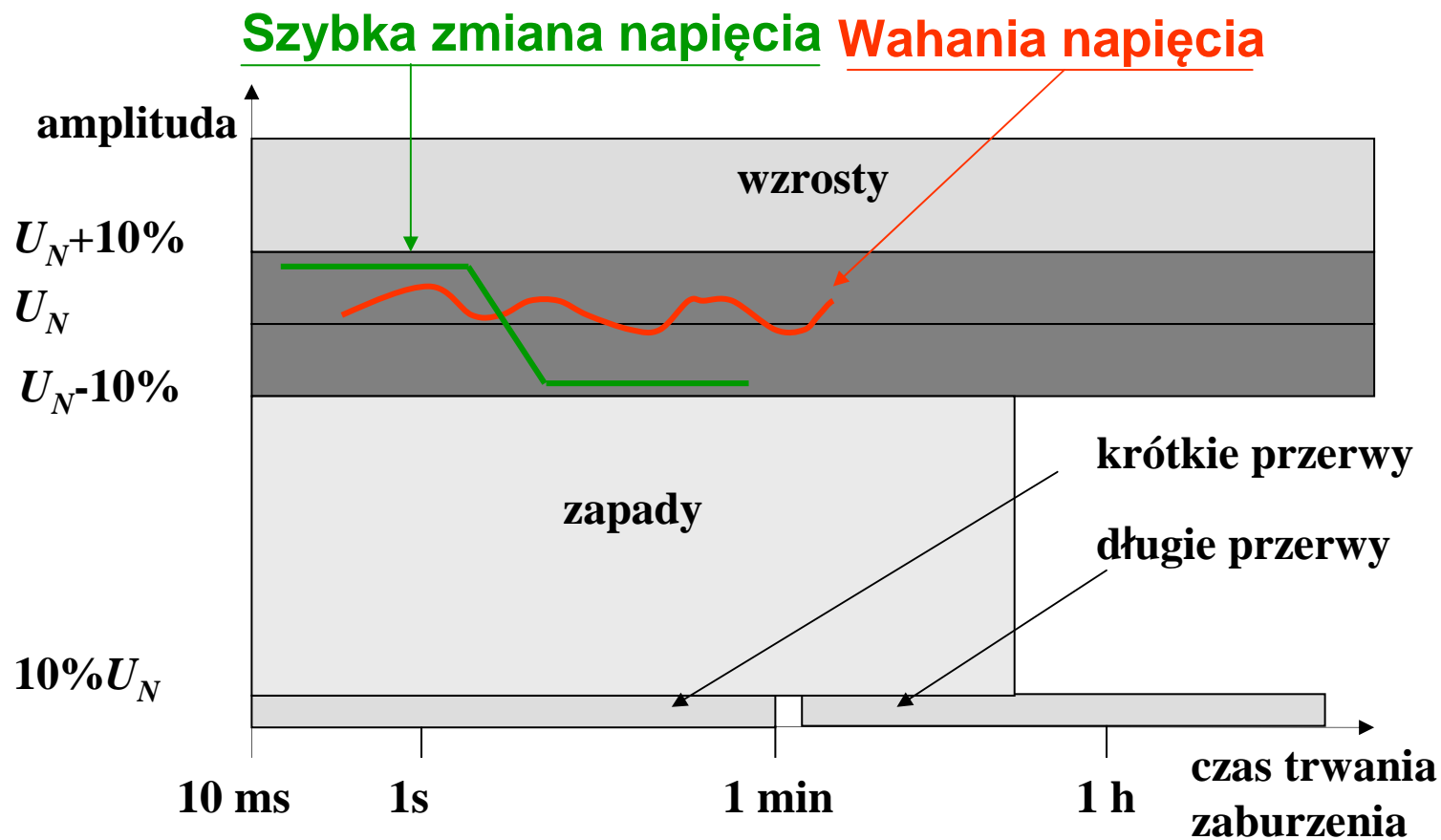
(c)

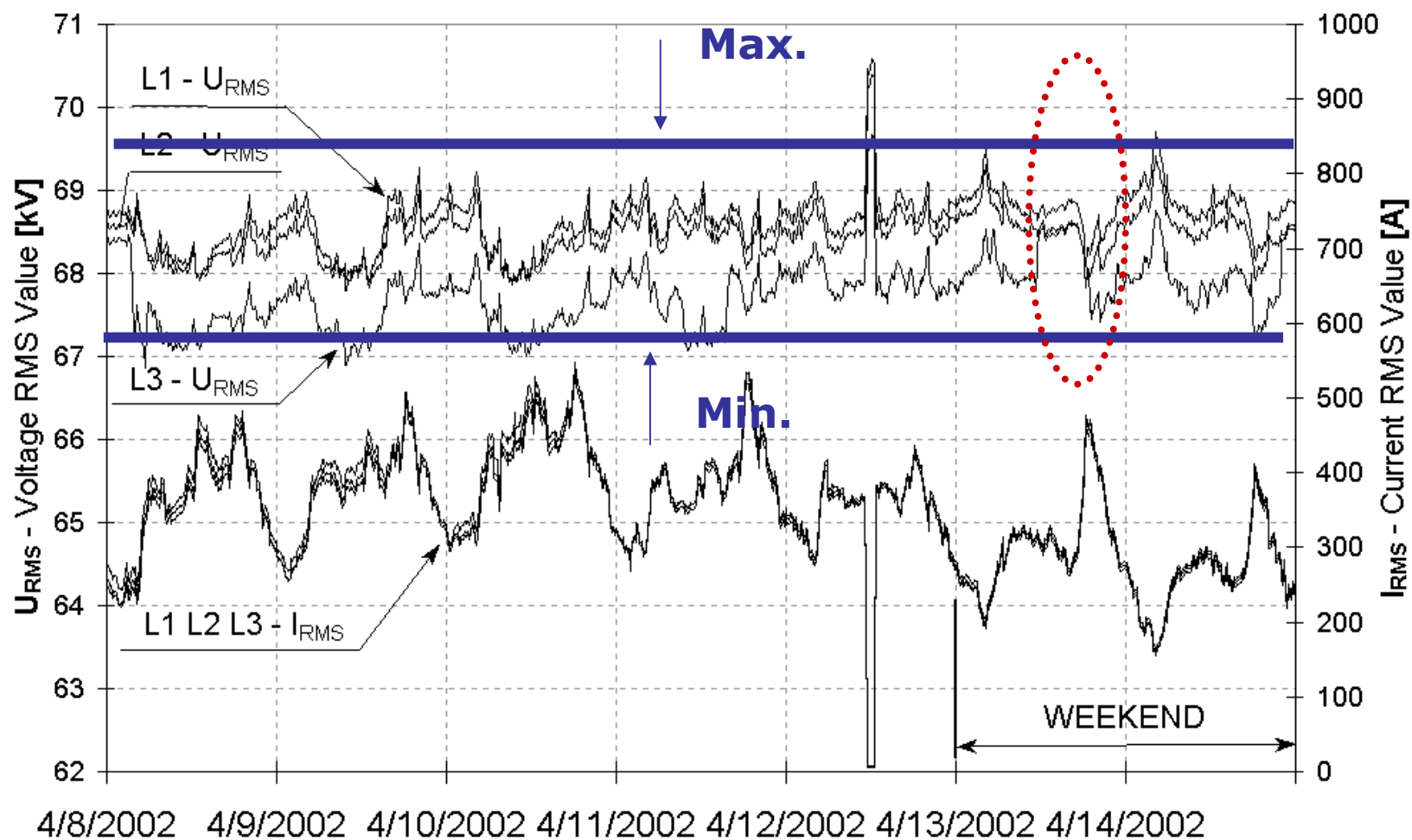
ZMIANA WARTOŚCI SKUTECZNEJ NAPIĘCIA

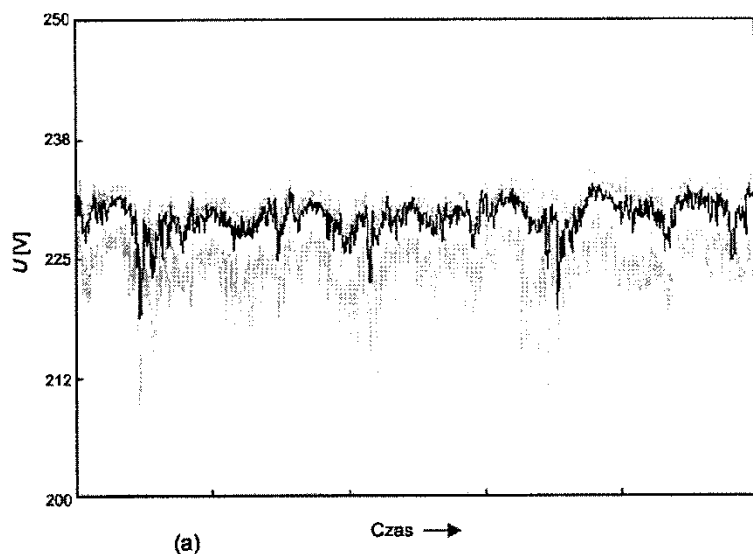
ZMIANY WARTOŚCI SKUTECZNEJ NAPIĘCIA

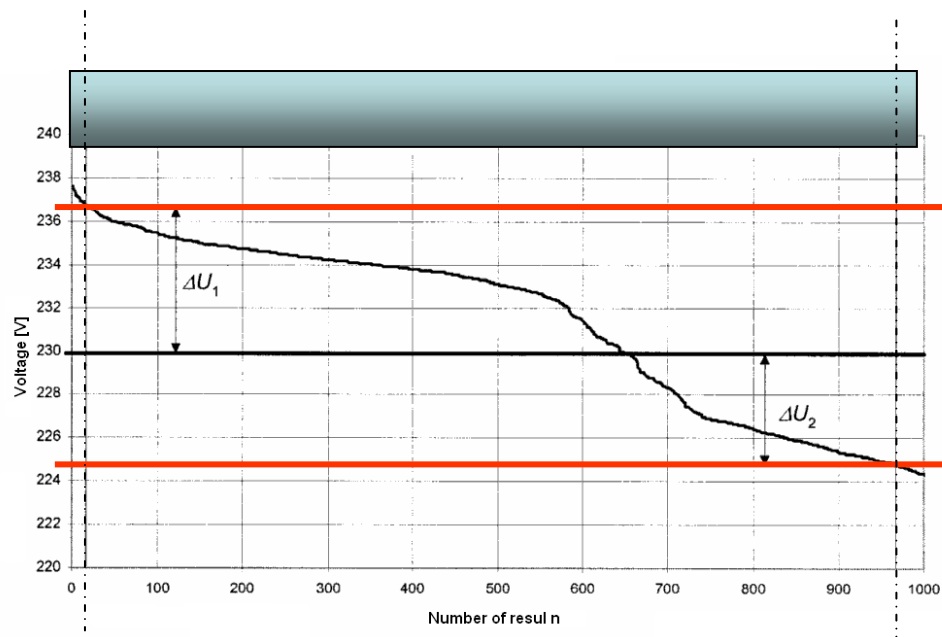
ZMIANY WARTOŚCI SKUTECZNEJ NAPIĘCIA

Miary statystyczne

(a)
Zmiana w czasie wartości skutecznej napięcia w okresie jednego tygodnia (100%);

(b)
Charakterystyka uporządkowana oraz percentyle CP05 i CP95 (dopisać CP05 i CP95)

ZMIANY WARTOŚCI SKUTECZNEJ NAPIĘCIA

W każdym tygodniu 95 % ze zbioru 10-minutowych średnich wartości skutecznych napięcia zasilającego powinno, wyłączając przerwy w zasilaniu mieścić się w przedziale odchyień:

Grupa przyłączeniowa I i II

- (a) **+/-10 %** napięcia znamionowego dla sieci o napięciu znamionowym 110 kV i 220 kV
- (b) **+5%/-10%** napięcia znamionowego dla sieci o napięciu znamionowym 400 kV

Grupa przyłączeniowa III-V

W każdym tygodniu 95 % ze zbioru 10-minutowych średnich wartości skutecznych napięcia zasilającego powinno, wyłączając przerwy w zasilaniu mieścić się w przedziale odchyień +/- 10 % napięcia znamionowego

ROZPORZĄDZENIE SYSTEMOWE .....

... warunkiem utrzymania parametrów napięcia zasilającego w określonych granicach jest pobieranie przez odbiorcę mocy czynnej nie większej od mocy umownej, przy współczynniku $\text{tg}\varphi$ nie większym niż 0,4.

Z analizy statystycznej będącej podstawą oceny jakości napięcia należy wykluczyć te wyniki pomiarów, które zostały zmierzone w warunkach przekroczenia mocy umownej lub wartości współczynnika $\text{tg}\varphi > 0,4$.

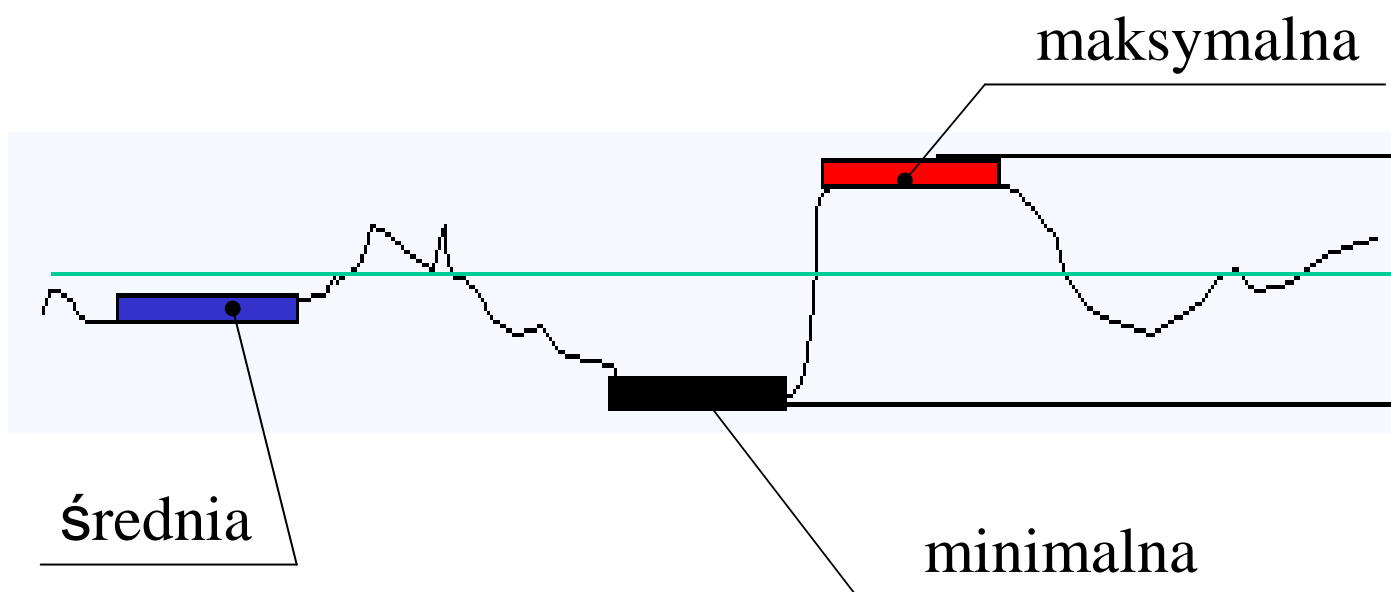
.....

POMIAR NAPIĘCIA

$$U_{RMS} = \sqrt{\frac{1}{T} \int_0^T u^2(t) dt}$$

$$U_{RMS} = \sqrt{\frac{1}{T} \int_0^T u^2(t) dt}$$

$$U_{rms-0,2} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^N u^2}{N}}$$

Agregacja pomiarów

przedział 3 s

$$U_{rms-3s} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^{15} U_{rms-0,2s}^2}{15}}$$

przedział 10 min

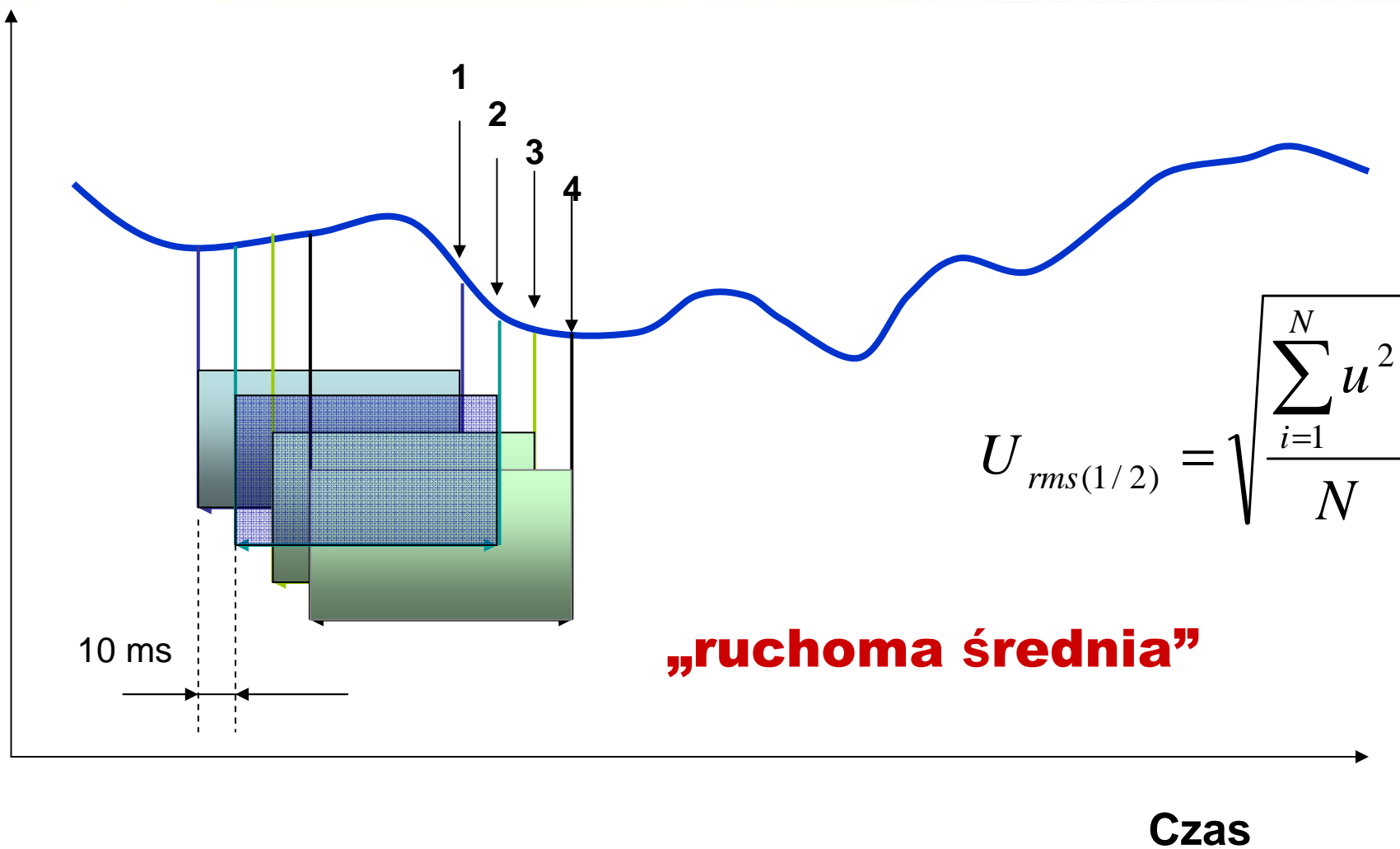
$$U_{rms-10min} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^N U_{rms-0,2s}^2(i)}{k}}$$

przedział 2 h

$$U_{rms-2h} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^{12} U_{rms-10min}^2}{12}}$$

gdzie:

$U_{rms-0,2}$ – wartość skuteczna zmierzona w oknie 10 okresowym,
k – liczba próbek 10 okresowych w czasie 10 minut, dla 50 Hz k=3000,

EN 61000-4-30: Kompatybilność elektromagnetyczna (EMC), Część 4-30: Metody badań i pomiarów - Metody pomiaru jakości energii

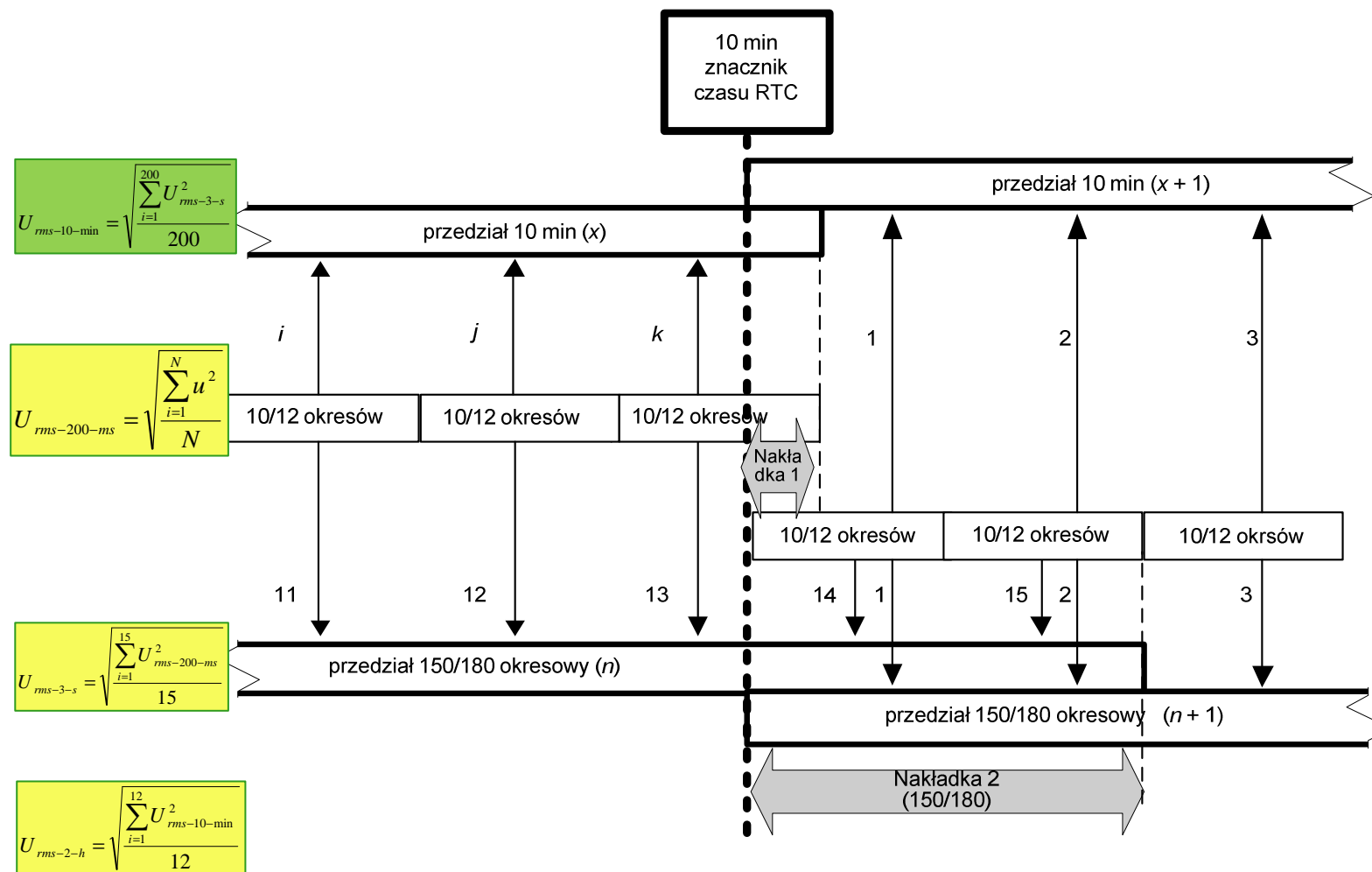

Rodzaje mierników:

klasa A (wartość skuteczna uaktualniana co $\frac{1}{2}$ okresu)

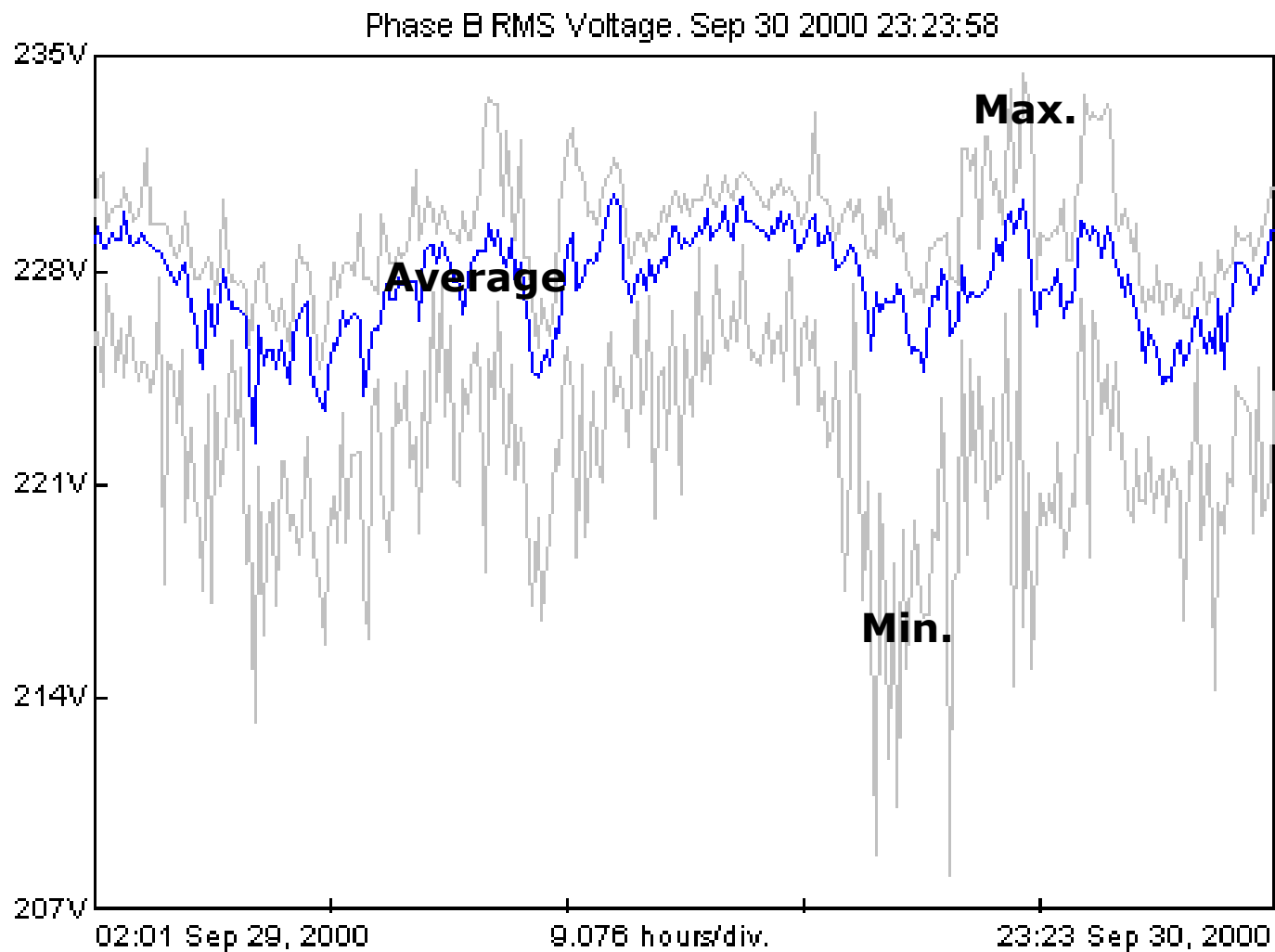
klasa S (wartość skuteczna uaktualniana co okres, mniejsze przedziały zmienności sygnałów wejściowych ...)

klasa B

POMIAR NAPIĘCIA

EN 50 160:

**Parametry napięcia zasilającego
w publicznych sieciach rozdzielczych**

Węgry

Zmiany napięcia powinny zawierać się w przedziale $U_n \pm 7,5\%$ dla CP95 (10. minutowe wartości skuteczne)

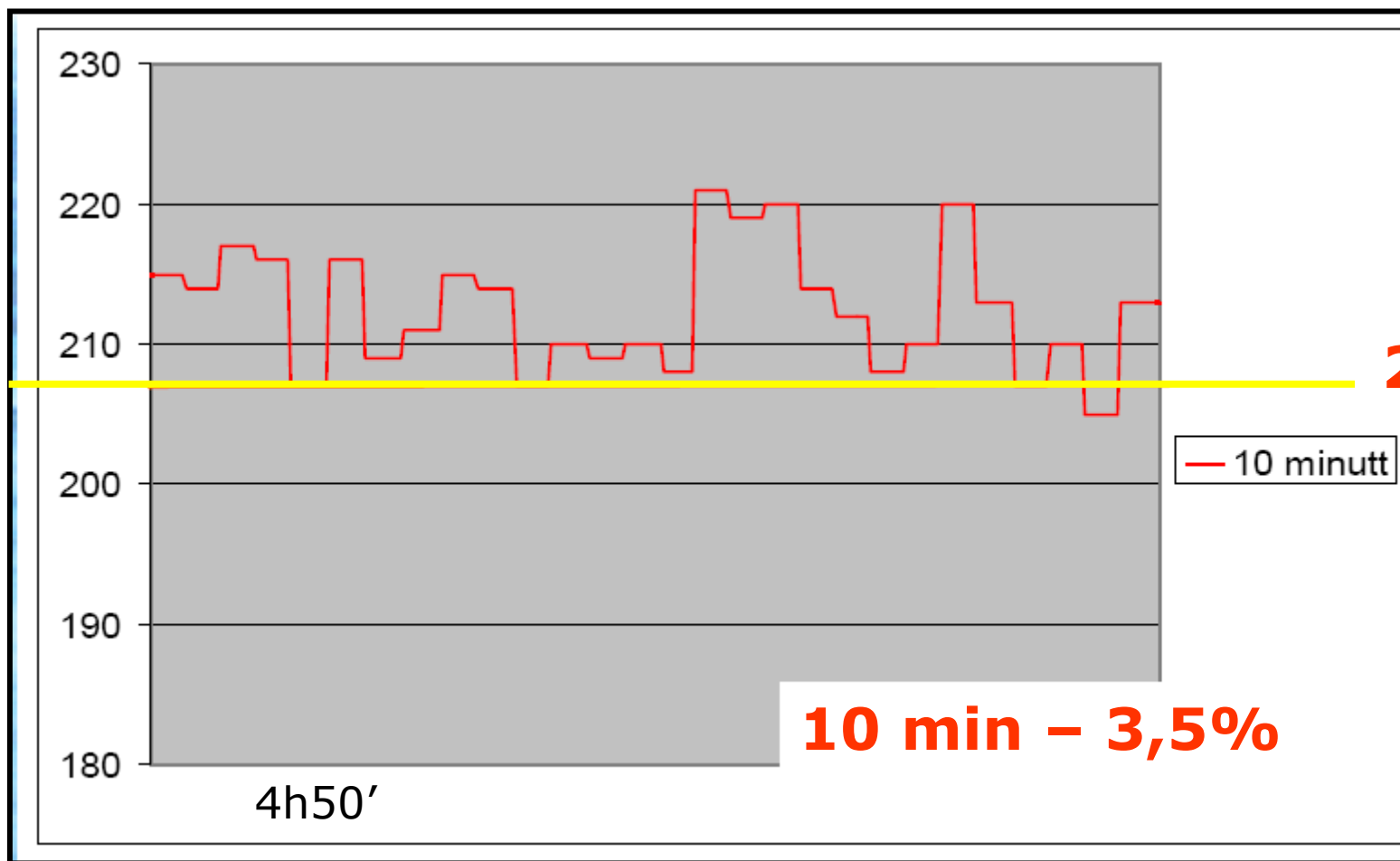
Wszystkie 10. minutowe wartości skuteczne muszą być w przedziale $+10\%$ i -15% napięcia znamionowego

Powyższe wartości dopuszczalne dotyczą zarówno nN jak i SN

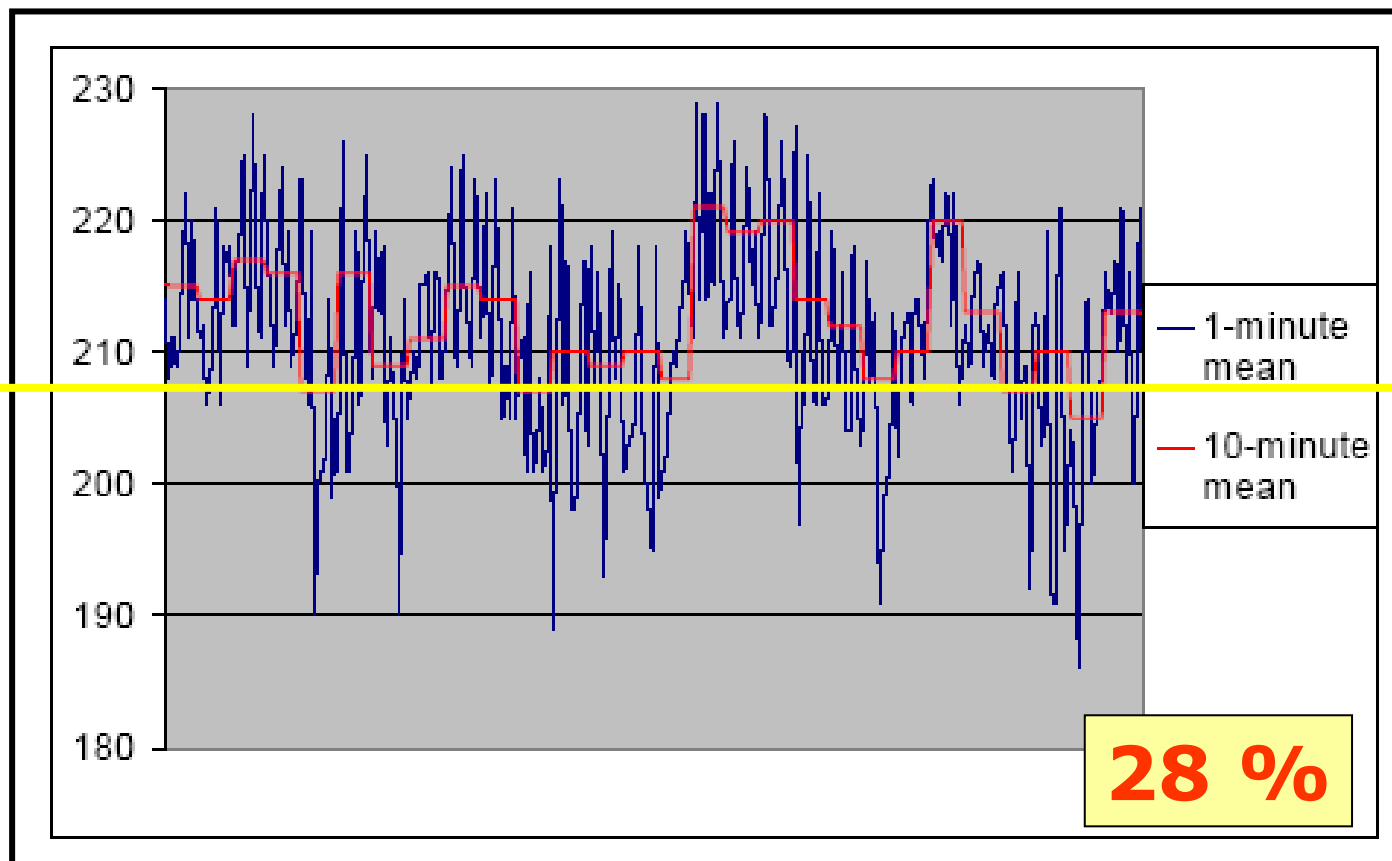

POMIAR NAPIĘCIA

207 V

10 min – 3,5% 1 min – 28,5%

EN 50 160:

**Parametry napięcia zasilającego
w publicznych sieciach rozdzielczych**

Węgry

**Maksymalny poziom napięcia: $U_n + 15\%$
dla wartości średnich 1. minutowych**

**Powyższe wartości dopuszczalne dotyczą
zarówno nN jak i SN**

STABILIZACJA NAPIĘCIA

autotransformatory lub transformatory z przełącznikami zaczepów stosowane w wersji zarówno mechanicznej (od 15 do nawet 45s) jak i energoelektronicznej

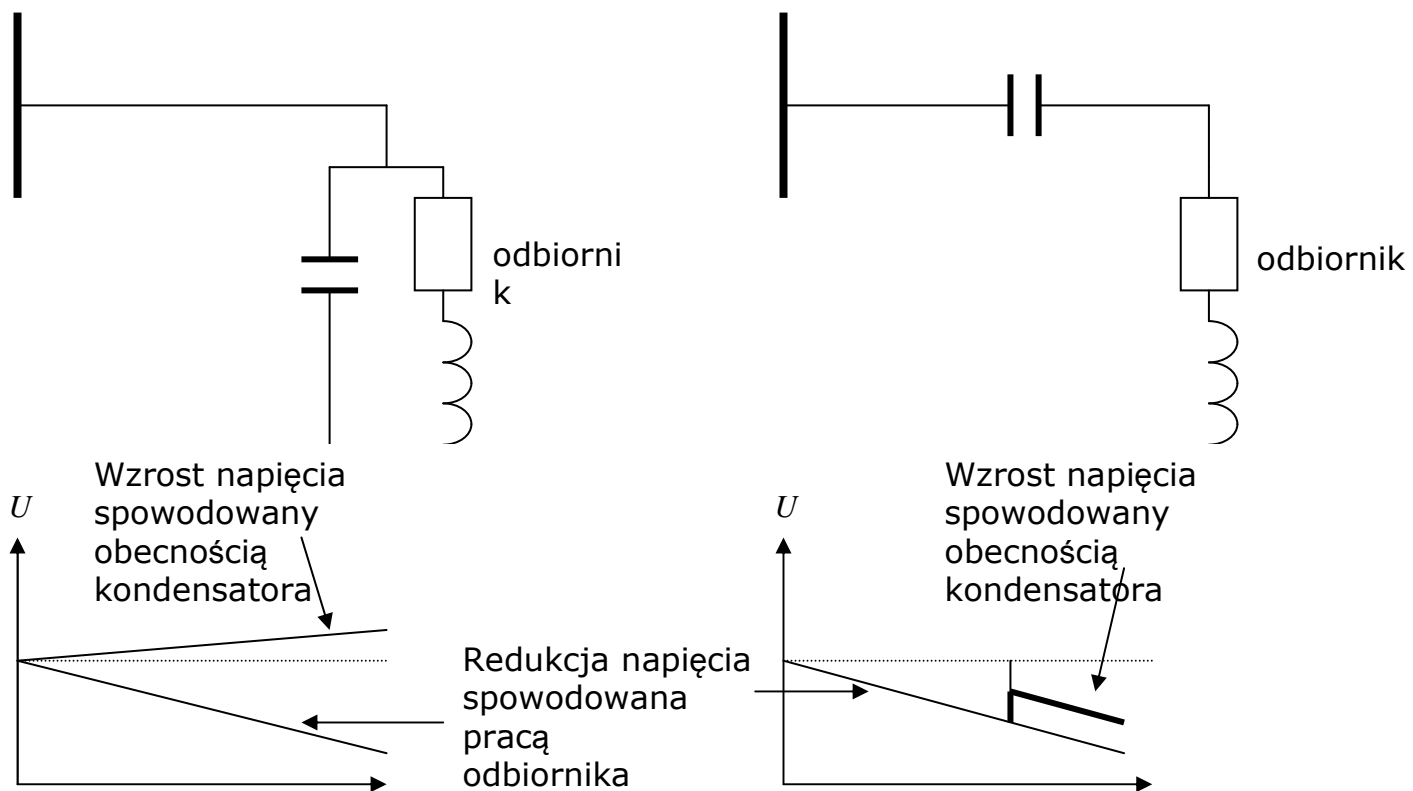
skracanie obwodów sieci nN przez zwiększanie liczby stacji transformatorowych SN/Nn

szeregowe transformatory regulacyjne (jedno- lub trójfazowe)

urządzenia regulacyjne tj. UPS, transformatory ferorezonansowe, układy silnik-generator itp.

regulacja napięcia poprzez zmianę rozptywu mocy biernej (kondensatory: równoległe i szeregowy)

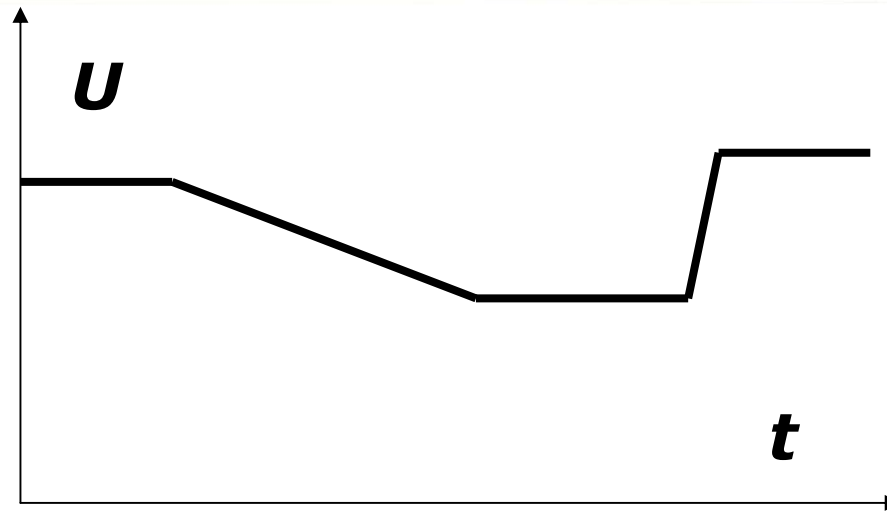
STABILIZACJA NAPIĘCIA

RODZAJE ZMIAN NAPIĘCIA

RODZAJE ZMIAN NAPIĘCIA

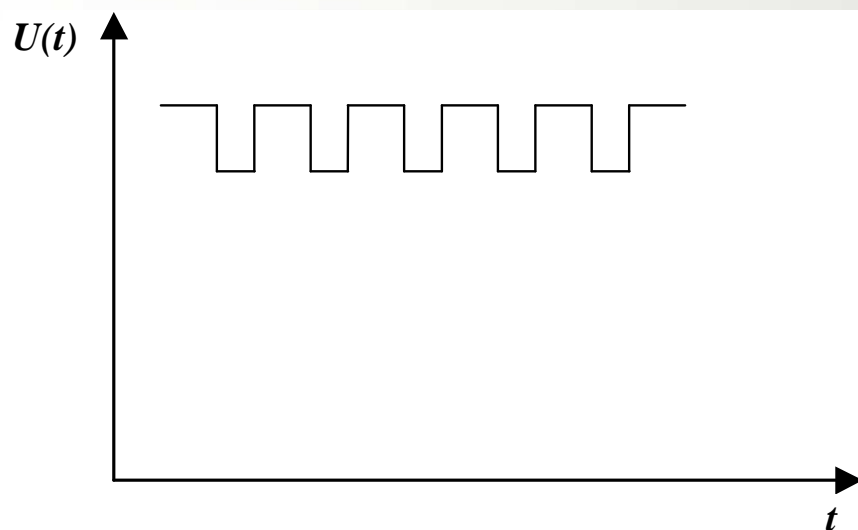

Zmiany napięcia:

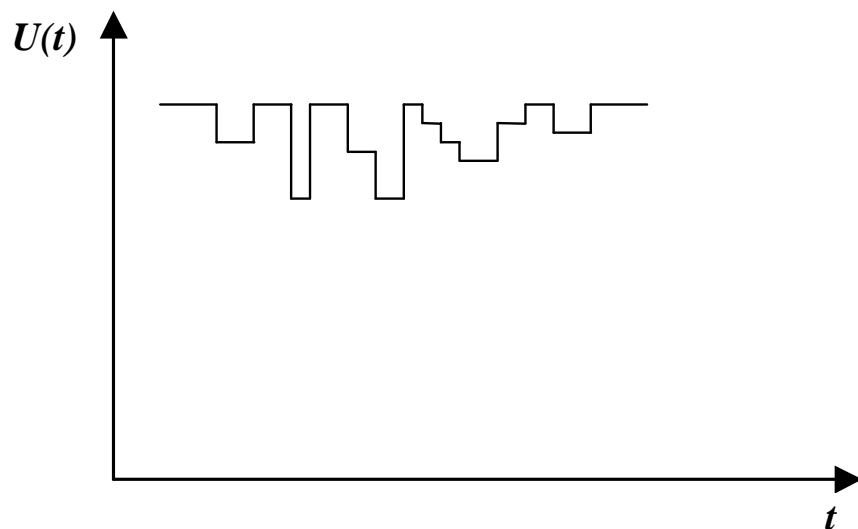
**wolne lub szybkie,
pojedyncze lub powtarzalne,
gwałtowne lub o skończonym czasie**

Whania napięcia – nagła zmiana napięcia o powtarzalnym charakterze

RODZAJE ZMIAN NAPIĘCIA

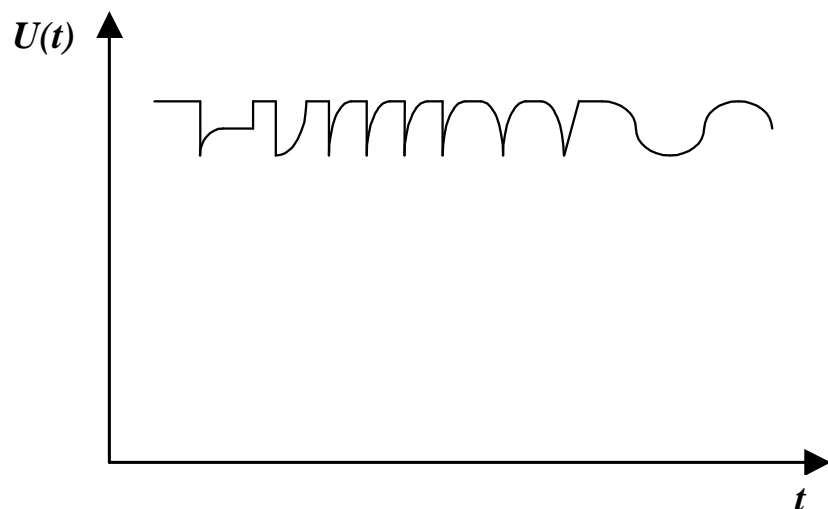
Rodzaj a: Prostokątne i okresowe o stałej amplitudzie (np. łączenie rezystancyjnego odbiornika, zgrzewarka oporowa itp.),

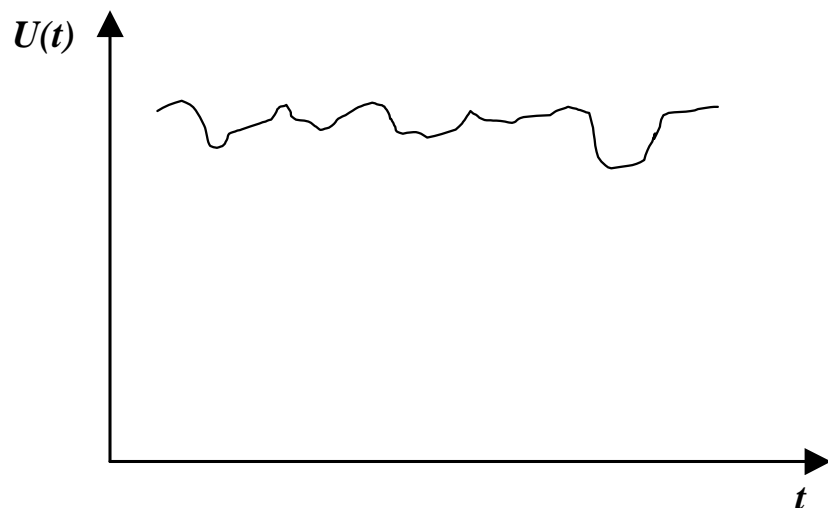
Rodzaj b: szeregi nieregularnych zmian napięcia o różnych amplitudach, i identycznych (lub nie) dolnych lub górnych wartościach

RODZAJE ZMIAN NAPIĘCIA

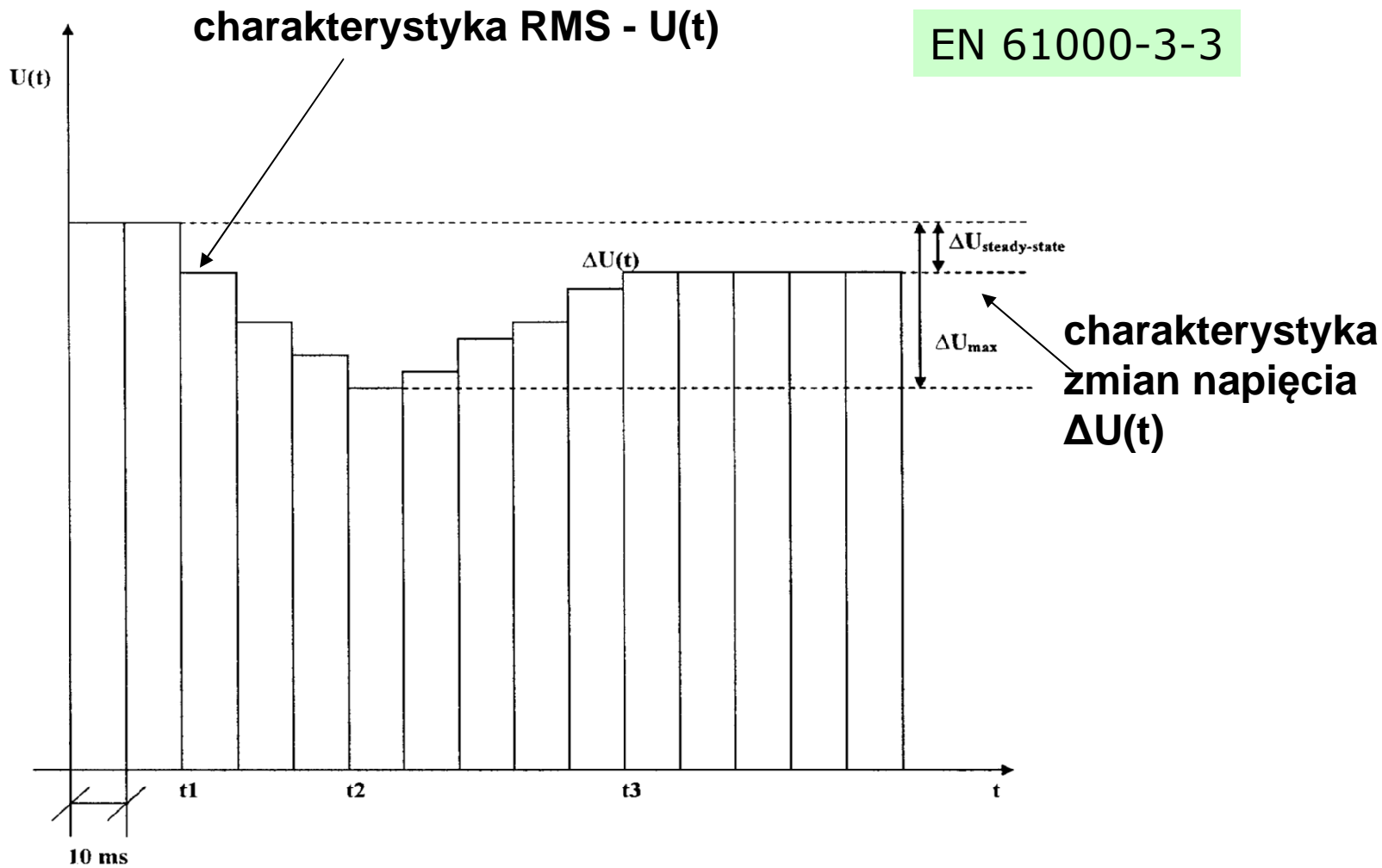

Rodzaj c: oddzielone zmiany napięcia, nie zawsze o gwałtownym charakterze (rozruchy silników, łączenie odbiorników nierezystancyjnych itp.)

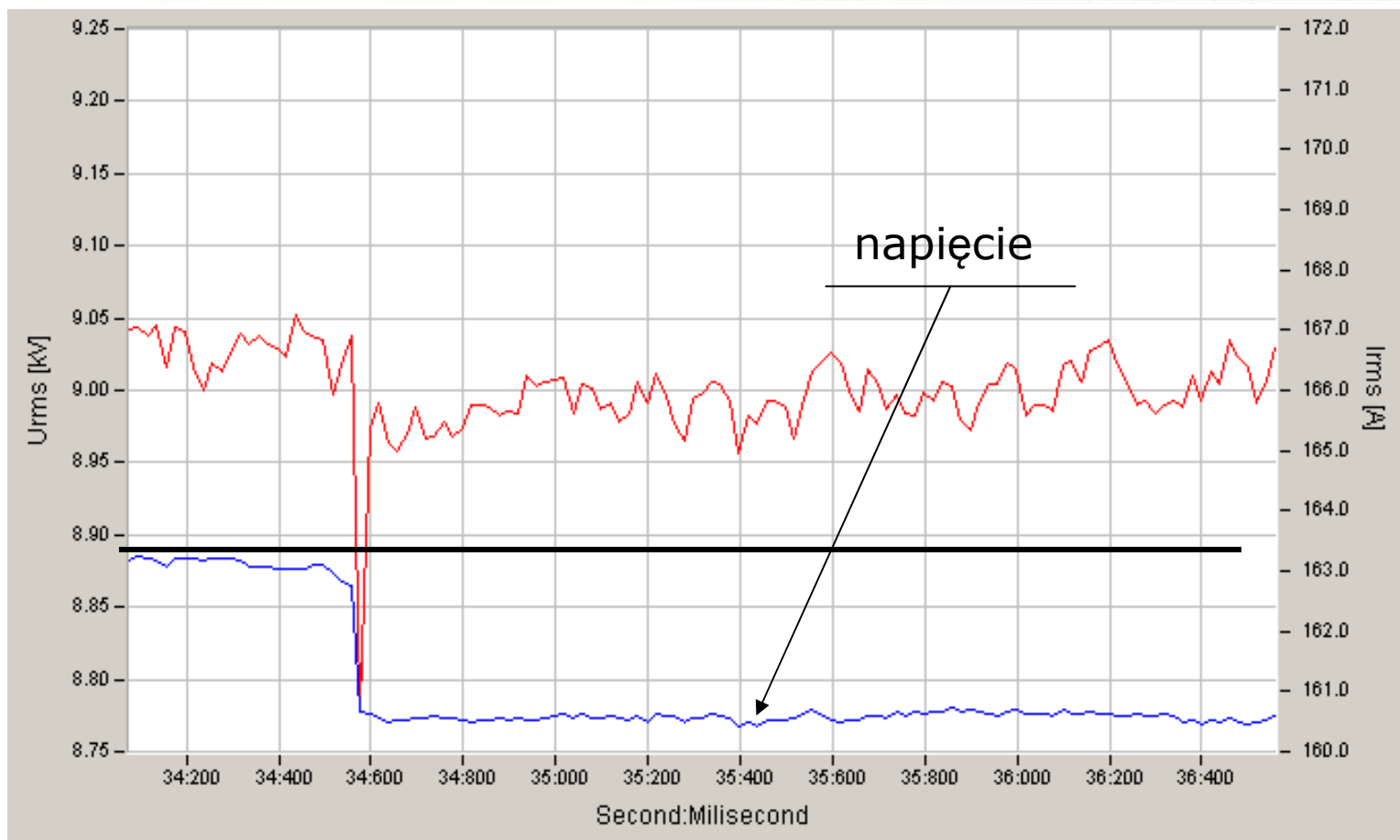

Rodzaj d: seria losowych zmian napięcia (np. praca pieca łukowego)

ZMIANY NAPIĘCIA

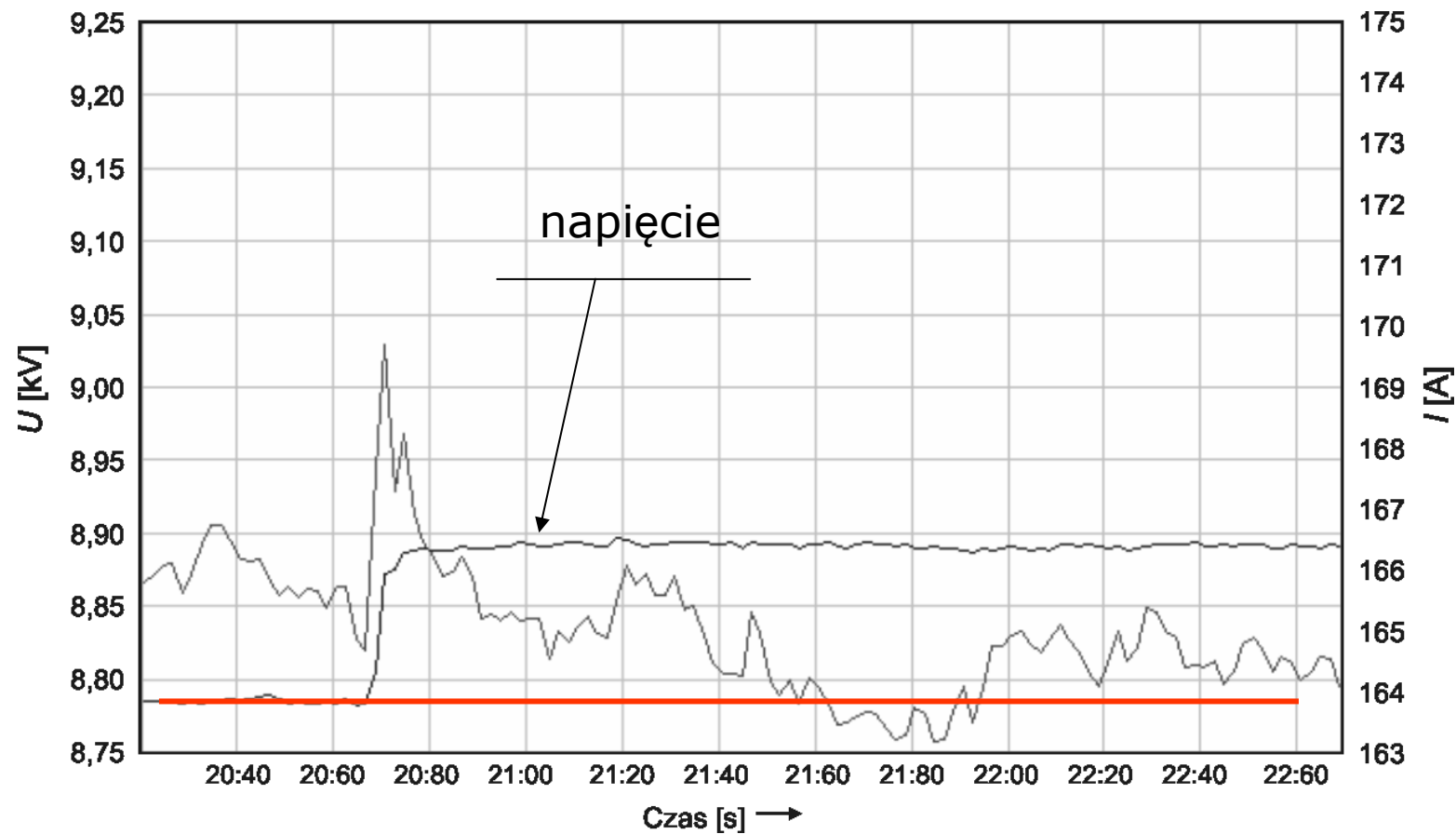

SZYBKIE ZMIANY NAPIĘCIA

Przykładowa zmiana wartości skutecznej napięcia i prądu podczas przełączania zaczeów transformatora WN/SN

SZYBKIE ZMIANY NAPIĘCIA

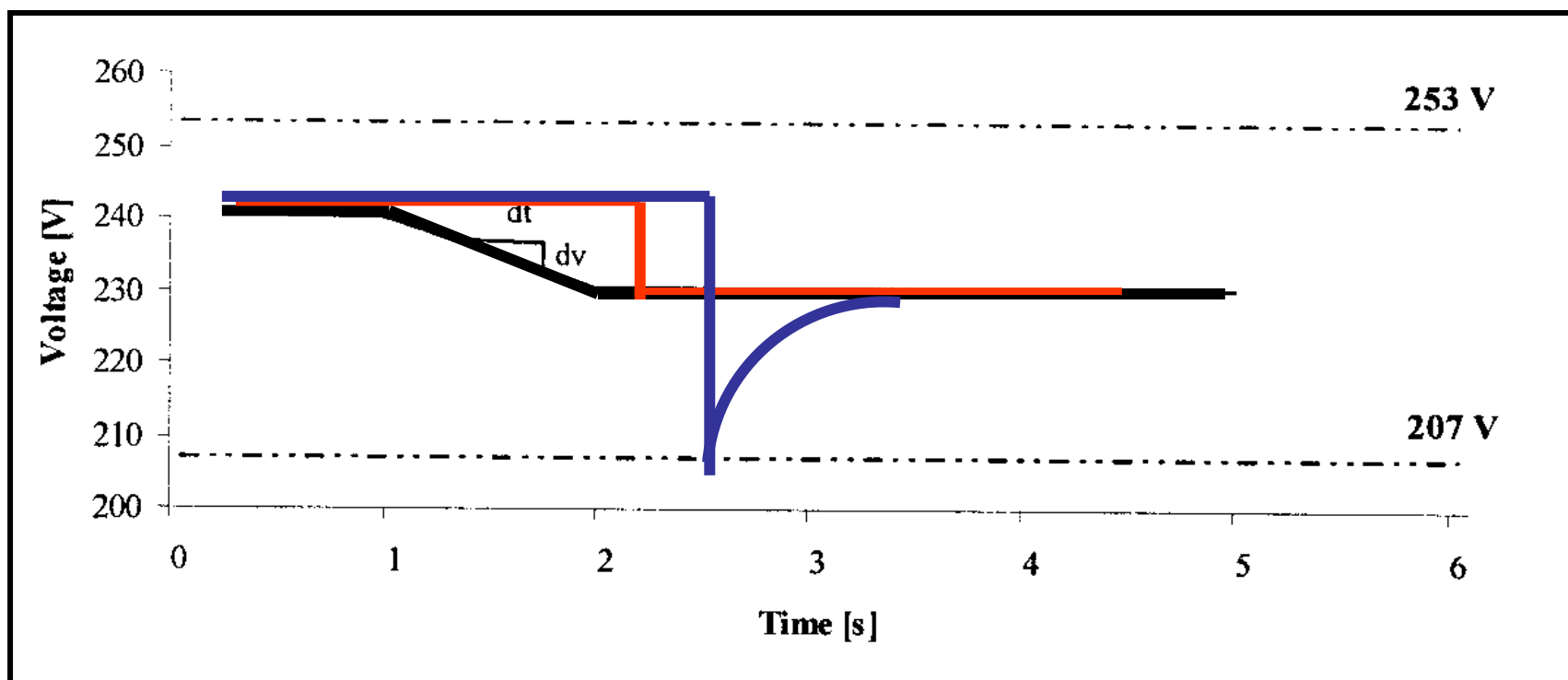
EN 50 160:

**Parametry napięcia zasilającego
w publicznych sieciach rozdzielczych**

Pojedyncza, szybka zmiana wartości skutecznej napięcia pomiędzy dwoma kolejnymi jego poziomami, które utrzymują się przez skończony, lecz nie określony przedział czasu

- **Minimalna wartość (du/dt)**
- **Minimalny czas trwania warunków ustalonych**
- **Wartość zmiany napięcia: maksymalna i/lub ustalona**
- **Które napięcie przyjmuje się za napięcie referencyjne**
- **...**

Ustalona zmiana napięcia - 10 V.

AGH

EN 50 160:

Parametry napięcia zasilającego

w publicznych sieciach rozdzielczych

Polski Komitet
Normalizacyjny

Zmiana skutecznej wartości napięcia występująca w przedziale $\pm 10\%$ napięcia znamionowego/deklarowanego, o szybkości zmian większej niż $0,5\%$ napięcia znamionowego/deklarowanego **na sek.**

Szybkie zmiany napięcia są opisane poprzez **wartość ustalonej i maksymalnej zmiany napięcia.**

EN 50 160:

**Parametry napięcia zasilającego
w publicznych sieciach rozdzielczych**

Szybkie zmiany napięcia:

1. Brak definicji i miar liczbowych zaburzenia
  - nN : $5\%U_N$, rzadko $10\%U_N$
  - SN : $4-6\%U_c$

EN 50 160:

**Parametry napięcia zasilającego
w publicznych sieciach rozdzielczych**

„...W normalnych warunkach pracy szybkie zmiany napięcia nie przekraczają z reguły 4 % U_c , jednakże w pewnych okolicznościach, kilka razy w ciągu dnia, mogą wystąpić zmiany napięcia o krótkim czasie trwania, osiągające wartość do 6 % U_c ...”

UKŁADY STABILIZACJI NAPIĘCIA

autotransformatory lub transformatory z przełącznikami zaczepów

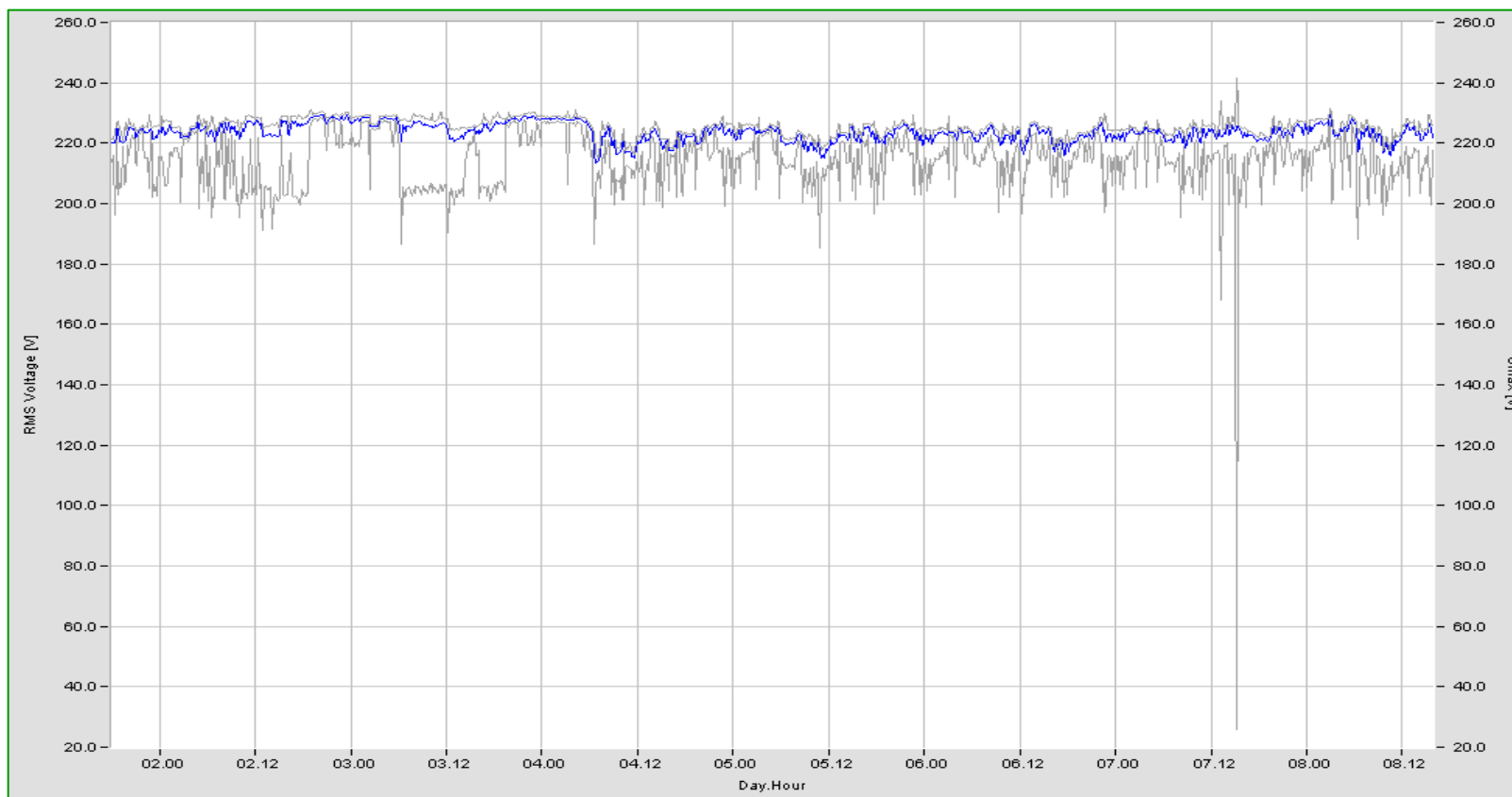
szeregowe transformatory dodawcze

urządzenia regulacyjne

kondensatory równoległe i szeregowo

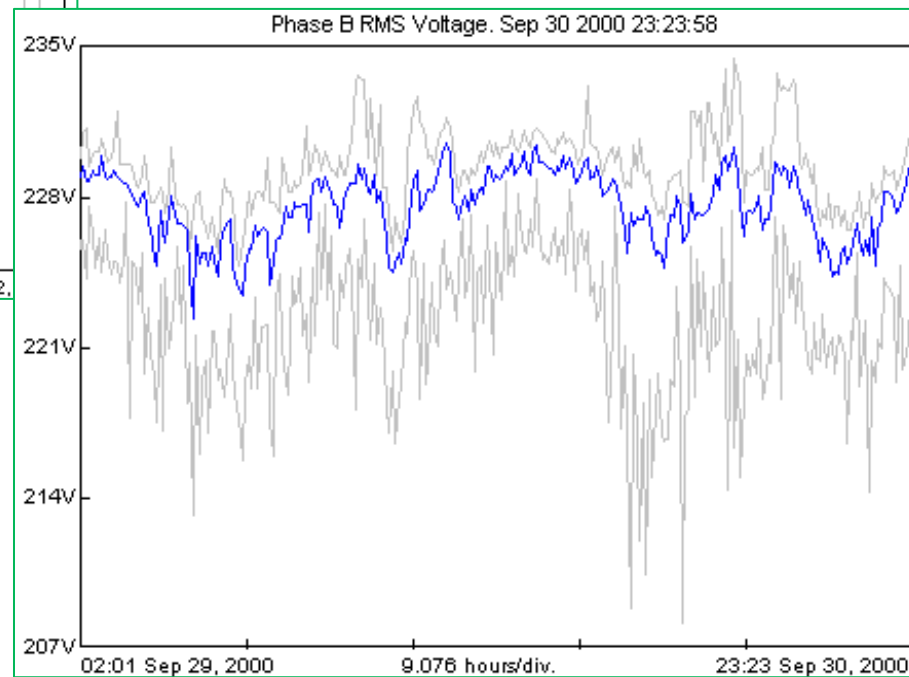
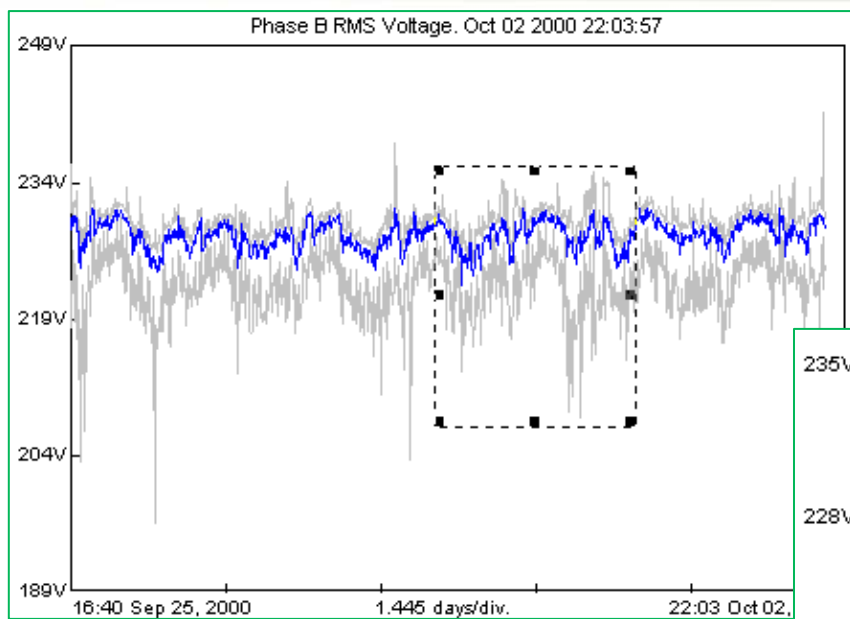
WAHANIA NAPIĘCIA

Przykład zmian wartości skutecznej napięcia w sieci komunalnej

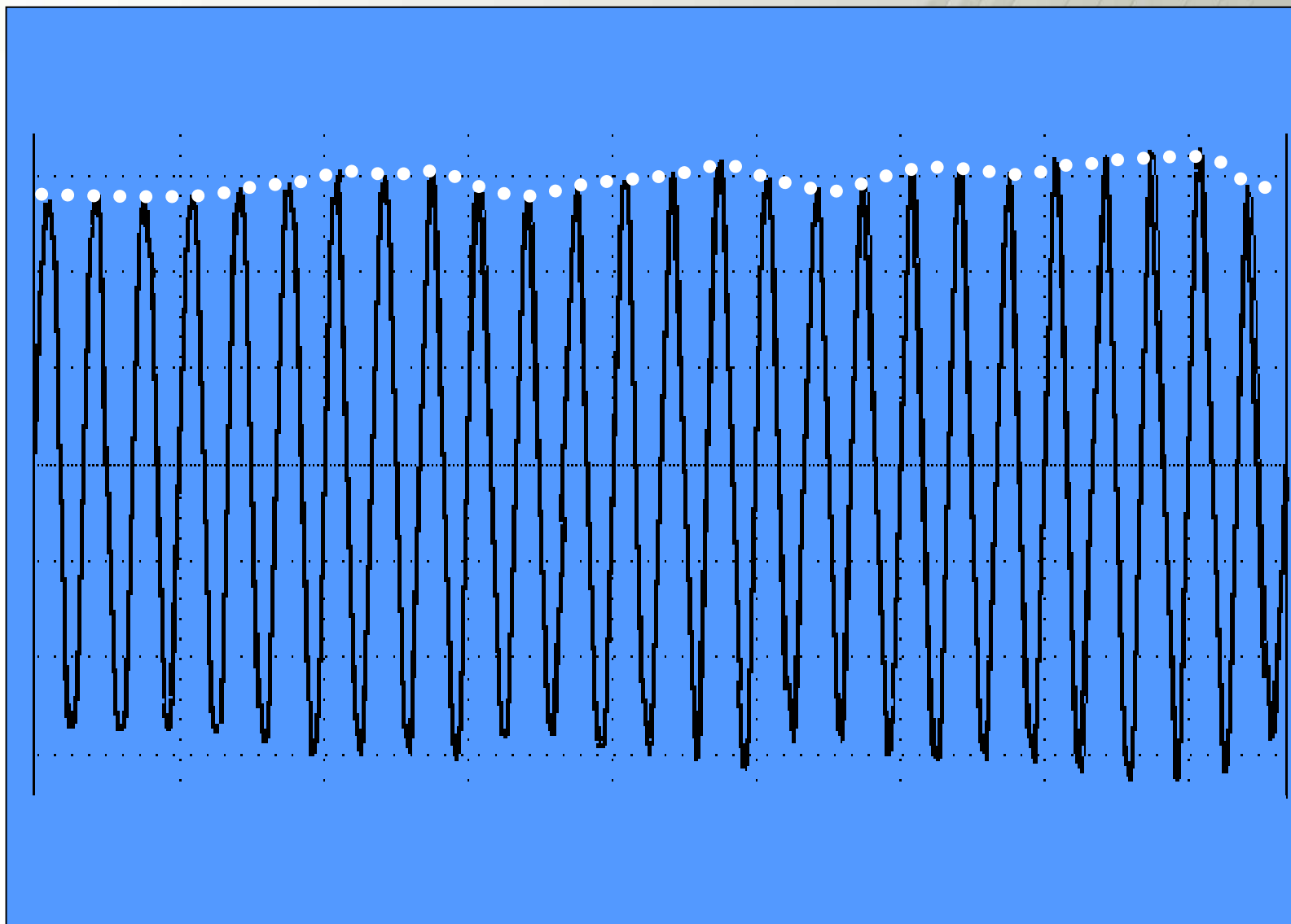

WAHANIA NAPIĘCIA

WAHANIA NAPIĘCIA

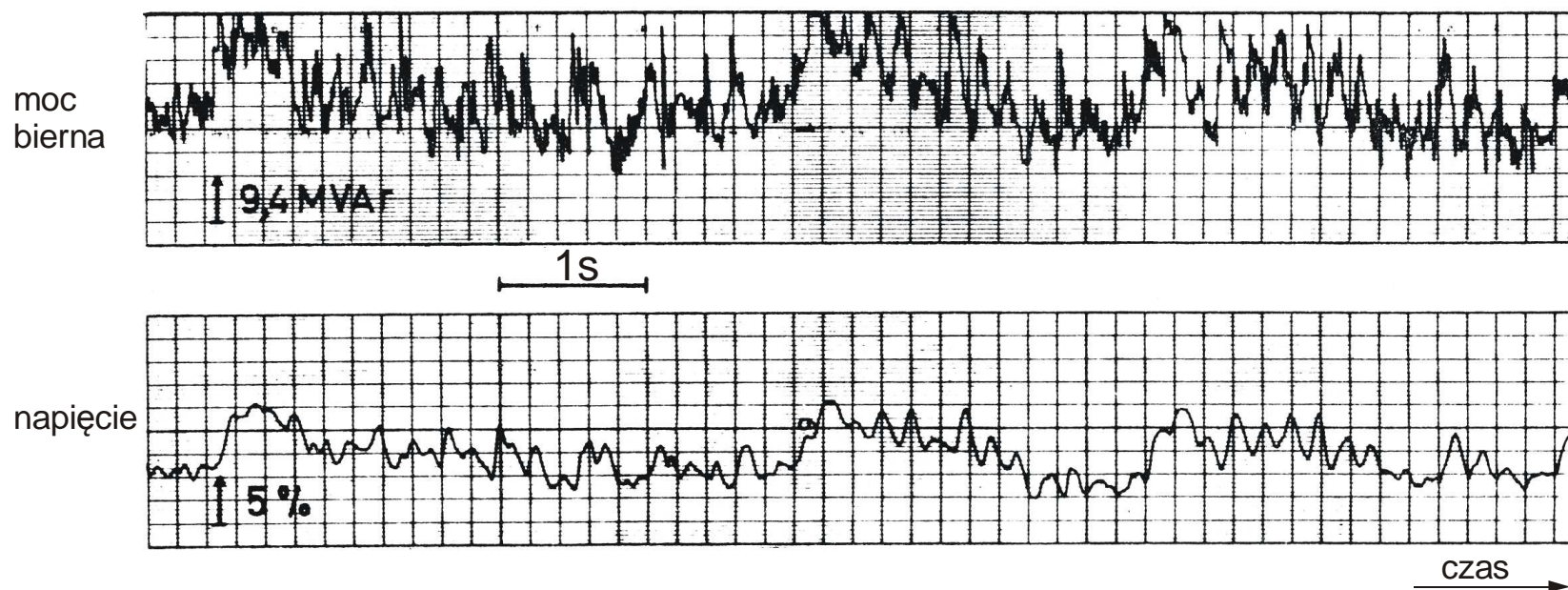
ŹRÓDŁA WAHAŃ NAPIĘCIA

Zmiana mocy biernej odbiorników niespokojnych np. piece łukowe, walcownie, maszyny wyciągowe itp.

Łączenie baterii kondensatorów, praca przełącznika zacze­pów transformatora, rozruchy silników, spawarki, odbiorniki elektrotermiczne, regulatory mocy, młoty, pompy, kompresory, dźwigi, windy – odbiorniki o dużych zmianach mocy w relacji do mocy zwarcia w punkcie przyłączenia,

Interharmoniczne napięcia.

ŹRÓDŁA WAHAŃ NAPIĘCIA

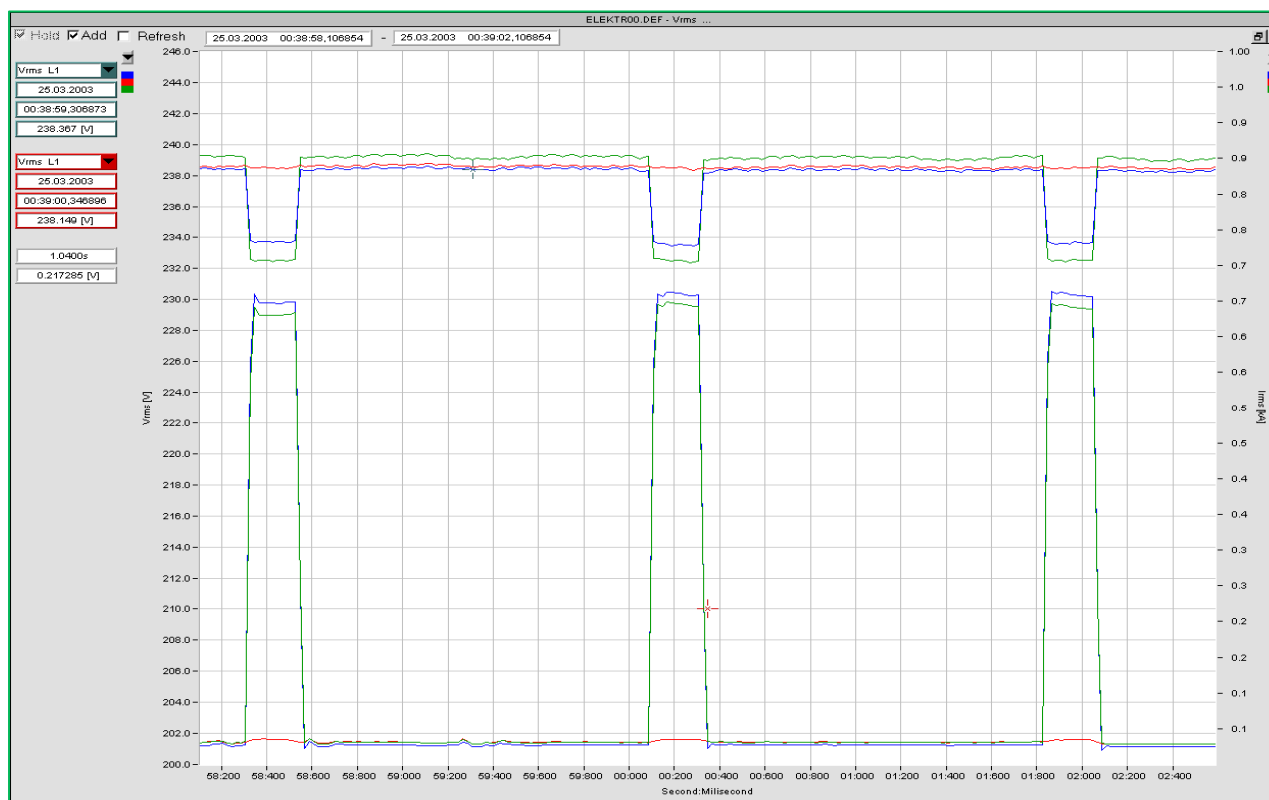

Piec łukowy

ŹRÓDŁA WAHAŃ NAPIĘCIA

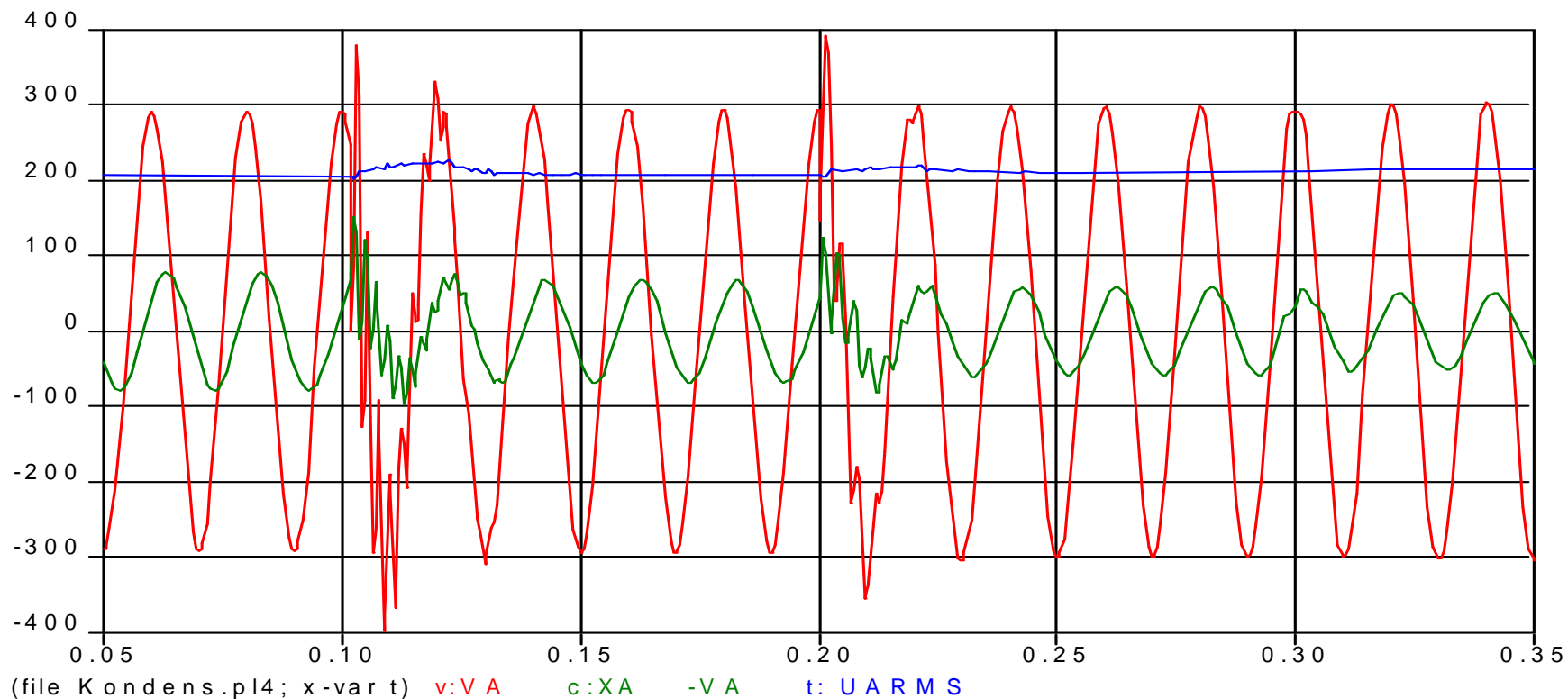
Zgrzewarka

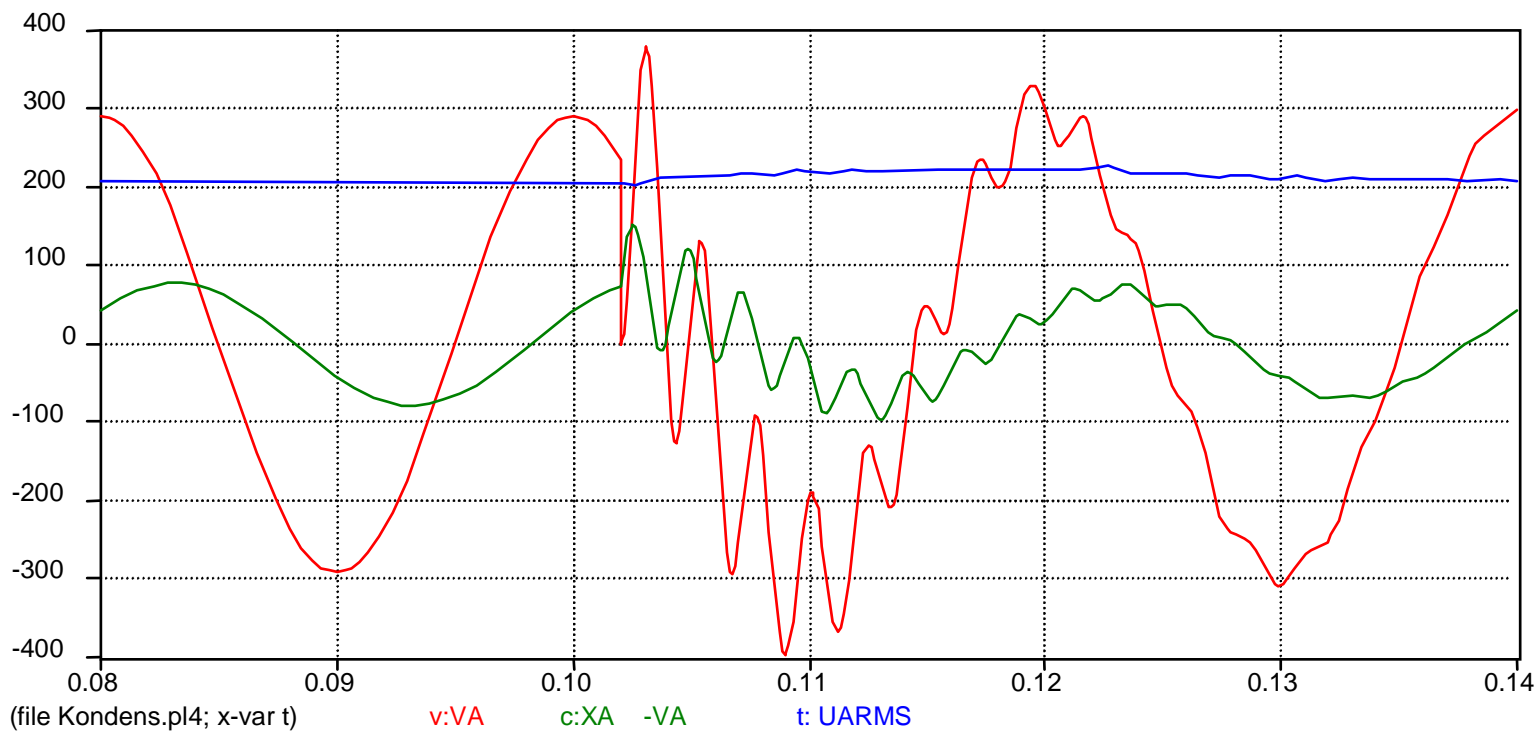
Spawarka

ŹRÓDŁA WAHAŃ NAPIĘCIA

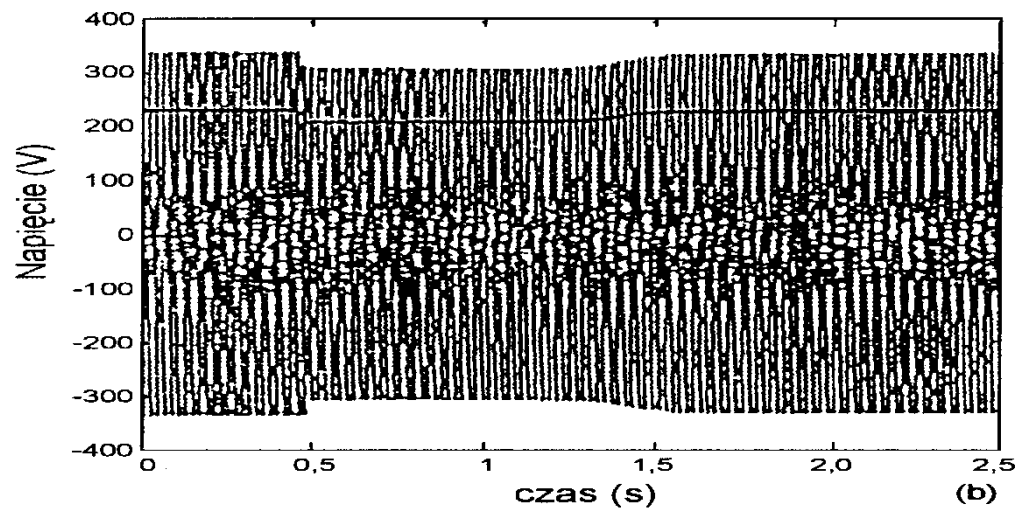
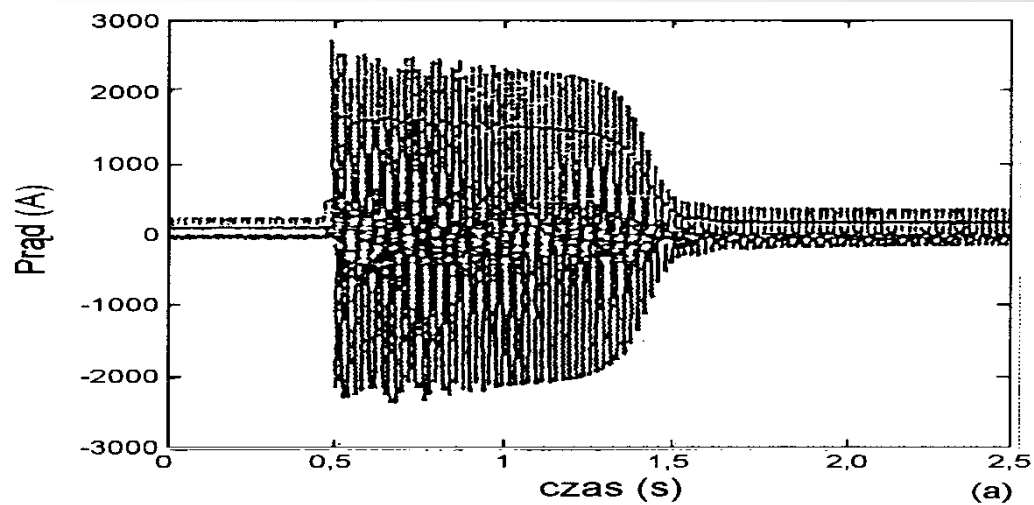

ŹRÓDŁA WAHAŃ NAPIĘCIA

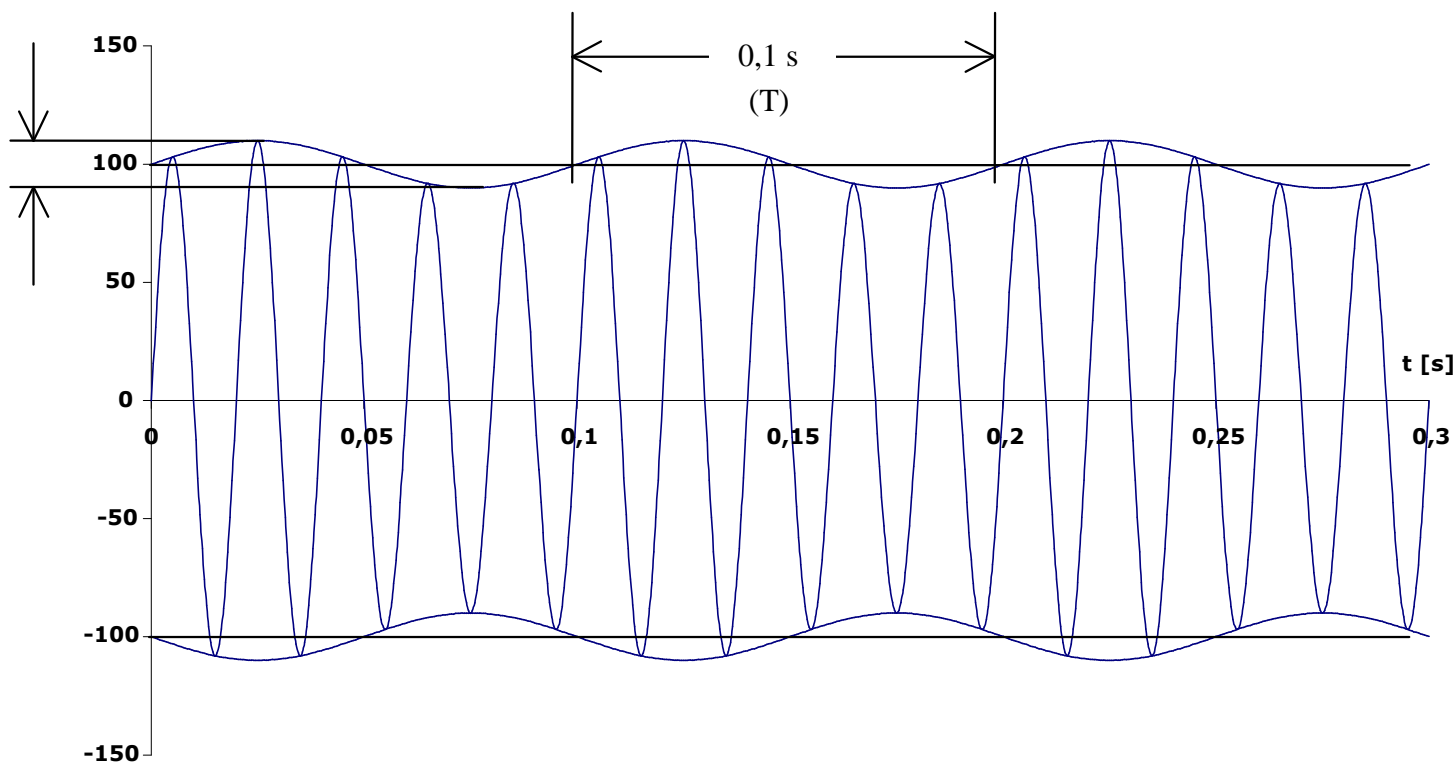
$$\frac{\Delta U}{U} = \frac{Q_C}{S_{sc}}$$

ŹRÓDŁA WAHAŃ NAPIĘCIA

Rozruch silnika

ŹRÓDŁA WAHAŃ NAPIĘCIA

$$u(t) = U_m (1 + m \cos \Omega t) \cos \omega t$$

ŹRÓDŁA WAHAŃ NAPIĘCIA

$$u(t) = U_m (1 + m \cos \Omega t) \cos \omega t$$

ω pulsacja (= $2\pi \times 50$ (60) Hz)

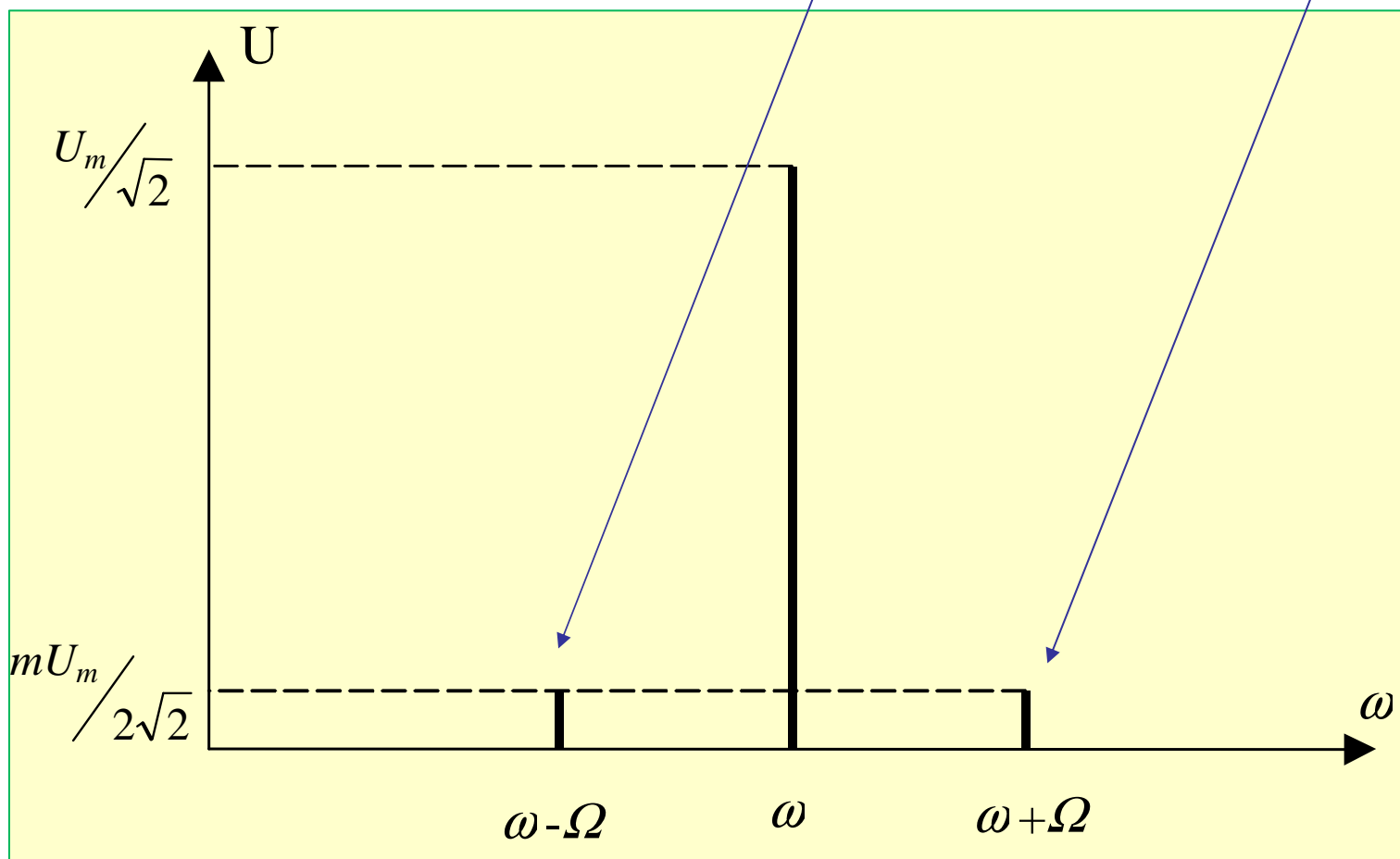
Ω pulsacja modulacji

m = $\Delta U / 2U$ gdzie ΔU jest różnicą pomiędzy min. i max. wartością skuteczną napięcia; U jest skuteczną wartością napięcia wyznaczoną np. za pomocą filtru o stałej czasowej równej 1 min.

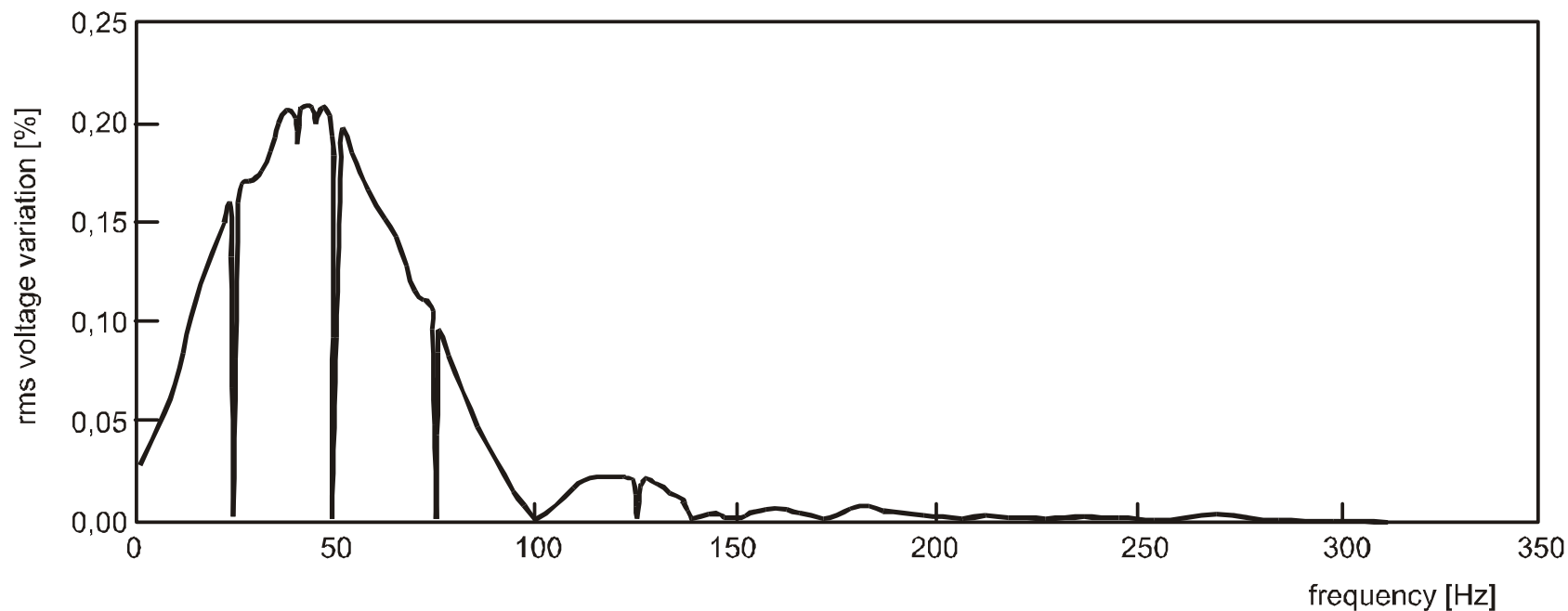
$$u(t) = U_m \cos(\omega t) + \frac{U_m}{2} [\cos(\omega - \Omega)t + \cos(\omega + \Omega)t]$$

ŹRÓDŁA WAHAŃ NAPIĘCIA

$$u(t) = U_m \cos(\omega t) + \frac{U_m}{2} [\cos(\omega - \Omega)t + \cos(\omega + \Omega)t]$$

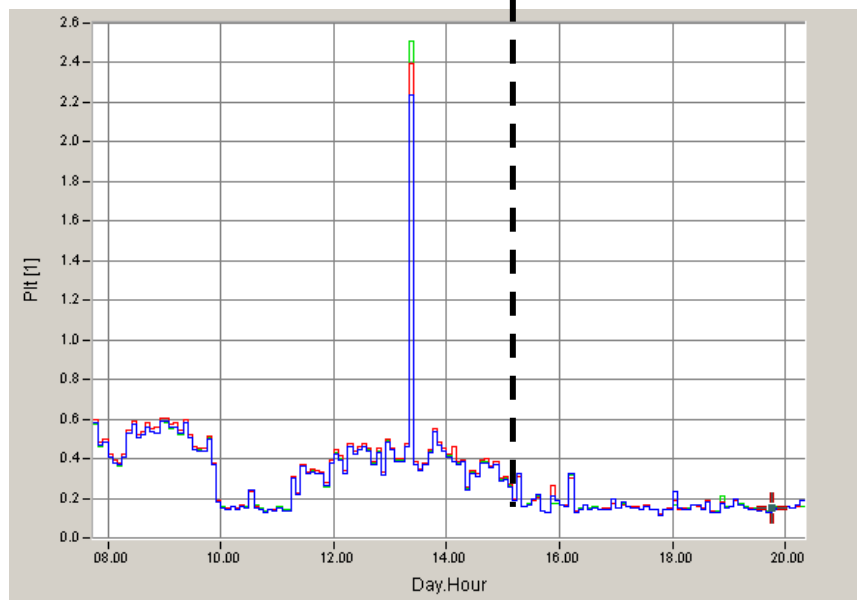
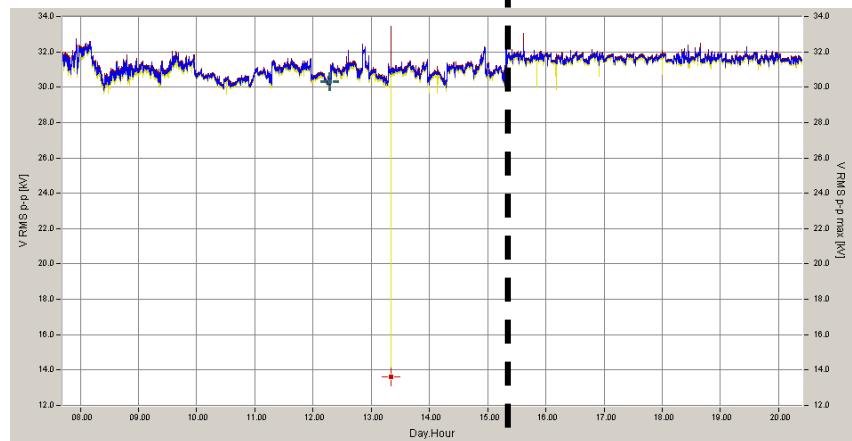

Zależność max. skutecznej wartości zmian napięcia od częstotliwości interharmonicznej o stałej amplitudzie (0.2% składowej podstawowej)

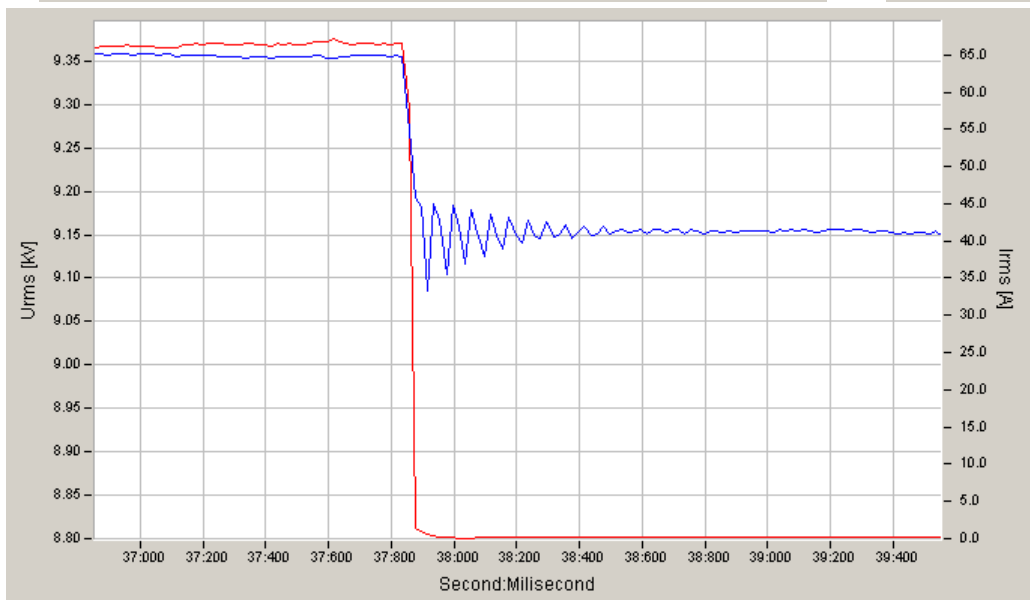
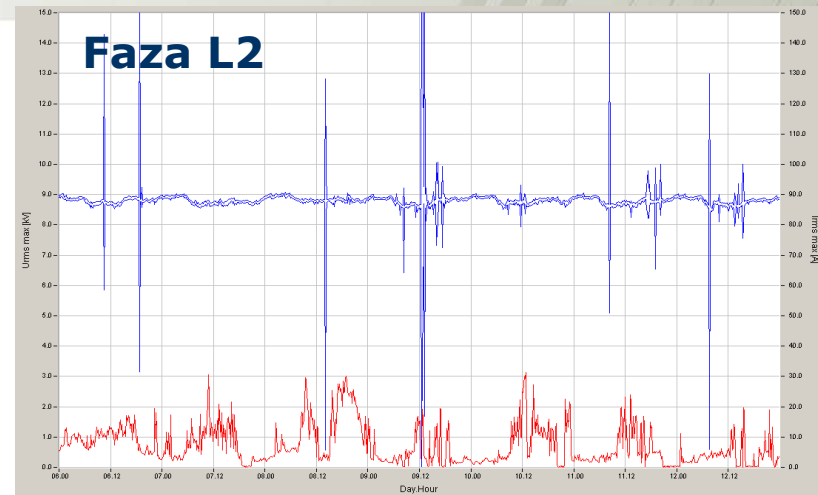
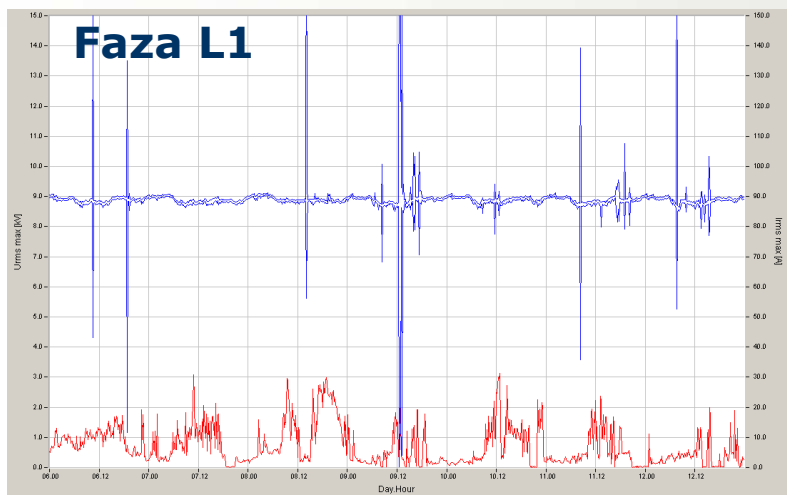

ŹRÓDŁA WAHAŃ NAPIĘCIA

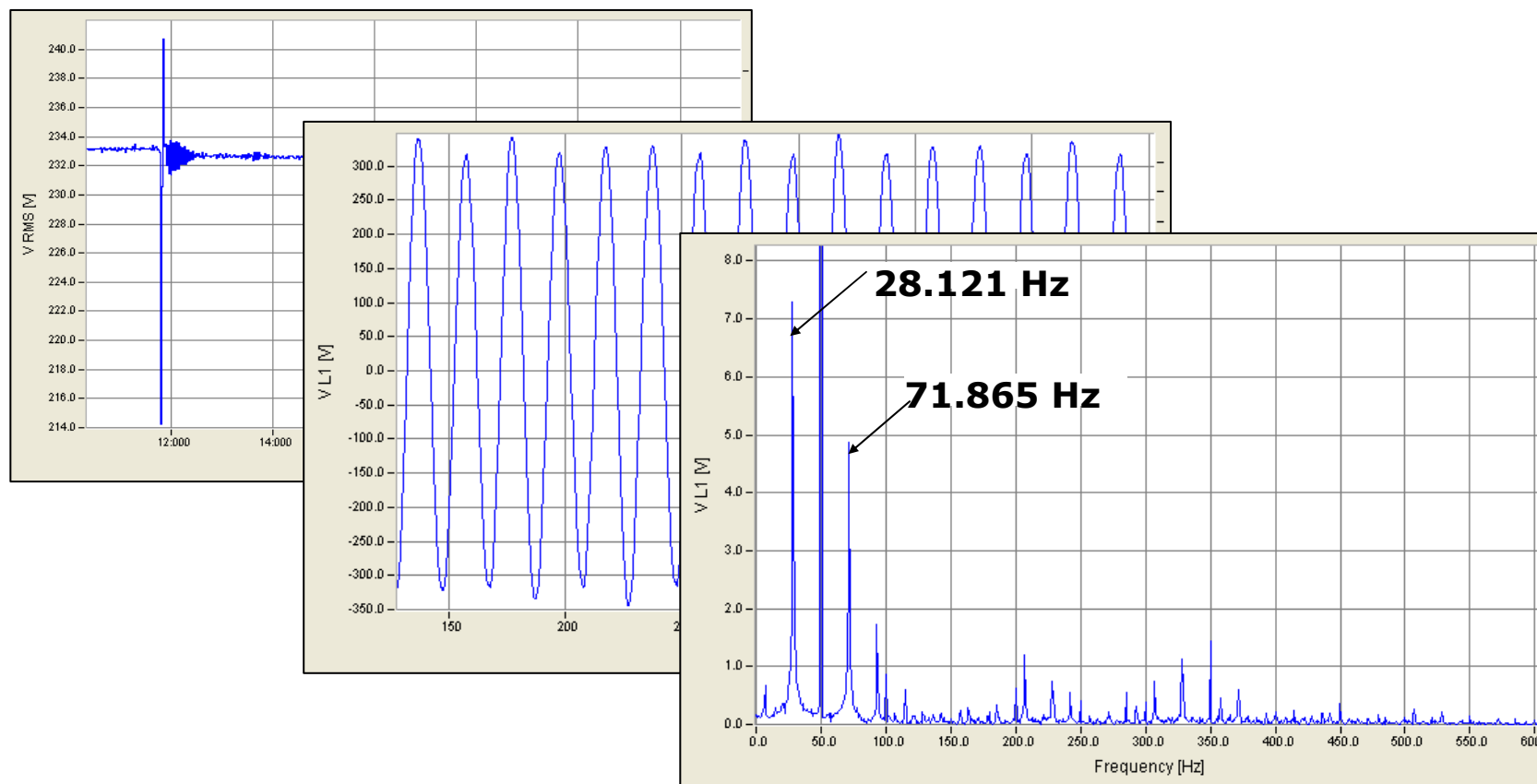
ŹRÓDŁA WAHAŃ NAPIĘCIA

**Prąd i napięcie
podczas
rozruchu
turbiny
wiatrowej**

Przebiegi napięcia na wyjściu UPS

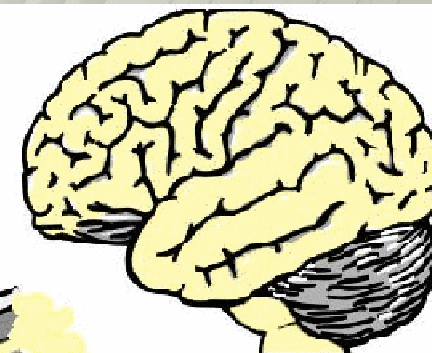
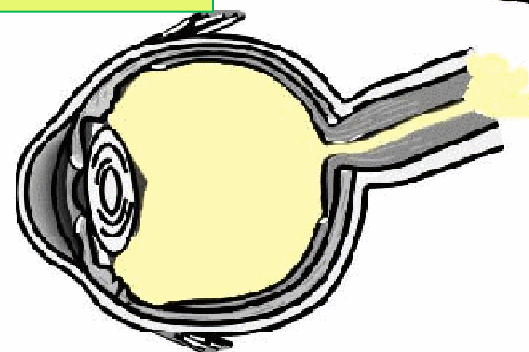
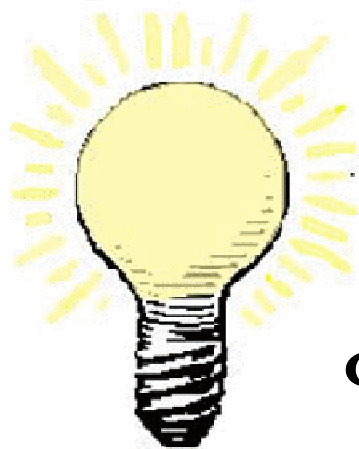

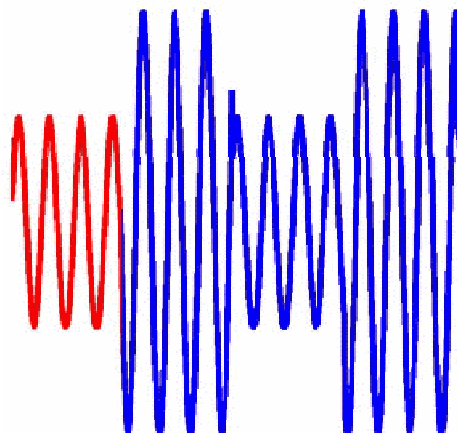
SKUTKI WAHAŃ NAPIĘCIA

SKUTKI WYHAŃ NAPIĘCIA

$$\Phi \sim U^\gamma$$

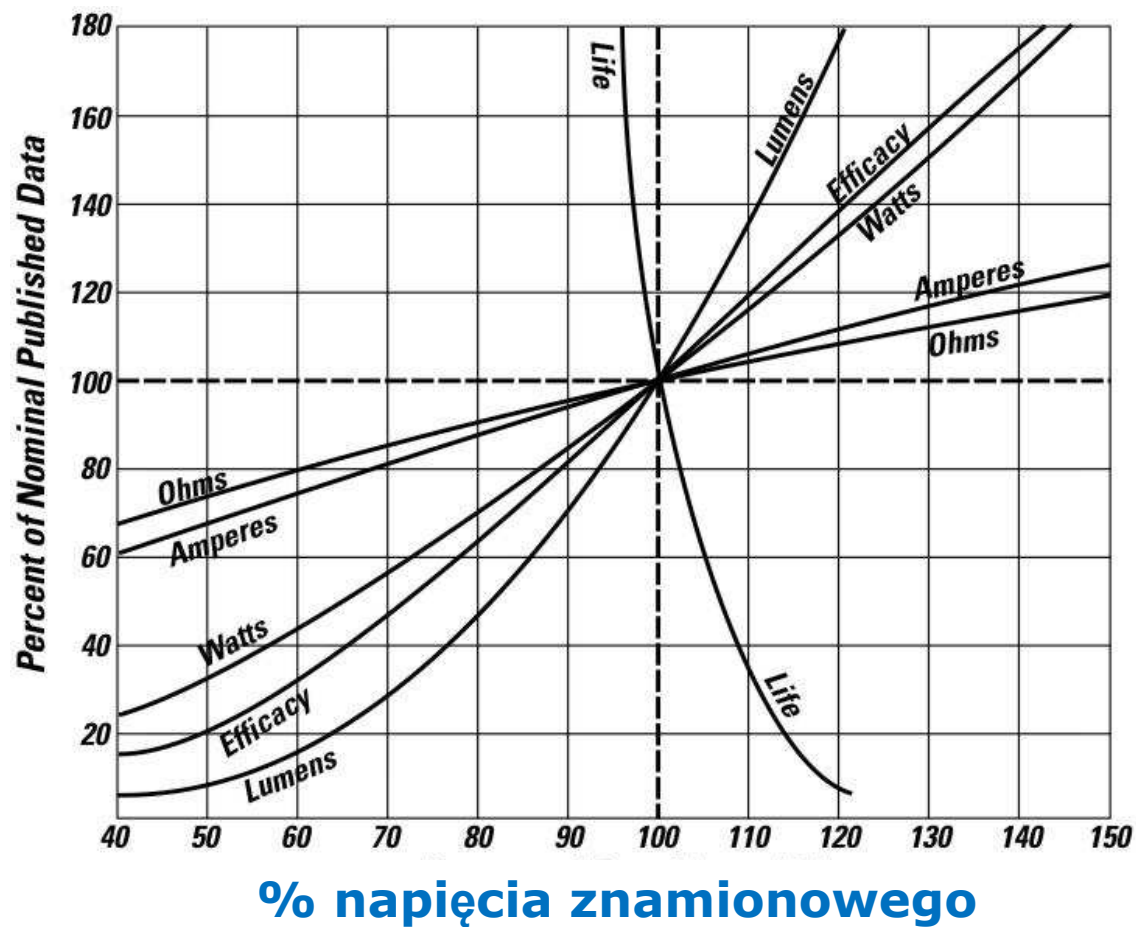

$$\Phi \approx U^{3,1 \div 3,7}$$

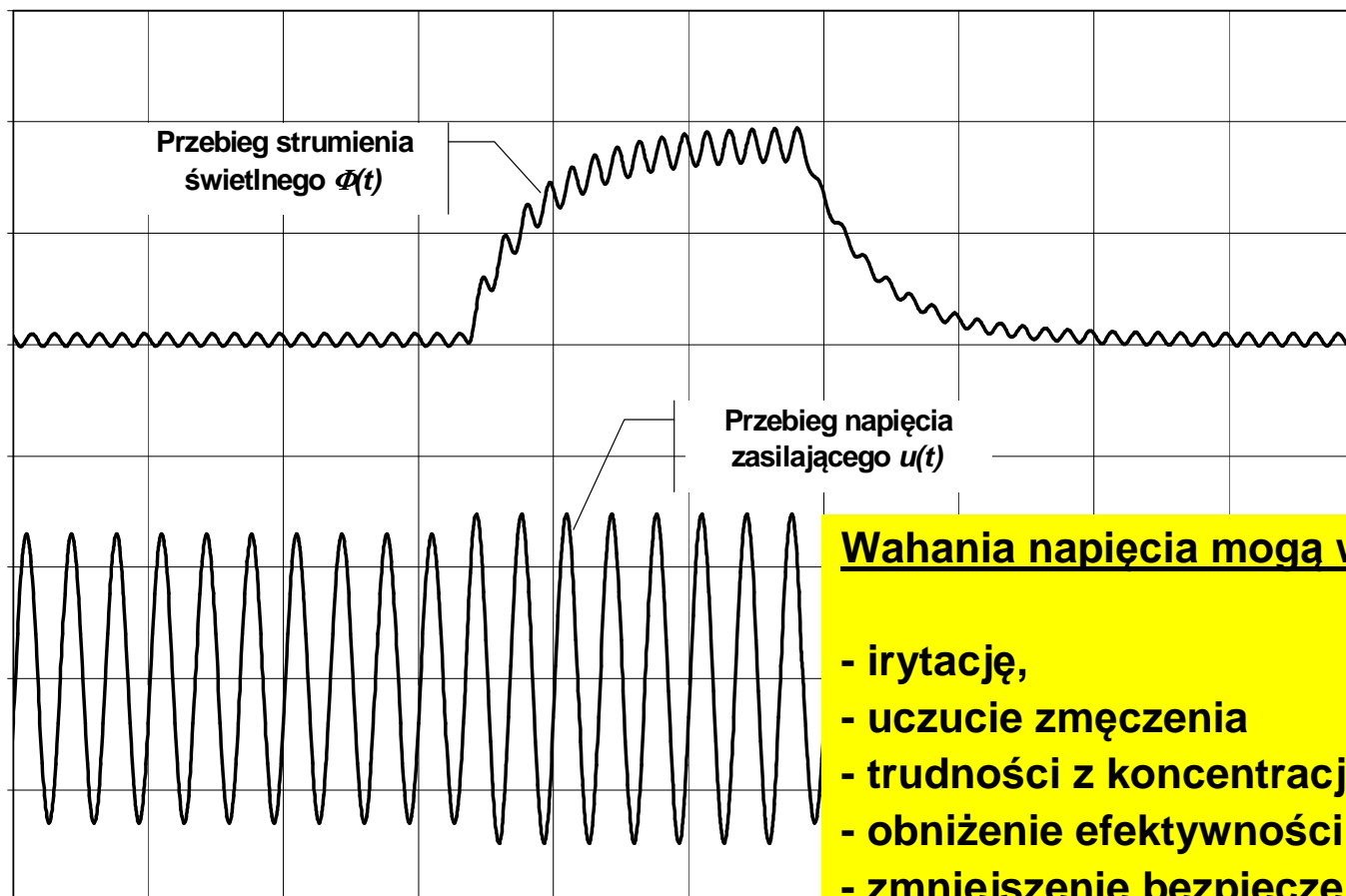

Lampy fluorescencyjne: 1.3-1.7

SKUTKI WAHAŃ NAPIĘCIA

SKUTKI WAHAŃ NAPIĘCIA

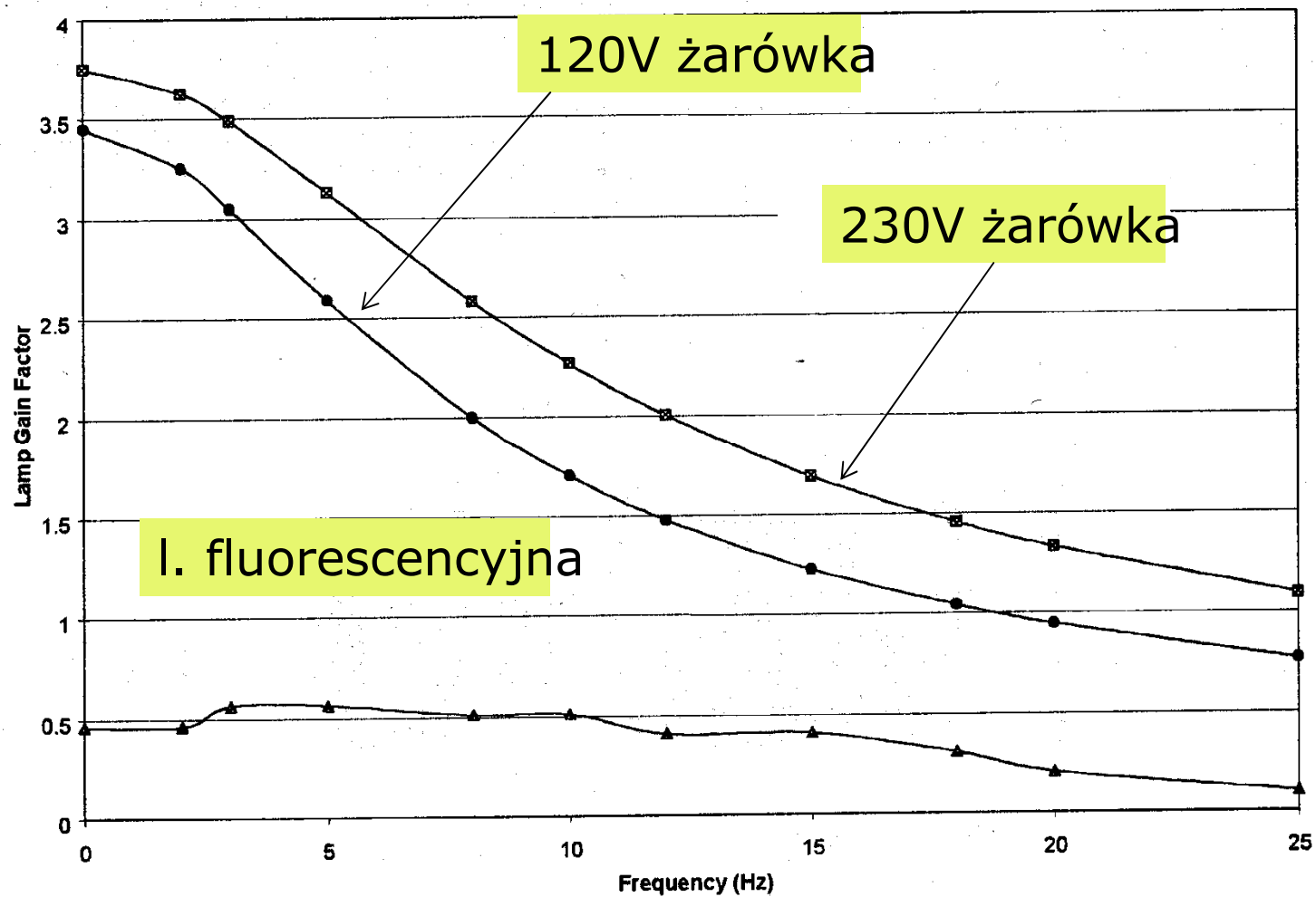
Wahania napięcia mogą wywołać:

- irytację,
- uczucie zmęczenia
- trudności z koncentracją,
- obniżenie efektywności pracy i jej jakości
- zmniejszenie bezpieczeństwa pracy.

Czytanie i oglądanie TV

SKUTKI WAHAŃ NAPIĘCIA

SKUTKI WAHAŃ NAPIĘCIA

Ograniczone pasmo postrzegania (0.05-35 Hz).

Zależność od częstotliwości (granica postrzegania i irytacji).

Częstotliwość rezonansowa (8-9 Hz).

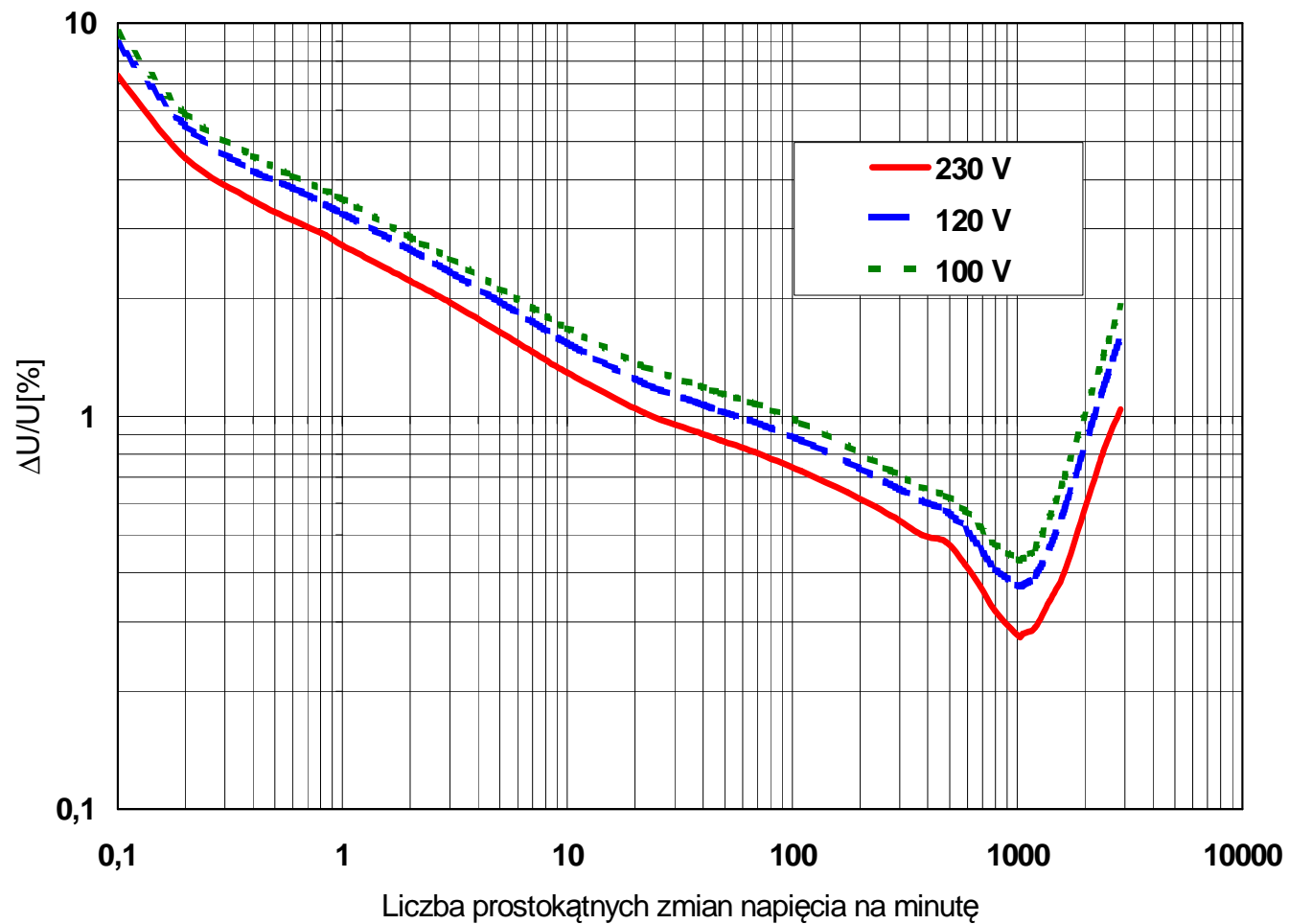
Efekt psychofizyczny – zależny od amplitudy, częstotliwości, czasu trwania zaburzenia, powtarzalności.

Problemy epileptyczne

Testy pilotów

CHARAKTERYSTYKA CENELEC

SKUTKI WAHAŃ NAPIĘCIA

Przekształtniki statyczne

Proces elektrolizy

Urządzenia elektrotermiczne

Silniki elektryczne

Styczniki i przekaźniki

Piece łukowe

Silniki elektryczne

Wahania napięcia mogą być przyczyną powstawania składowej zmiennej momentu elektromagnetycznego powodującego dodatkowe drgania mechaniczne silnika. Skutkiem tego zjawiska może być szybsze zużywanie się elementów mechanicznych (np. łożysk) i znaczne zmniejszenie się okresu eksploatacji silnika pomiędzy remontami.

Straty ekonomiczne w tym przypadku wynikają z kosztów dodatkowych remontów oraz z zwiększonego czasu przestoju napędzanego urządzenia technologicznego.

Odbiorniki elektrotermiczne

Piece łukowe

Wahania napięcia utrudniają optymalne wykorzystanie mocy transformatora piecowego wymuszając dodatkowe procesy regulacyjne związane z utrzymaniem właściwej długości łuku elektrycznego.

Najczęściej wydłuża to czas wytopu stali, a w konsekwencji zmniejsza wydajność pieca i w związku z tym powoduje straty ekonomiczne.

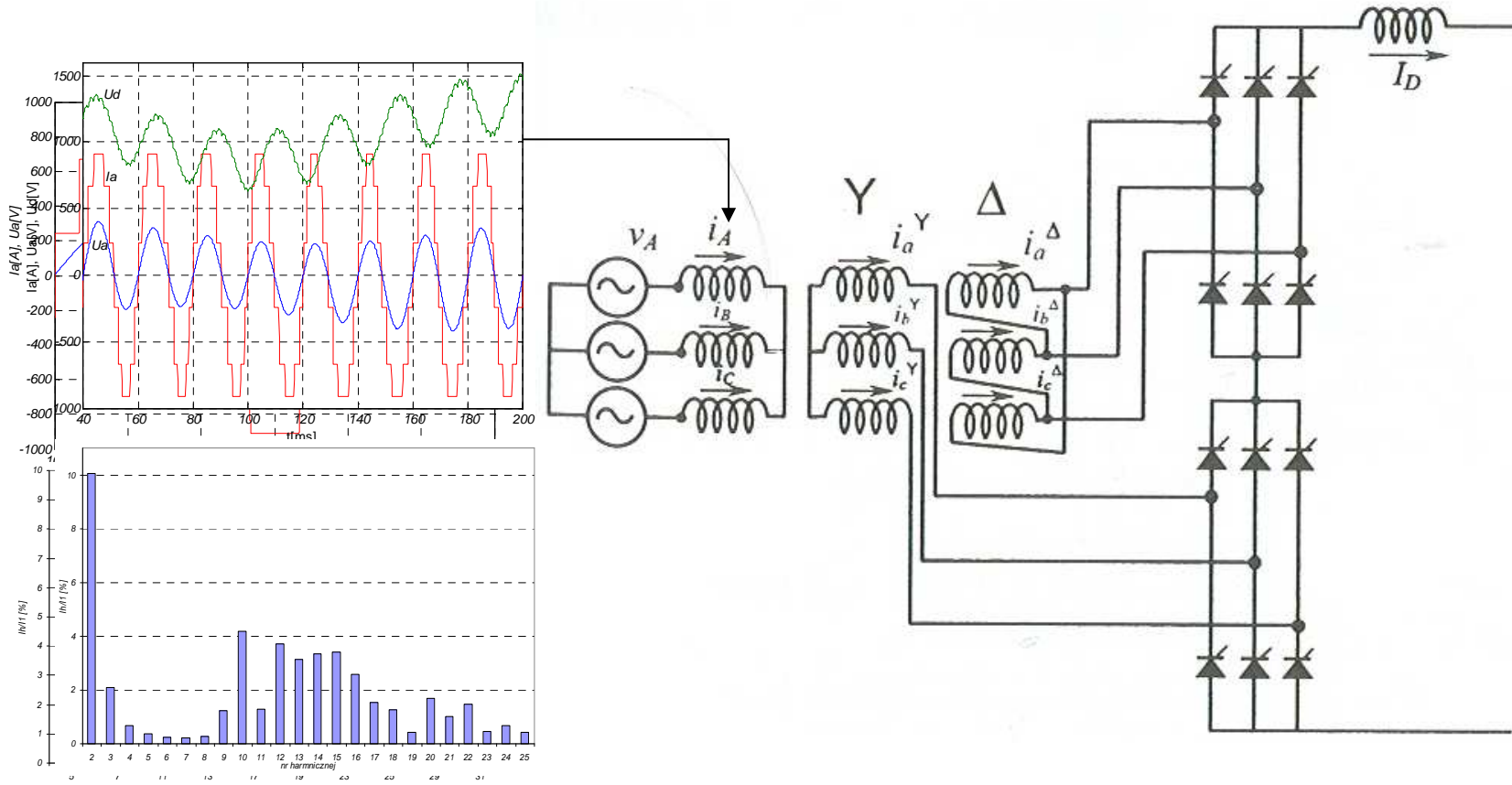

SKUTKI WAHAŃ NAPIĘCIA

Aparatura stycznikowo-przełącznikowa

Wahania napięcia mogą powodować zakłócenia w pracy styczników i przełączników powodując często zbędne wyłączenia urządzeń, a nawet procesów technologicznych oraz błędne zadziałania zabezpieczeń.

Skutki finansowe takich awarii mogą być znaczne.

Nie-zmodyfikowane napięcie
Zmodyfikowane napięcie

POMIAR WAHAŃ NAPIĘCIA

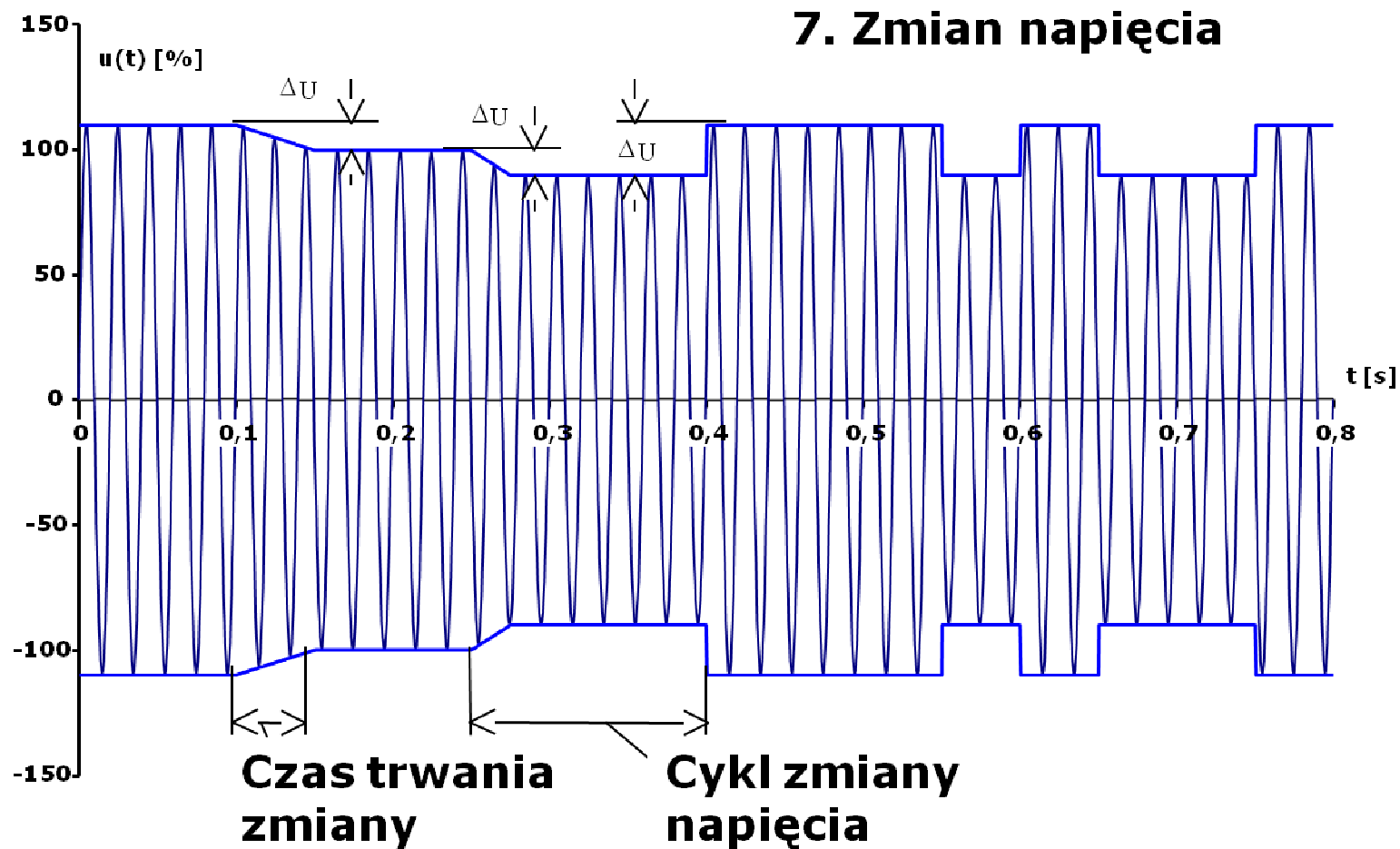
POMIAR WAHAŃ NAPIĘCIA

Względna zmiana napięcia

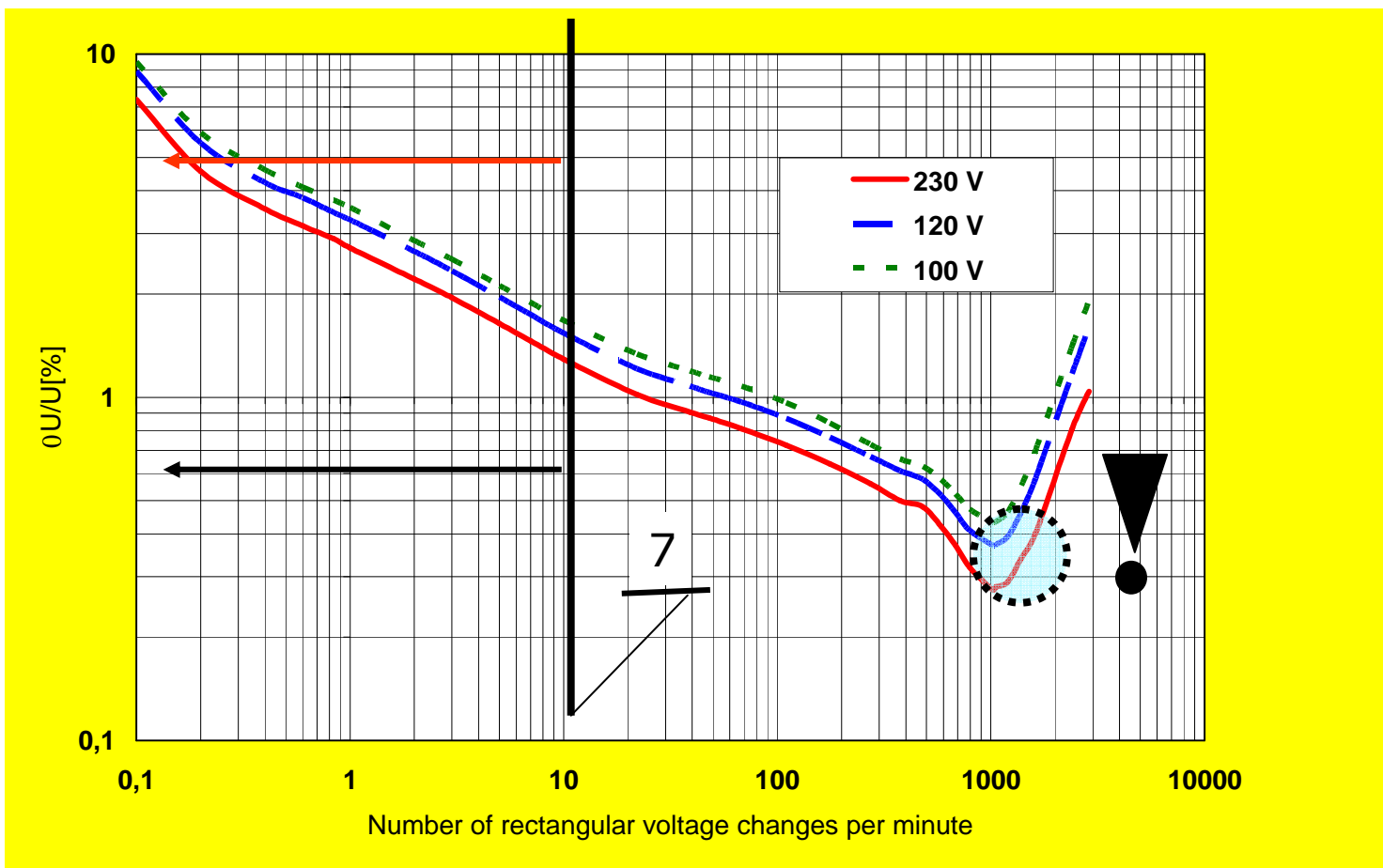
$d = \Delta U / U_N$ [%] i częstotliwość

**Współczynniki wahań napięcia
(migotania światła) P_{st} i P_{lt}**

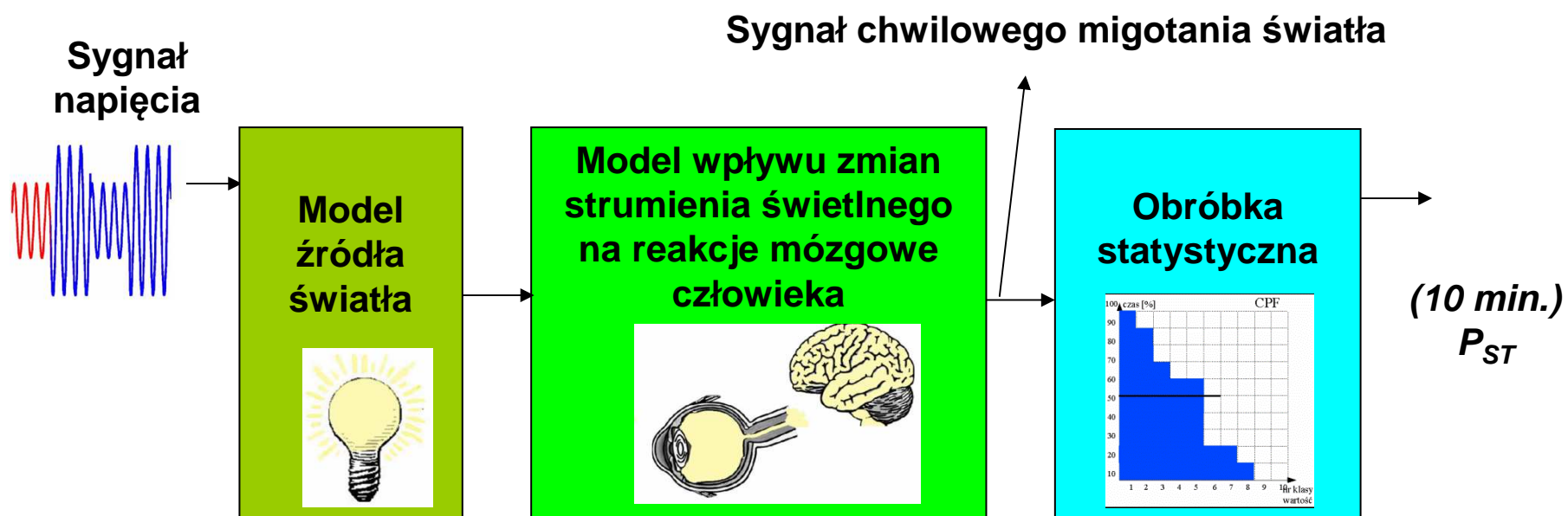
7. Zmian napięcia

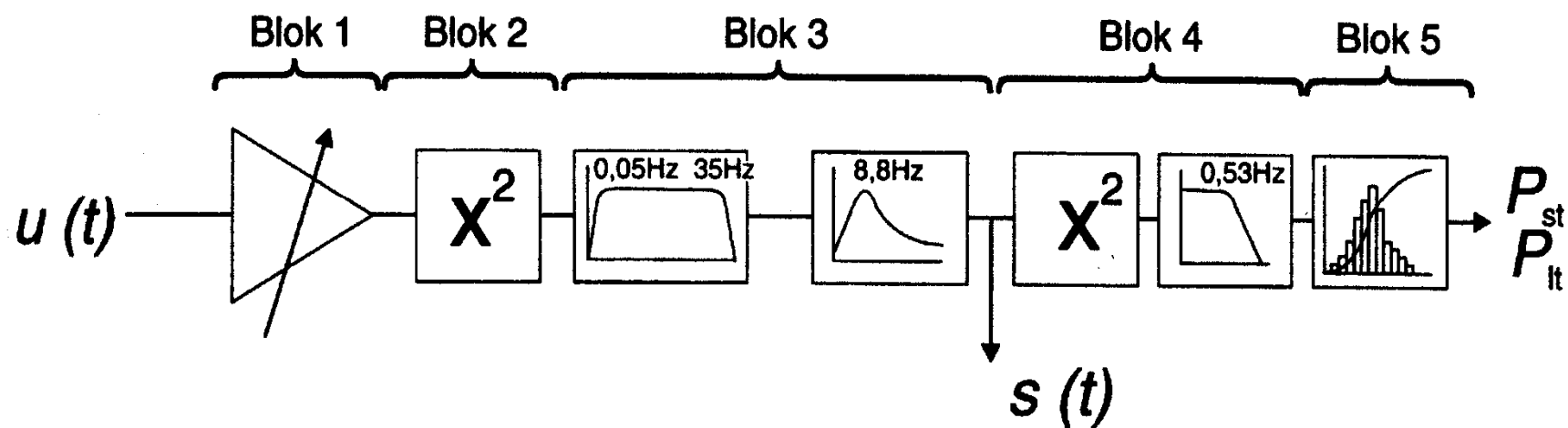
POMIAR WAHAŃ NAPIĘCIA

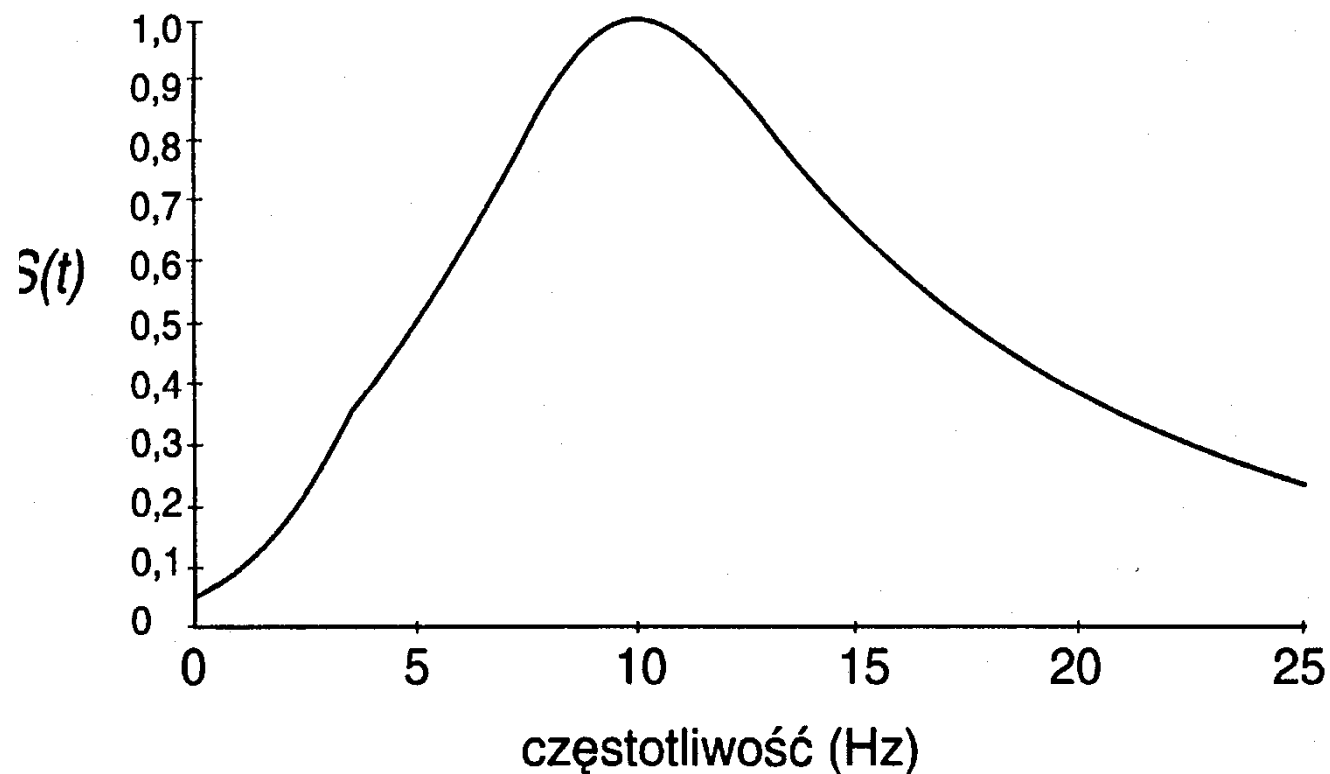
POMIAR WAHAŃ NAPIĘCIA

POMIAR WAHAŃ NAPIĘCIA

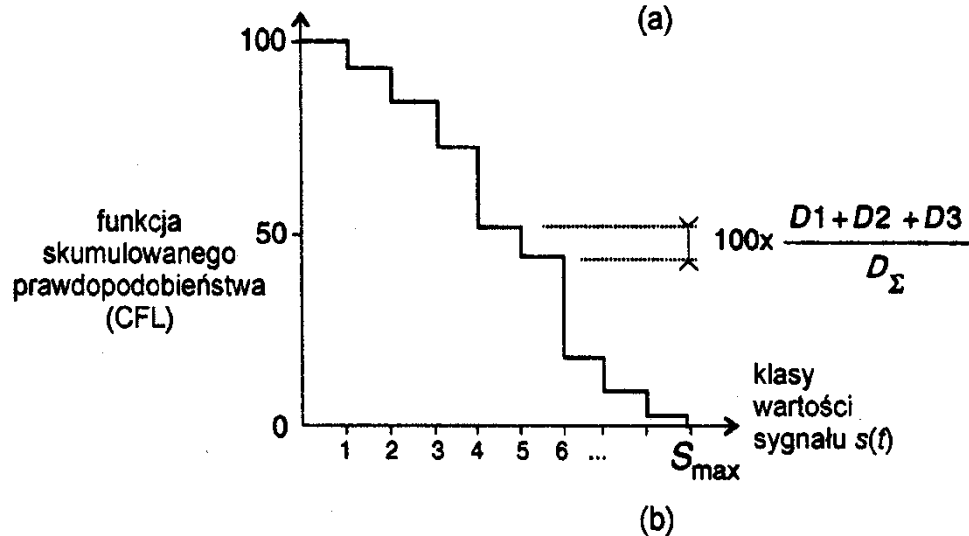
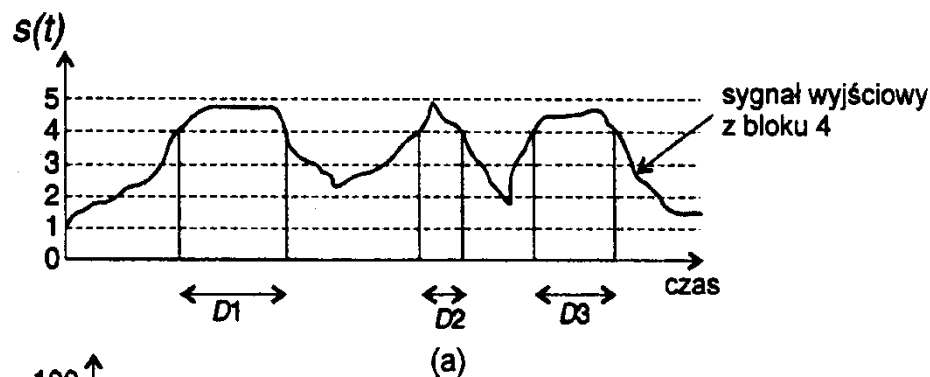

Schemat blokowy miernika migotania światła UIE

Charakterystyka częstotliwościowa filtru ważonego miernika migotania światła UIE

POMIAR WAHAŃ NAPIĘCIA

**ilustracja sposobu
wyznaczania czasu
występowania
migotania na różnych
poziomach wartości**

WSPÓŁCZYNNIKI CHARAKTERYZUJĄCE WAHANIA NAPIĘCIA

Krótkoterminowy współczynnik migotania światła

$$P_{st} = \sqrt{0.0314 P_{0,1} + 0.0525 P_{1s} + 0.0657 P_{3s} + 0.28 P_{10s} + 0.08 P_{50s}}$$

P_{st} 10 min

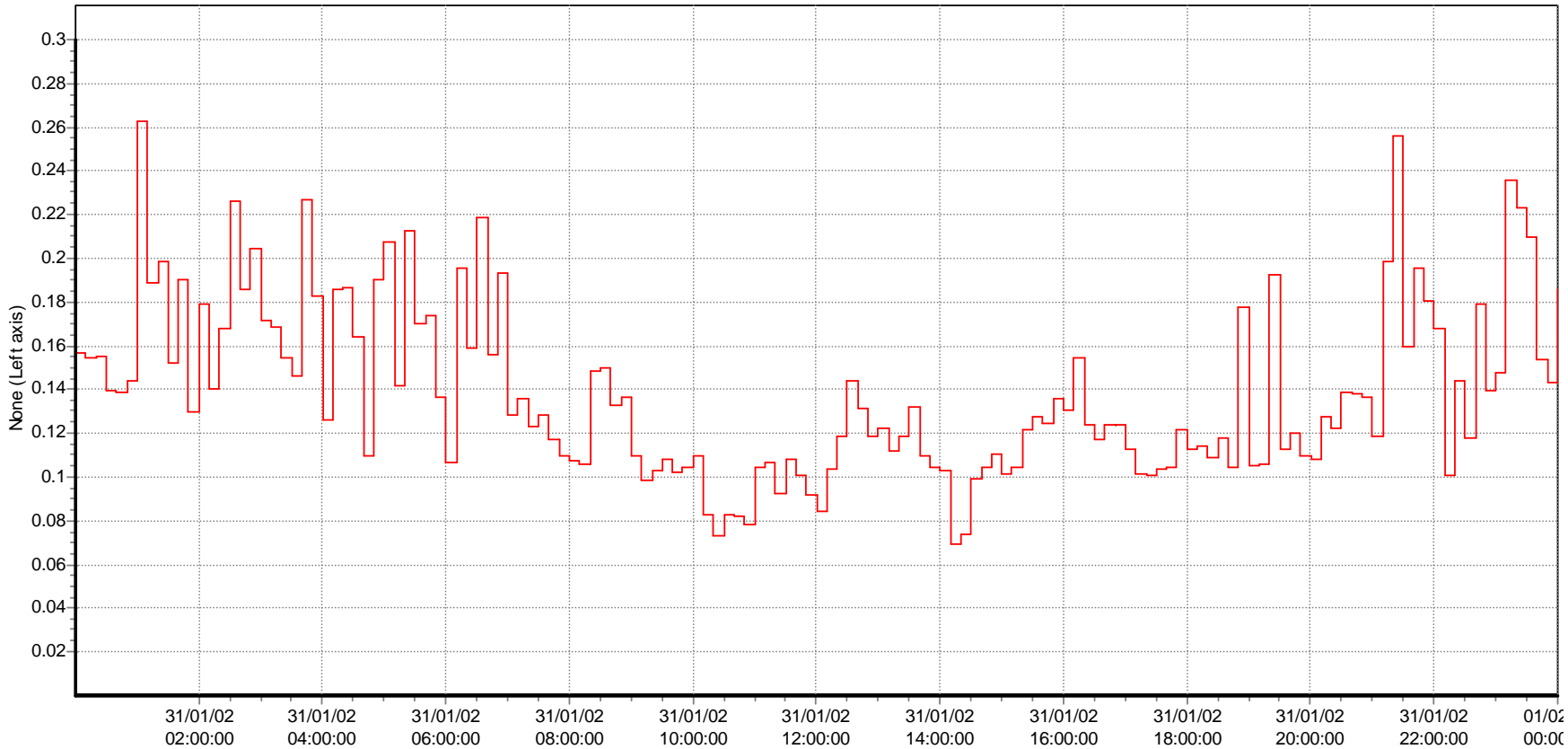
P_{lt} 2h

$$P_{LT} = \sqrt[3]{\frac{\sum_{i=1}^N P_{STi}^3}{N}}$$

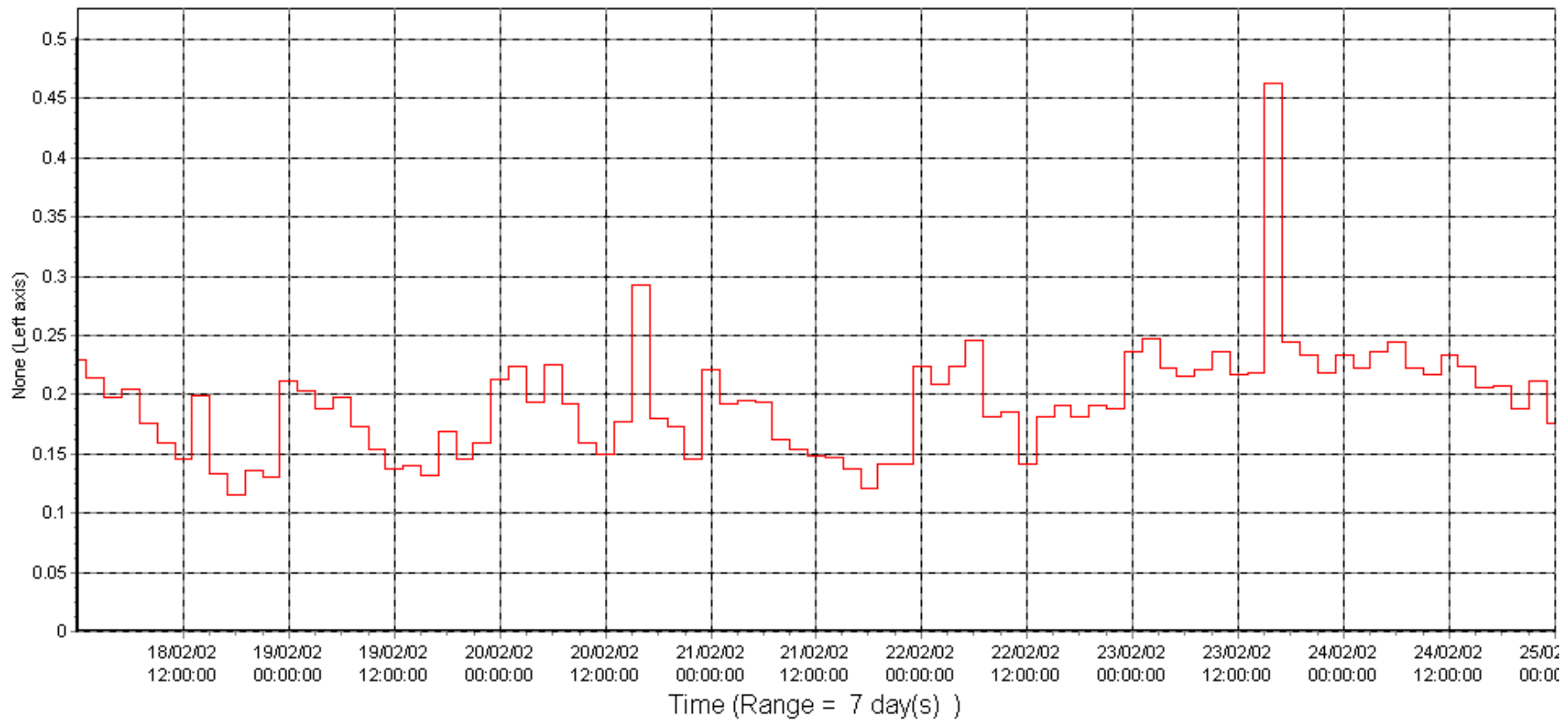
WSPÓŁCZYNNIK Pst

Permanent recording graph

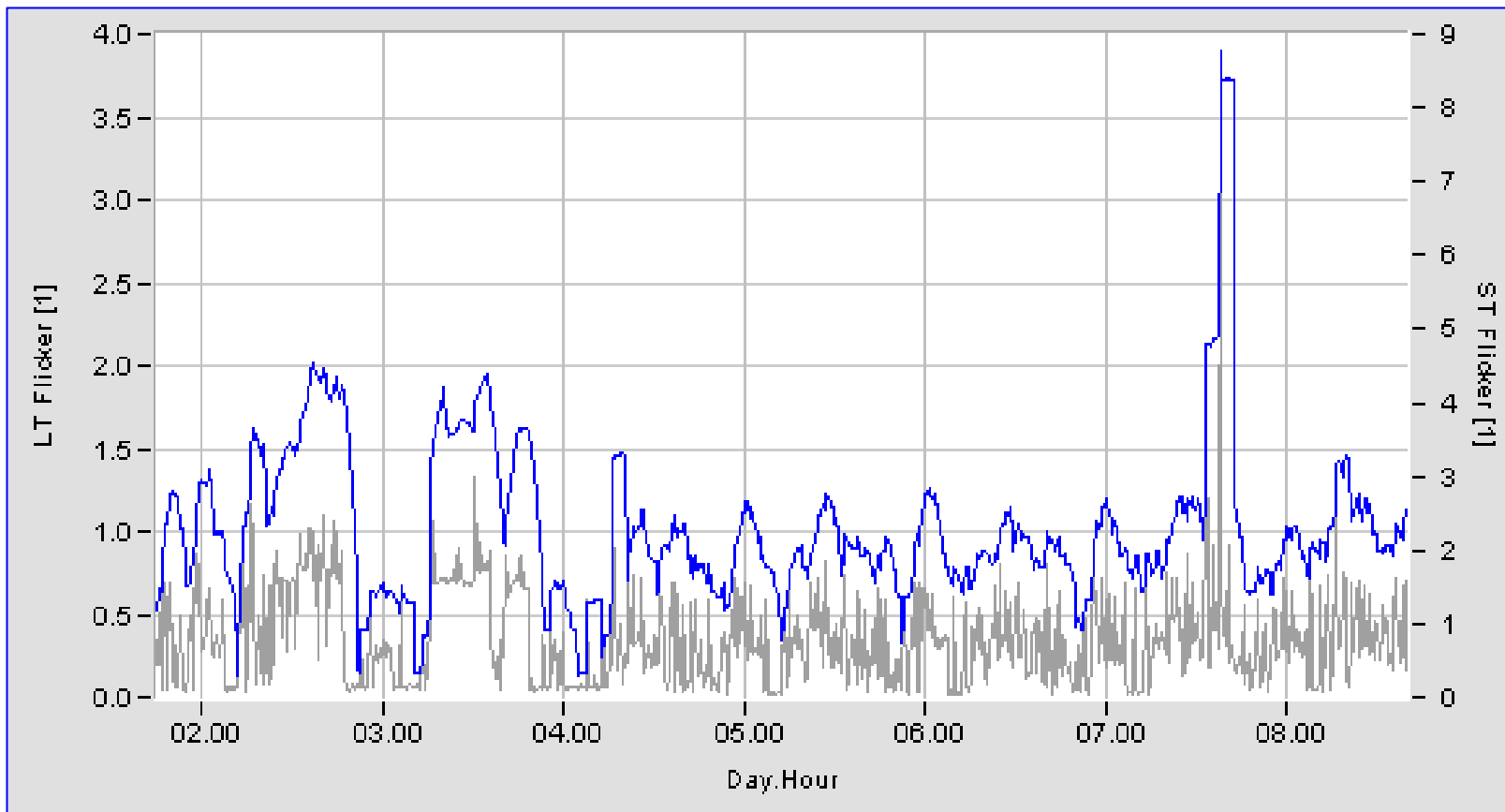

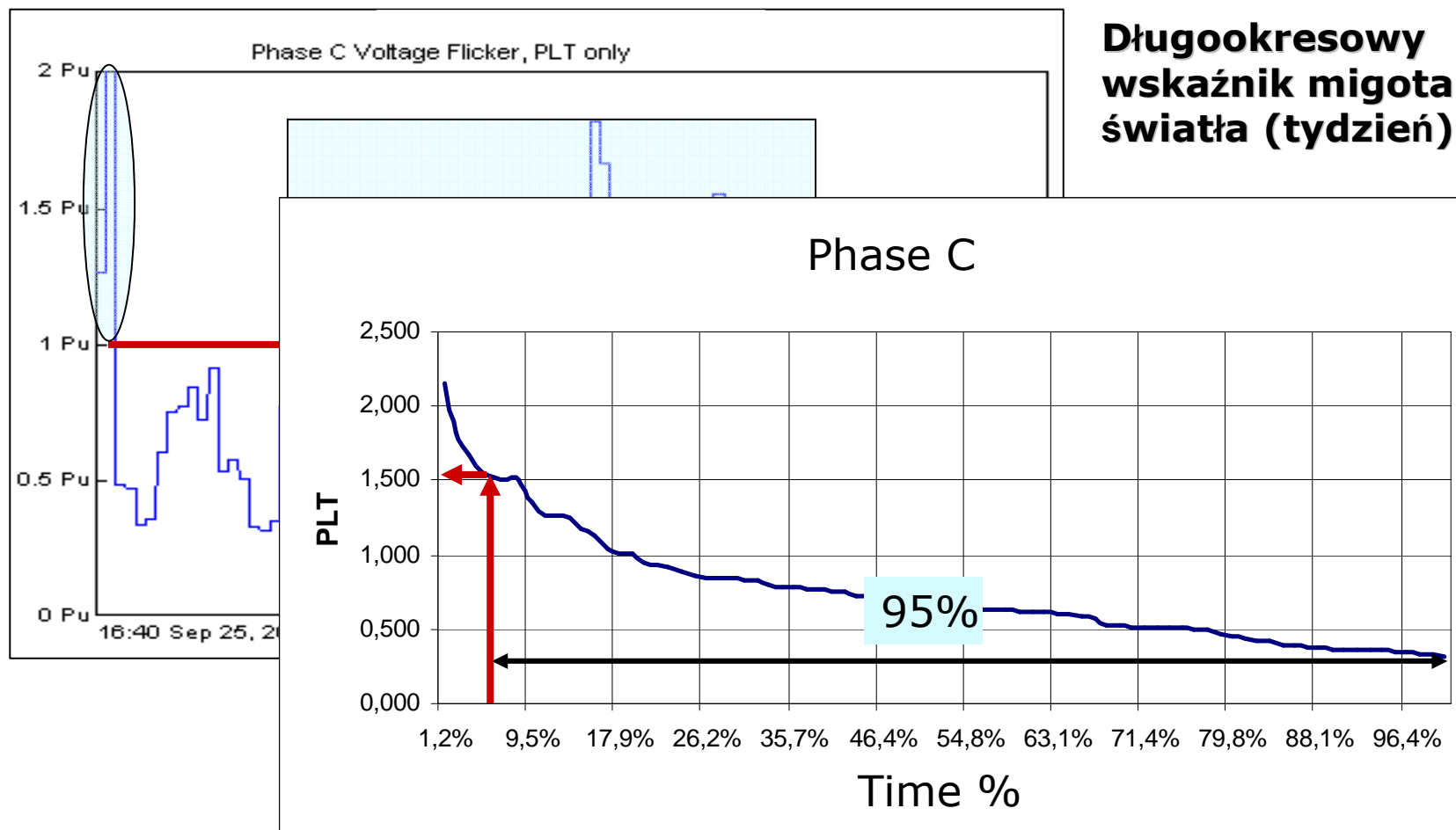
WSPÓŁCZYNNIK PIt

WSPÓŁCZYNNIK Pst i Plt

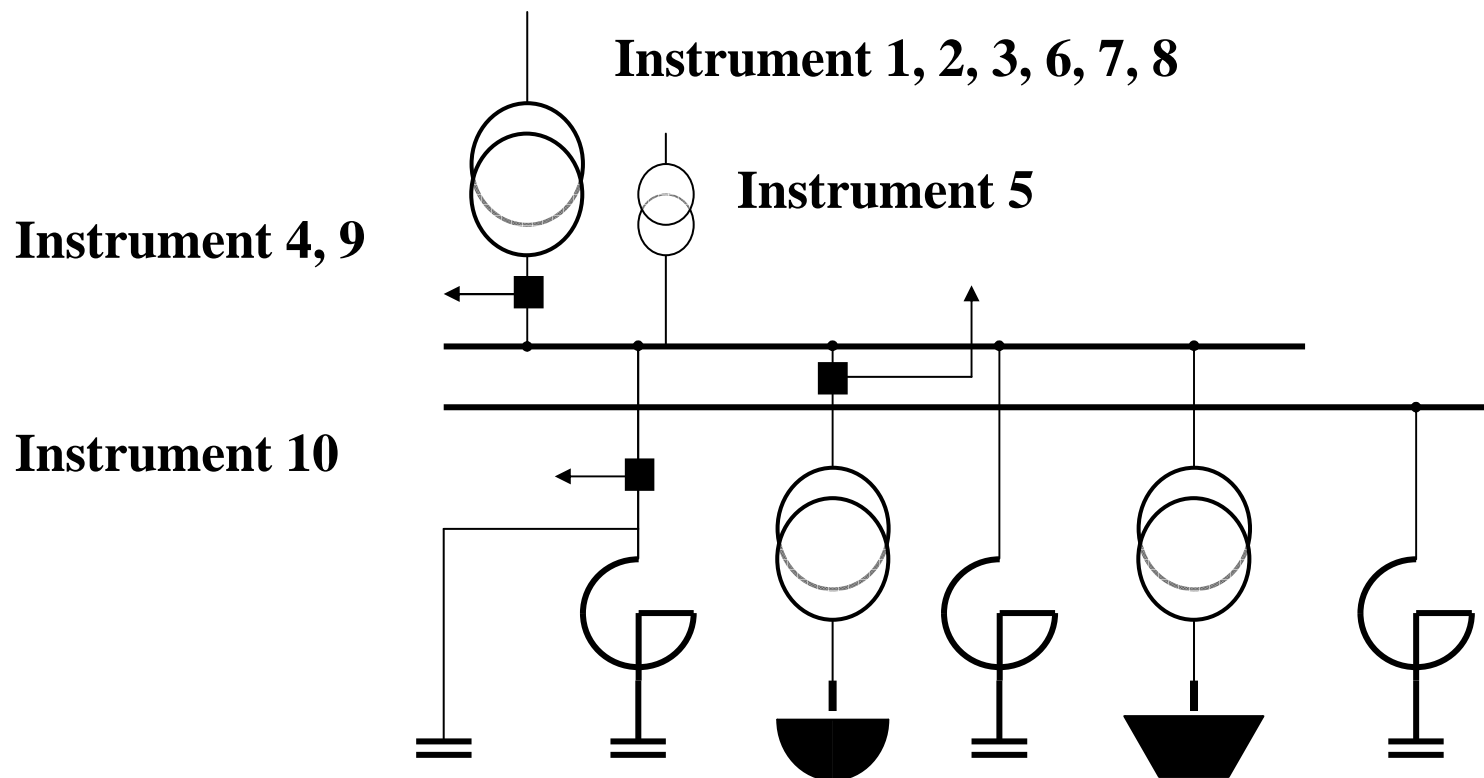

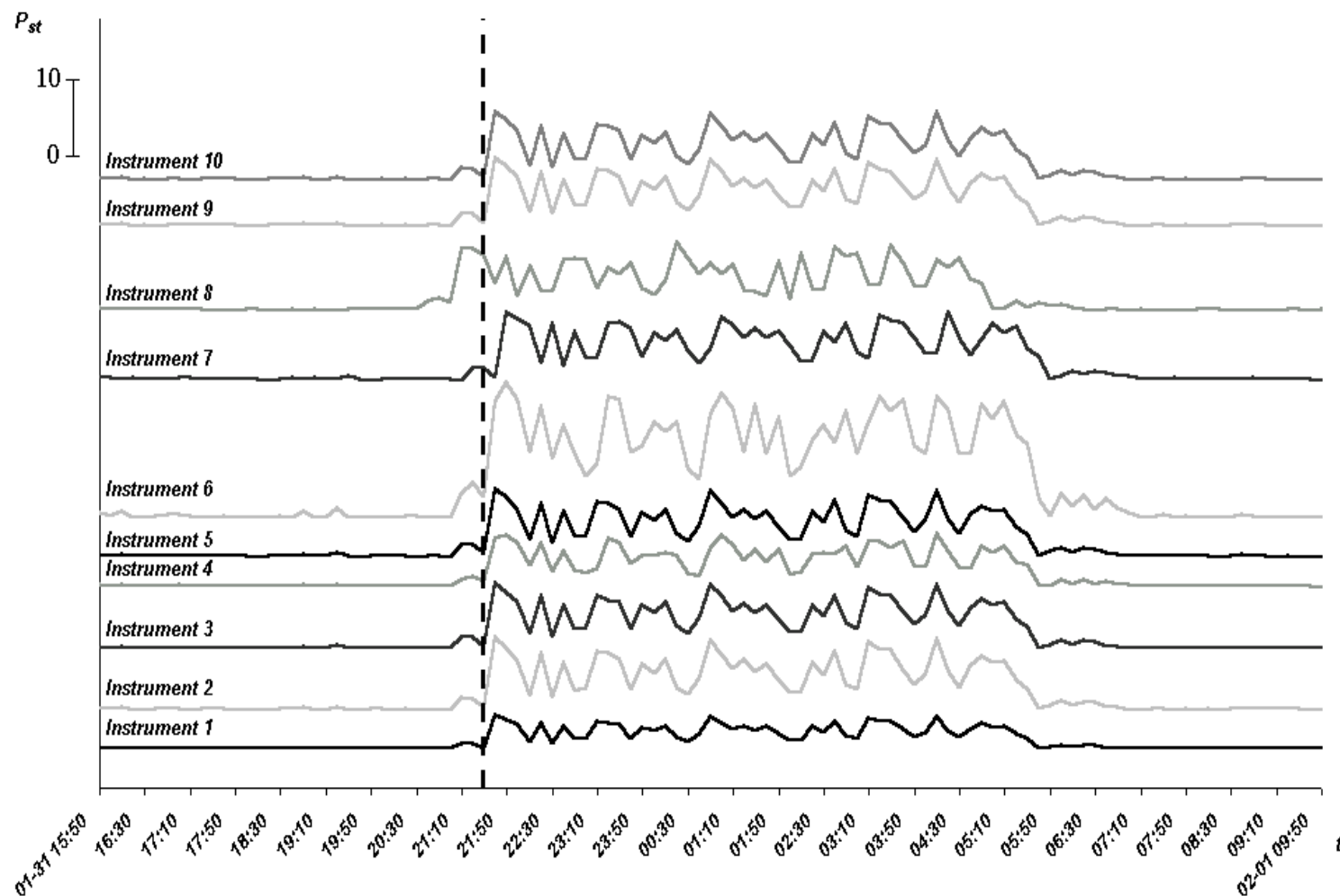
**Długookresowy
wskaźnik migotania
światła (tydzień) *Plt***

Charakterystyka uporządkowana *Plt* będąca podstawą wyznaczania wartości *P95*

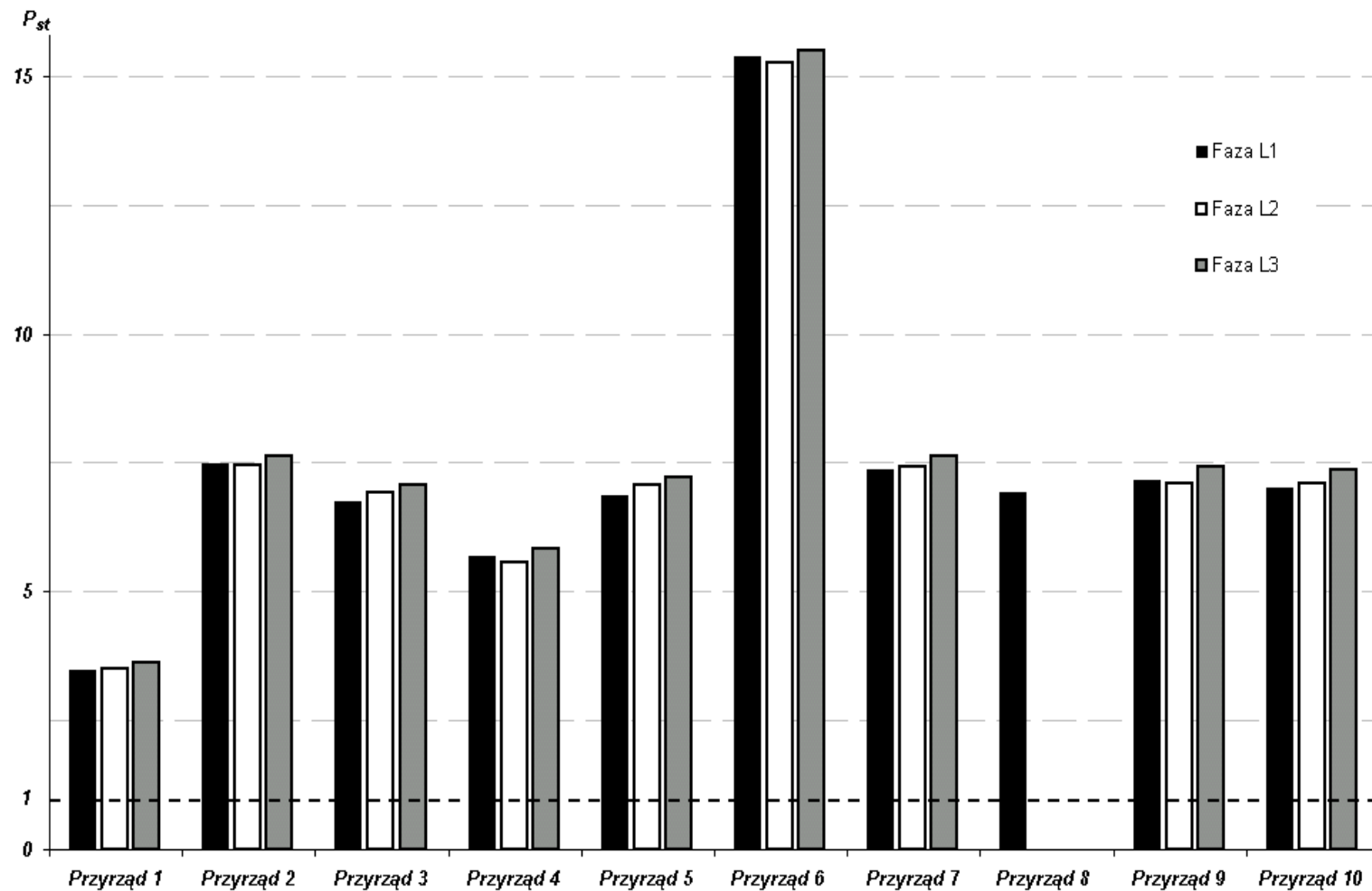
POMIAR WAHAŃ NAPIĘCIA

POMIAR WAHAŃ NAPIĘCIA

POMIAR WAHAŃ NAPIĘCIA

NORMALIZACJA

EN 61000-4-30: Kompatybilność elektromagnetyczna (EMC), Część 4-30: Metody badań i pomiarów - Metody pomiaru jakości energii

IEC 61000-4-15: Kompatybilność elektromagnetyczna (EMC), Metody badań i pomiarów - Miernik migotania światła - Specyfikacja funkcjonalna i projektowa

IEC 61000-3-7: Assessment of emission limits for fluctuating loads in MV and HV power systems

AGH

POZIOMY ODPORNOŚCI

IEC 61000-4-14: Voltage fluctuation Immunity test

Klasa 1 - dotyczy urządzeń szczególnie wrażliwych na zmiany (wahania) napięcia, dla których poziomy kompatybilności są niższe niż przyjęte dla sieci publicznych. Dla tych urządzeń należy stosować specjalne sposoby zasilania z wykorzystaniem różnego rodzaju filtrów, układów UPS, itp.

Klasa 2 - dotyczy urządzeń przyłączonych do punktu wspólnego przyłączenia (PWP) zarówno w sieci publicznej jak i przemysłowej.

Klasa 3 - dotyczy urządzeń przeznaczonych do pracy w środowisku przemysłowym, dla których poziomy kompatybilności są wyższe niż dla urządzeń klasy 2.

AGH

CHARAKTERYSTYKI NAPIĘCIA

PN EN 50 160

POZIOMY PLANOWANE

	POZIOMY PLANOWANE		
	nN	SN	WN i NN
P_{st}	1,0	0,9 (1,0)	0,8 (0,8)
P_{lt}	0,7	0,7	0,6

W nawiasach podano wartości rekomendowane przez UIE

Wymagania jakościowe różniące się od EN 50 160

Supply voltage variations	ES, FR*, HU, NO, PT (only for EHV-HV customers)
Rapid voltage changes	NO
Flicker severity	NO, PT (only for EHV-HV customers)
Voltage dips	FR* (customised engagement on request only for MV and HV customers)
Temporary or transient overvoltages	FR*
Voltage unbalance	FR*, NO
Harmonic distortion of voltage waveform	FR*, NO, PT
Interharmonic voltage	None
Mains signalling voltage	None

(*) In France the voltage quality limits are set in the contracts between the customer and the distribution/transmission operator; the regulator surveys the contracts but does not set standards.

Wahania napięcia

Wartości graniczne wahań napięcia przyjęte Norwegii

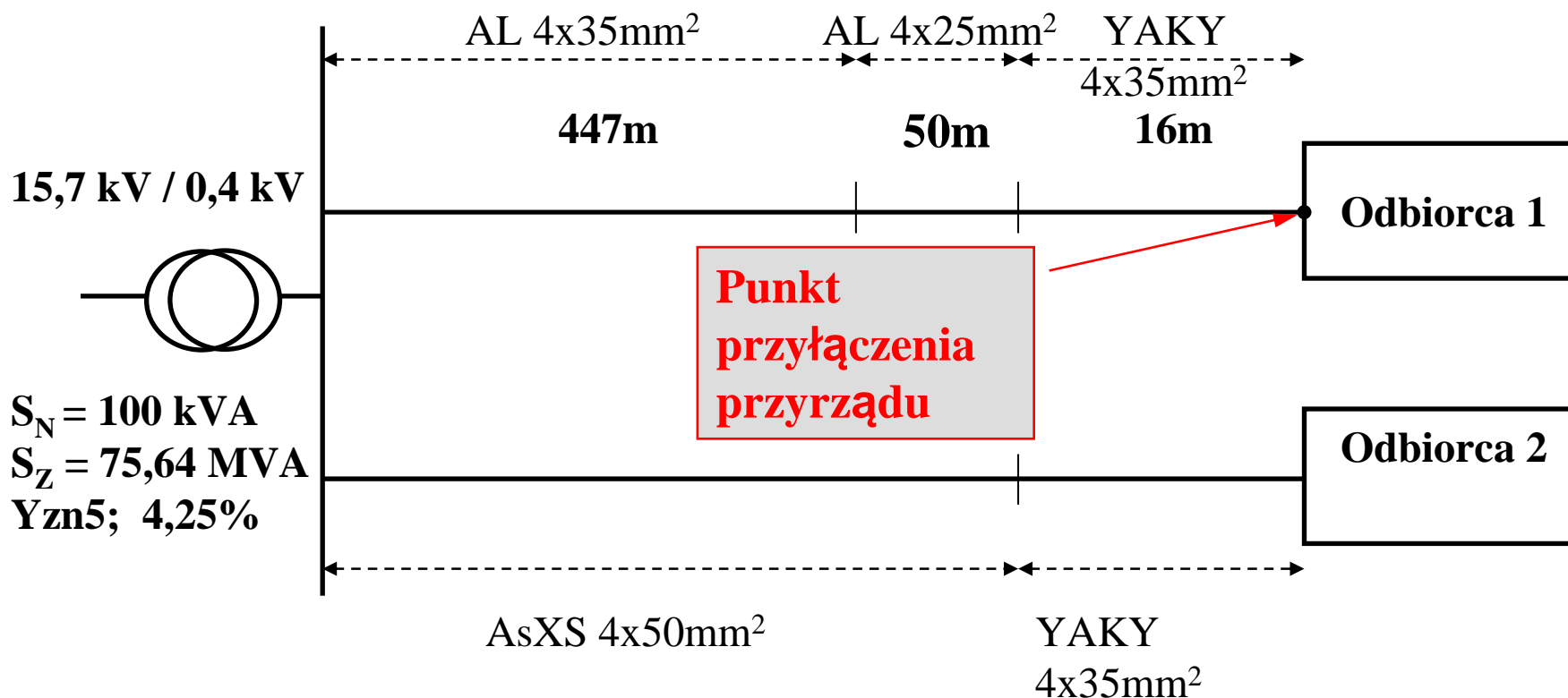
Wskaźnik	$0,23 \leq U_N \leq 35 \text{ kV}$	$35 \text{ kV} < U_N$	Przedział czasu
P_{ST}	1,2	1,0	95% tygodnia
P_{LT}	1,0	0,8	100% tygodnia

Rodzaj zasilania:

3-fazy, 4-przewody

Napięcie znamionowe:

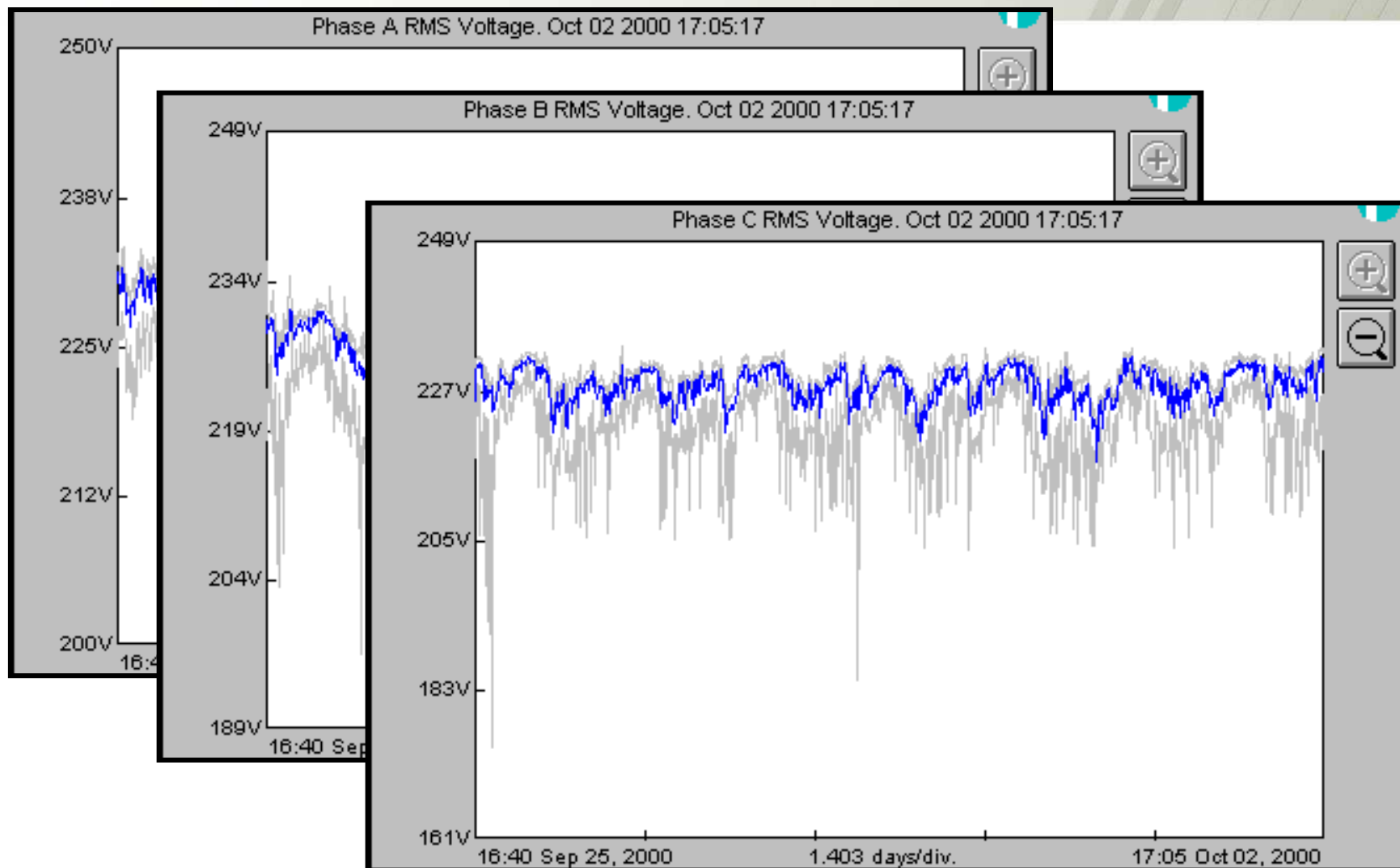
230V

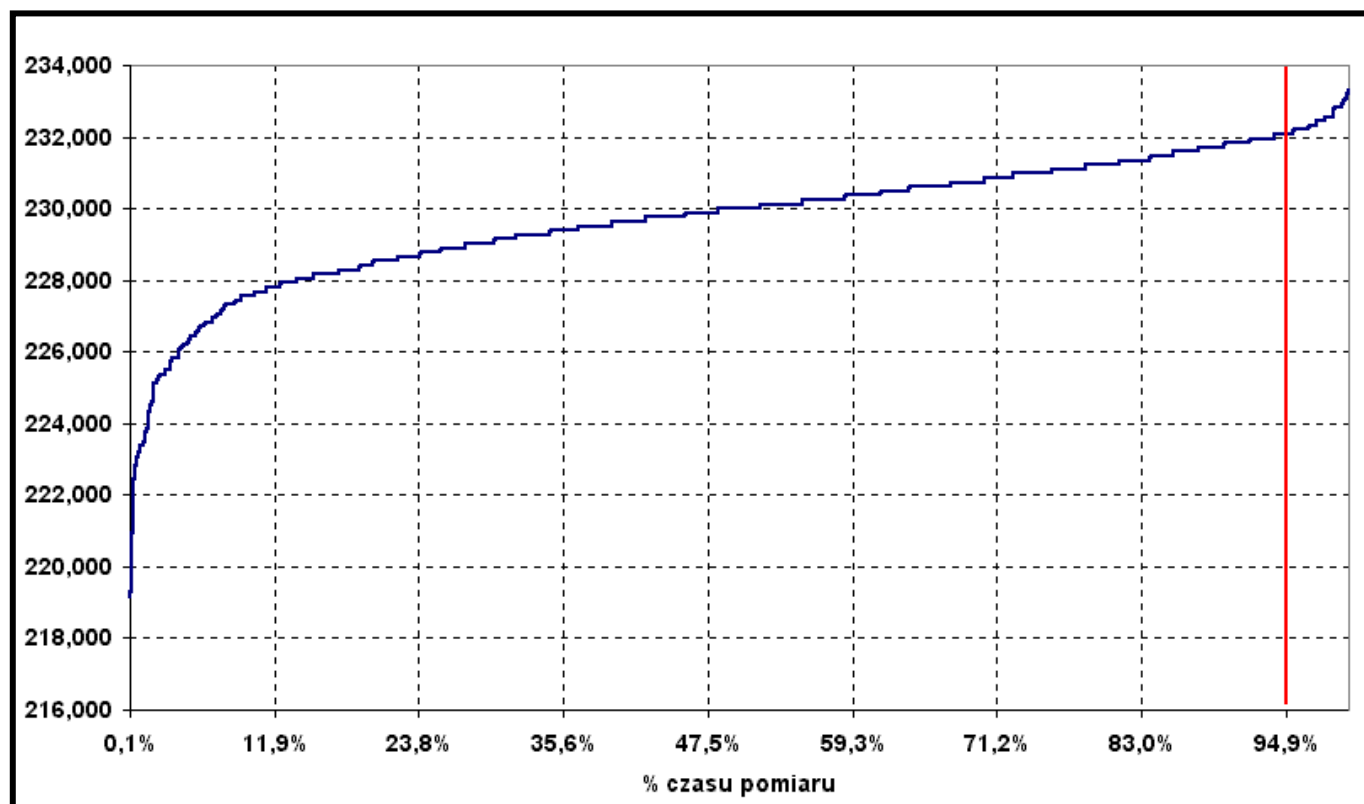
AGH

PRZYKŁAD – Warunki zasilania odbiorcy komunalnego

PRZYKŁAD – Warunki zasilania odbiorcy komunalnego

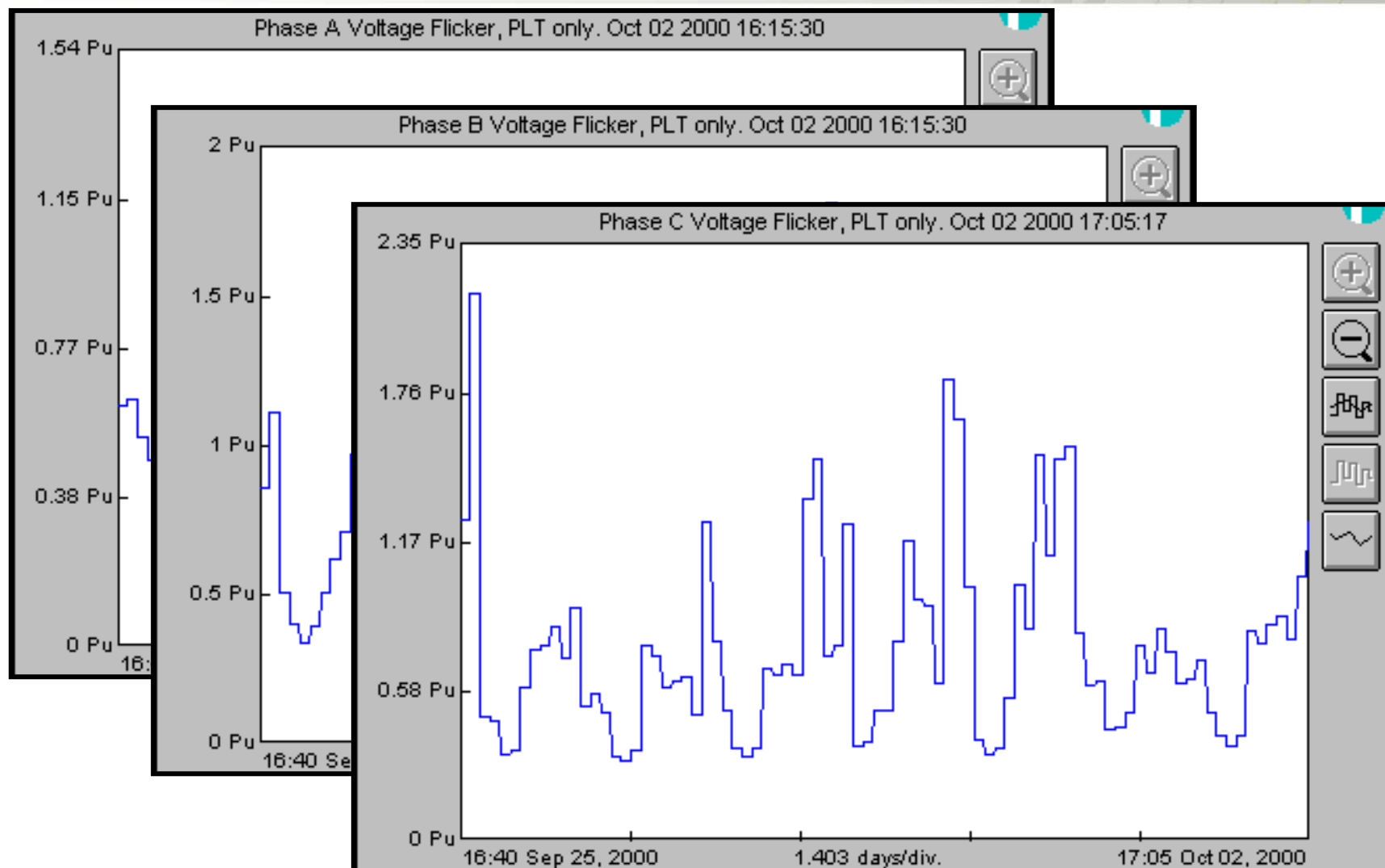

Kwantyl 95% - $U_{A95} = 232.2V$

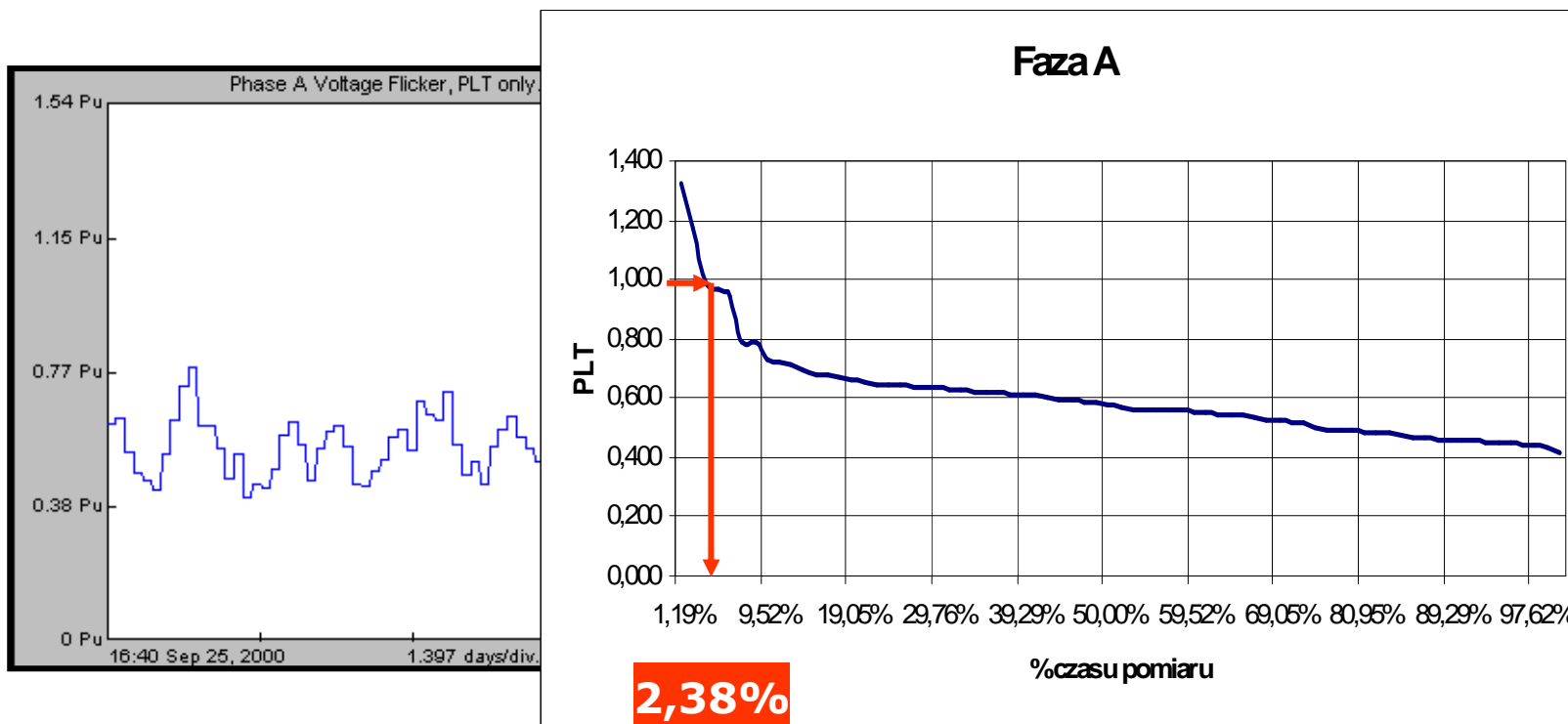

AGH

PRZYKŁAD – Warunki zasilania odbiorcy komunalnego

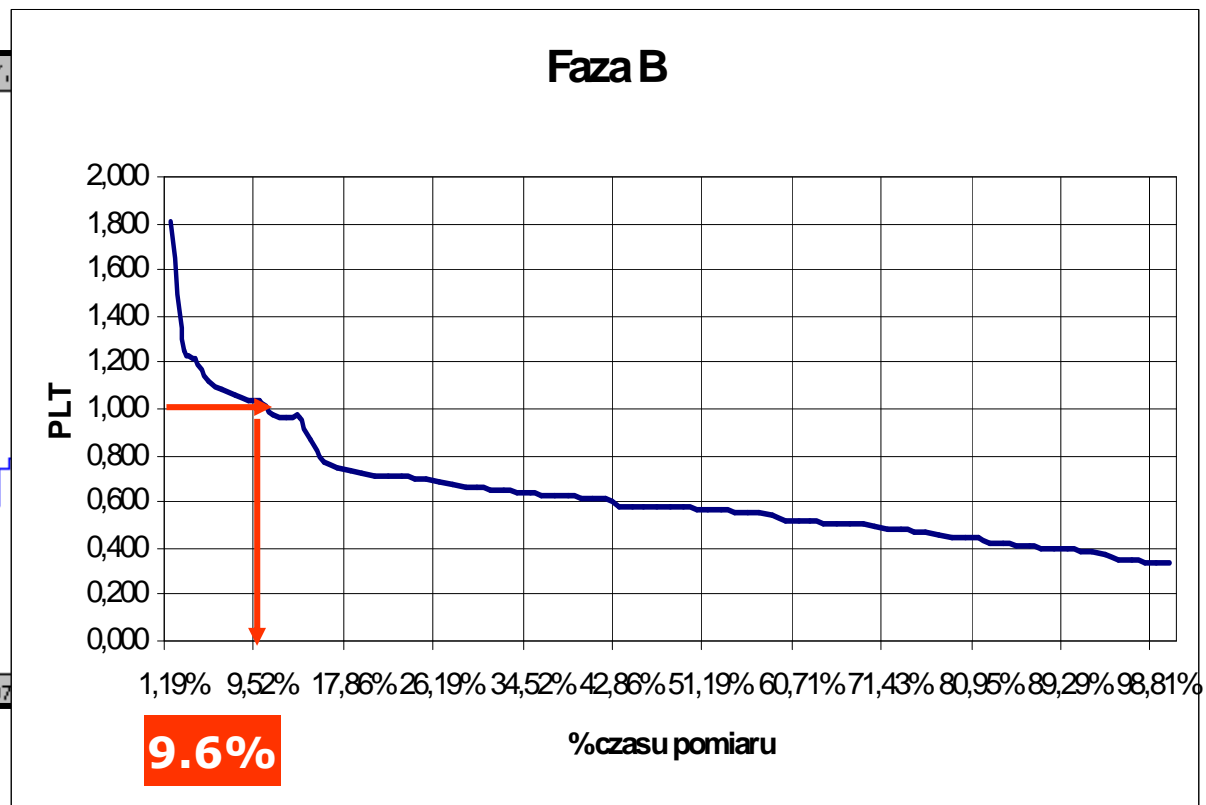
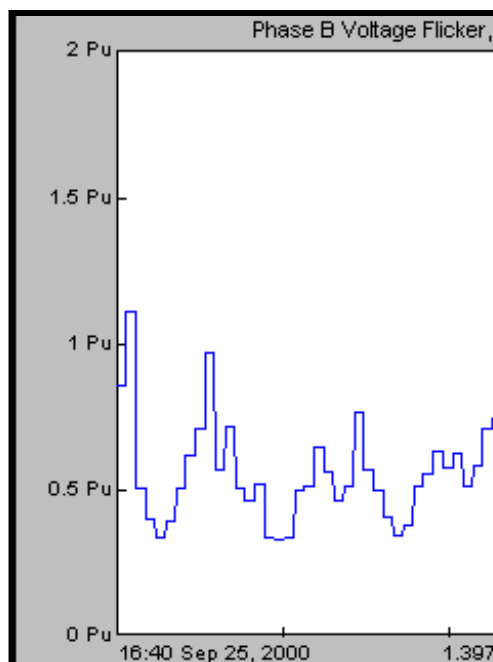

PRZYKŁAD – Warunki zasilania odbiorcy komunalnego

Procent czasu tygodnia podczas którego, w fazie A, wartość współczynnika P_{lt} przekracza 1 – **2,38%**.

PRZYKŁAD – Warunki zasilania odbiorcy komunalnego

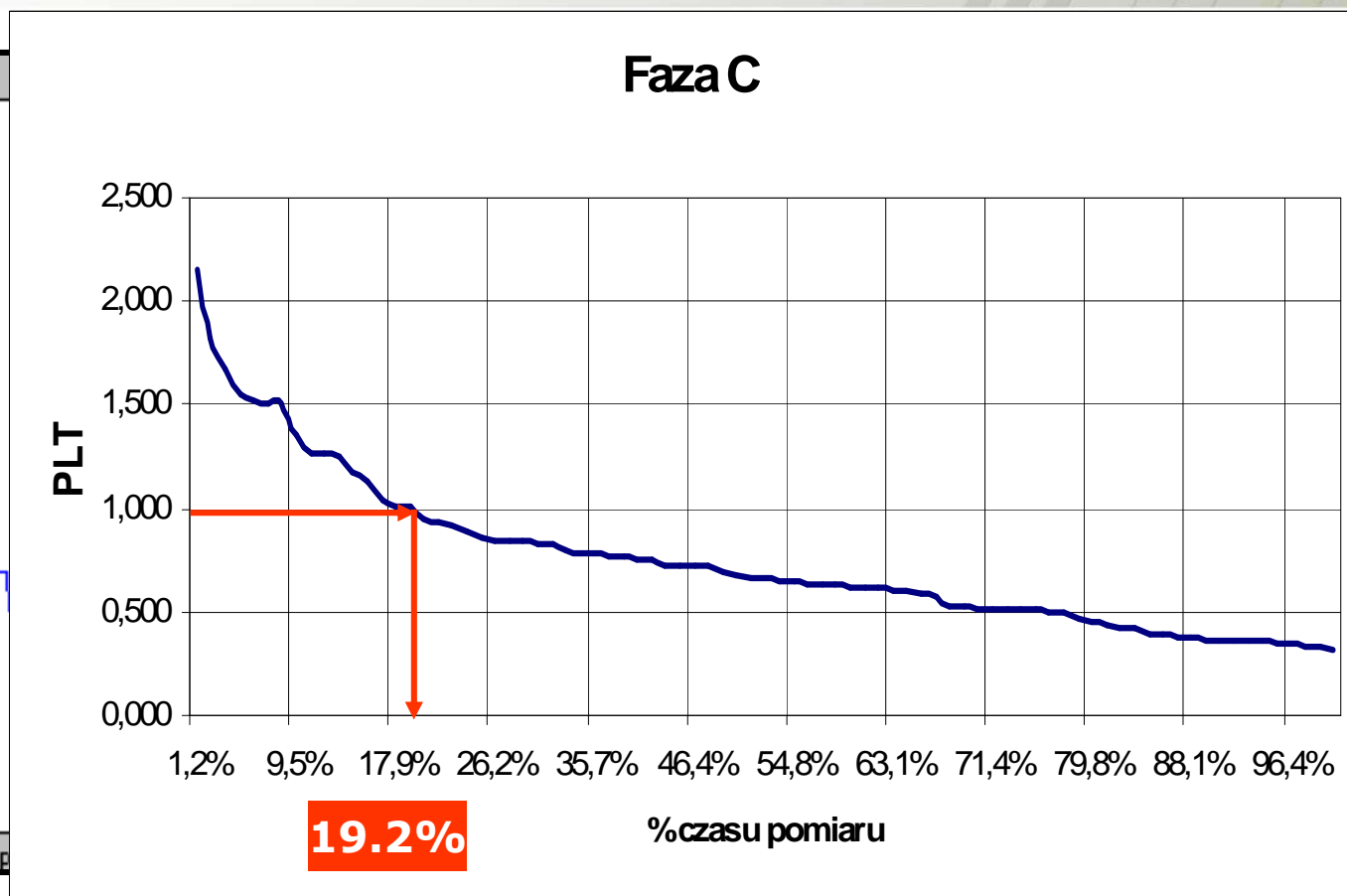
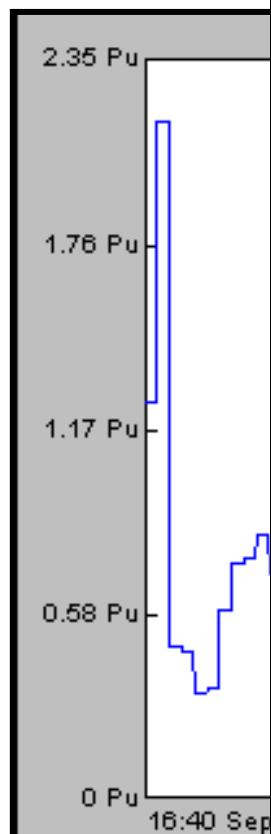

Procent czasu tygodnia podczas którego, w fazie B, wartość współczynnika Plt przekracza 1 – **9,6%**.

AGH

PRZYKŁAD – Warunki zasilania odbiorcy komunalnego

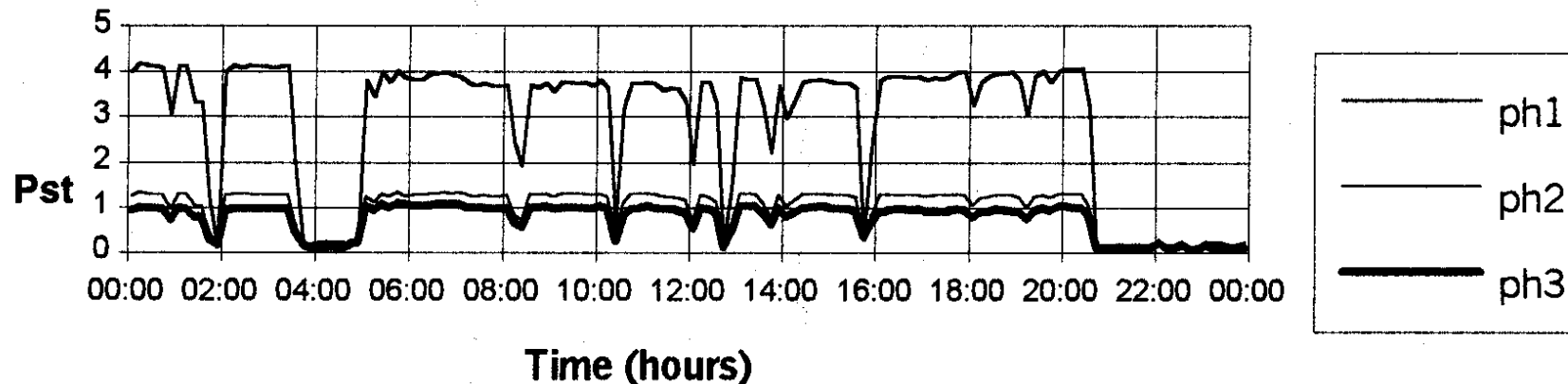

Procent czasu tygodnia podczas którego, w fazie C, wartość współczynnika *Plt* przekracza 1 – **19,2%**.

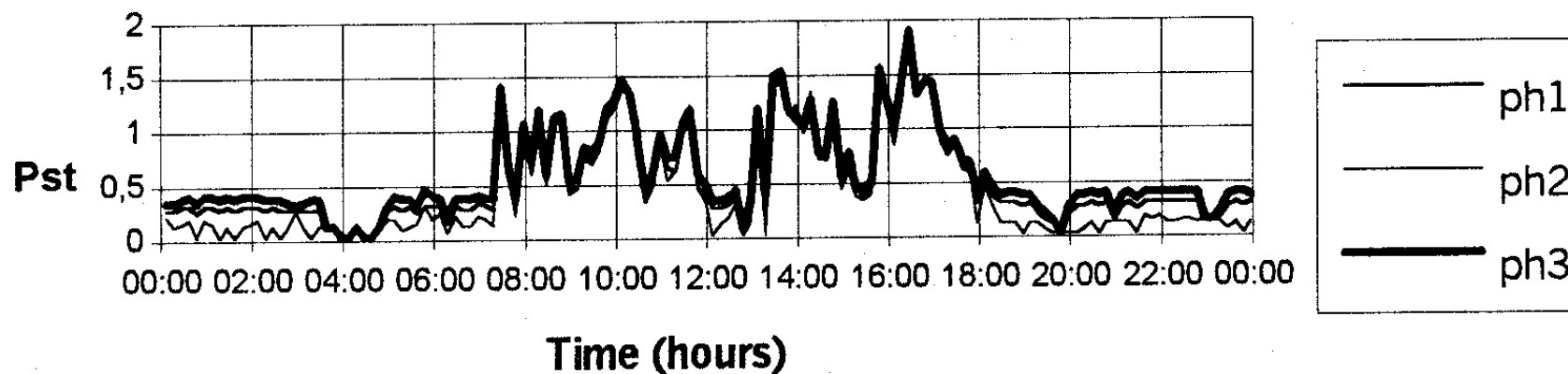

PRZYKŁAD – Warunki zasilania odbiorcy komunalnego

AGH

Jednofazowa spawarka

Trójfazowa spawarka

SPOSOBY REDUKCJI I ELIMINACJI SKUTKÓW WAHAŃ NAPIĘCIA

SPOSOBY REDUKCJI WAHAŃ NAPIĘCIA

Zwiększenie mocy zwarciowej w punkcie zasilania odbiorników niespokojnych można uzyskać poprzez:

zastosowanie do zasilania odbiorników transformatora o większej mocy znamionowej i mniejszym napięciu zwarcia,

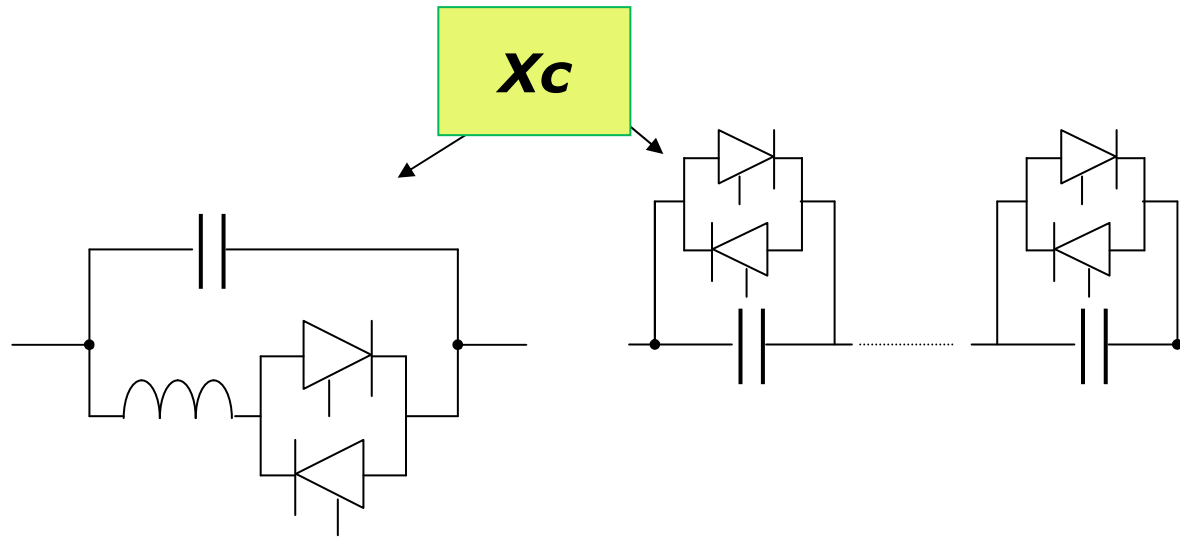
przyłączenie odbiorników niespokojnych do sieci o wyższym napięciu znamionowym (poprzez odpowiedni transformator),

zasilanie odbiorników niespokojnych o dużych mocach za pomocą specjalnych (adresowanych) linii bezpośrednio ze stacji wysokiego napięcia energetyki zawodowej,

zastosowanie kondensatorów szeregowych w układzie zasilającym (także szeregowych kondensatorów)

SPOSOBY REDUKCJI WAHAŃ NAPIĘCIA

$$X = X_L - X_C = \omega \cdot L - \frac{1}{\omega \cdot C}$$

SPOSOBY REDUKCJI WAHAŃ NAPIĘCIA

Piec łukowy – szeregowo dławiki, właściwa praca automatyki posuwu elektrod, wstępne przygotowanie wsadu, itp.

Spawarki – zasilanie z oddzielnych transformatorów, stosowanie agregatów trójfazowych, przytłaczanie do fazy nie obciążonej odbiornikami oświetleniowymi itp.

Układy złagodzonego rozruchu silników elektrycznych

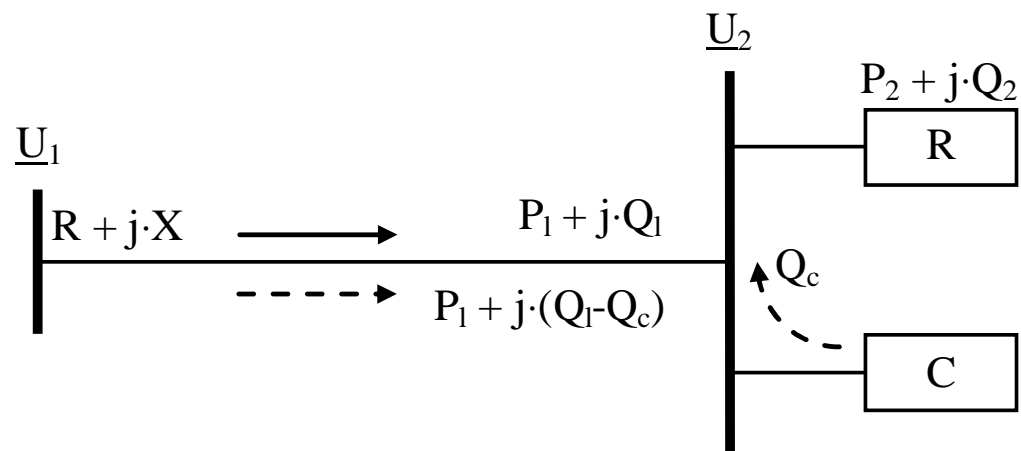
Wzrost odporności odbiorników na wahania napięcia

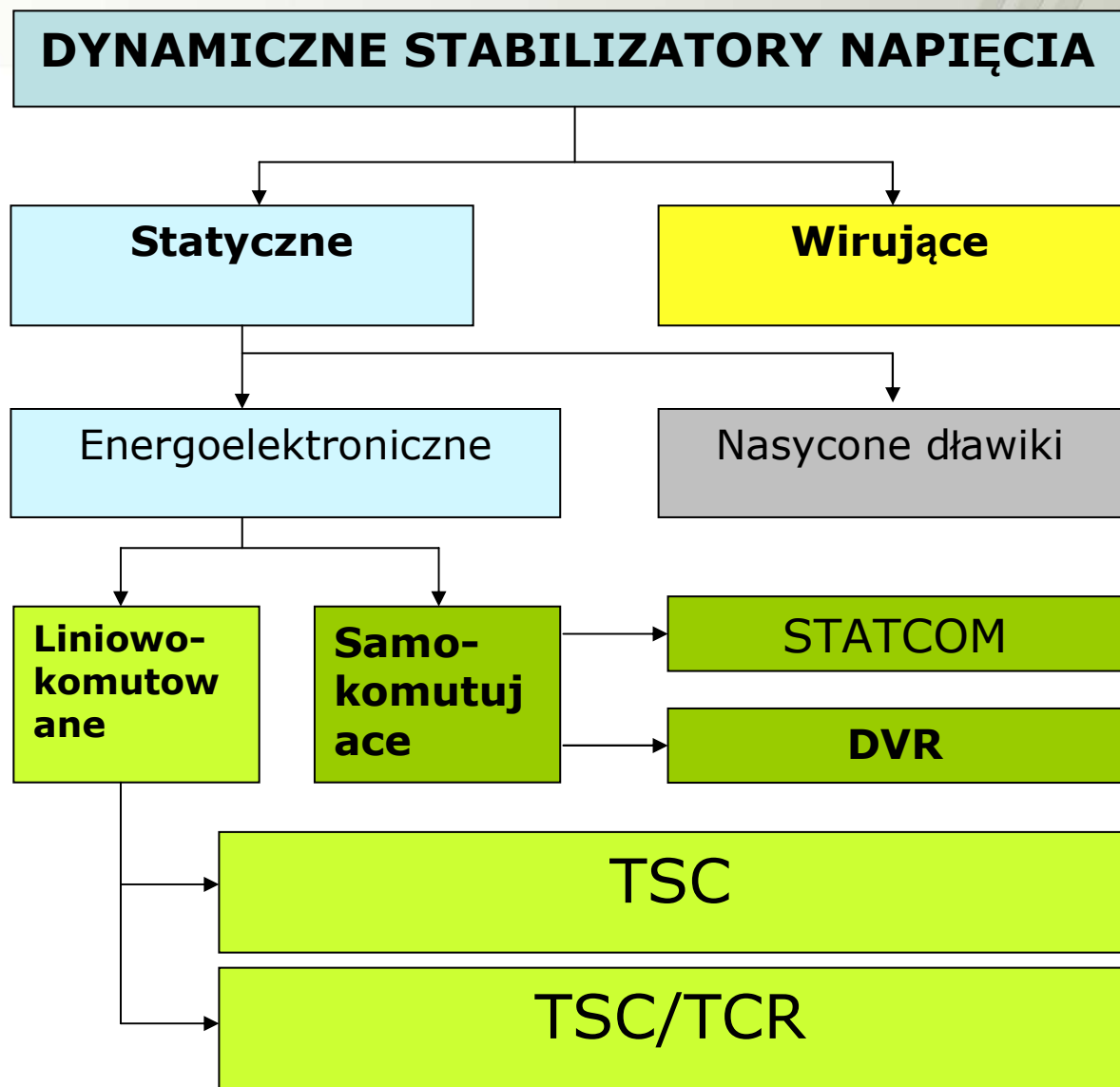
SPOSOBY REDUKCJI WAHAŃ NAPIĘCIA

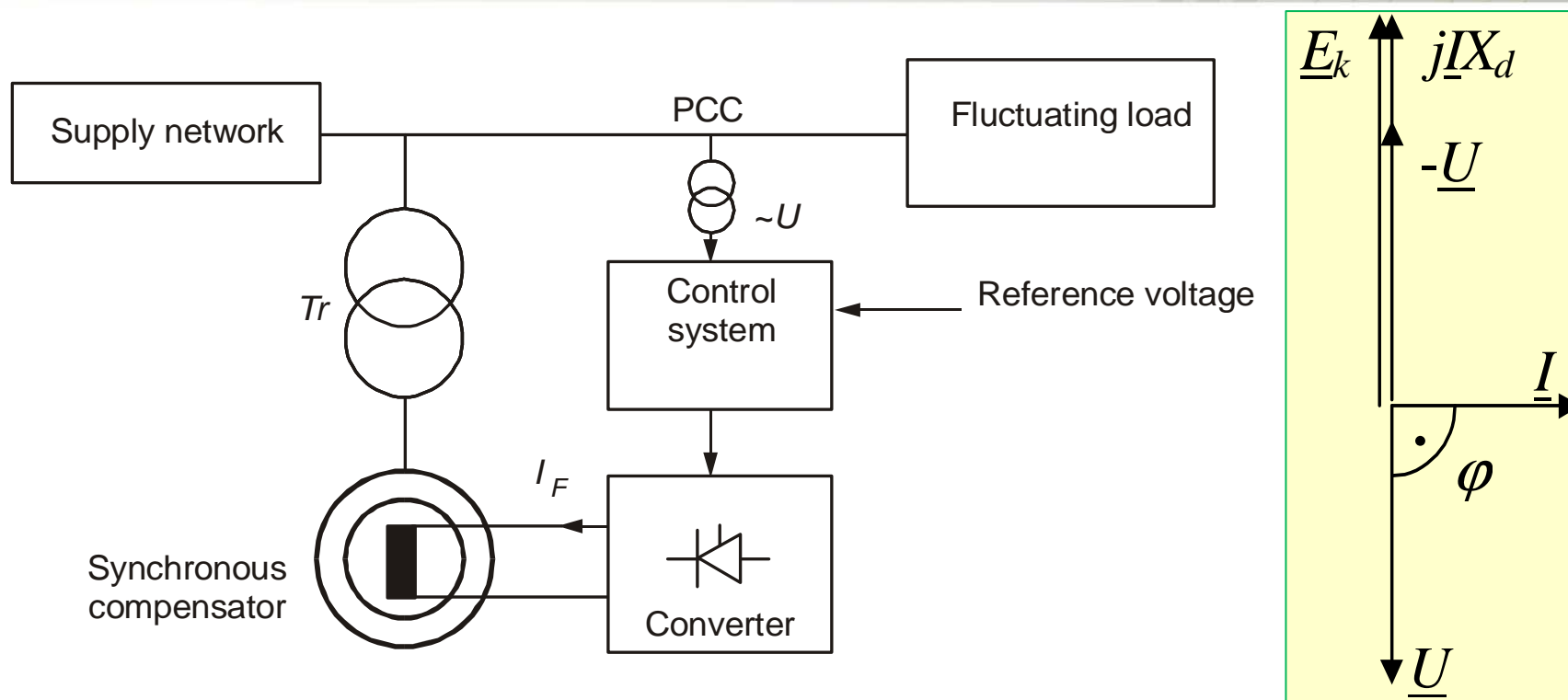
$$\frac{\Delta U}{U_N} \approx \frac{X \Delta Q}{U_N^2} = \frac{\Delta Q}{S_{zw}}$$

$$\frac{\Delta U^*}{U_N} \approx \frac{X(\Delta Q - \Delta Q_c)}{U_N^2} = \frac{\Delta Q - \Delta Q_c}{S_{zw}}$$

SPOSOBY REDUKCJI WAHAŃ NAPIĘCIA

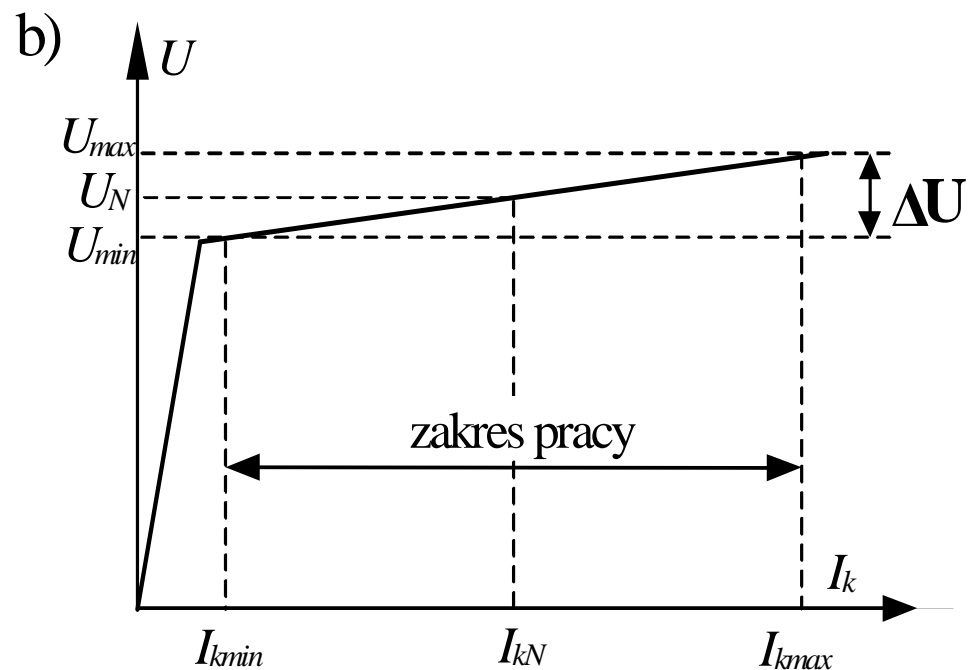
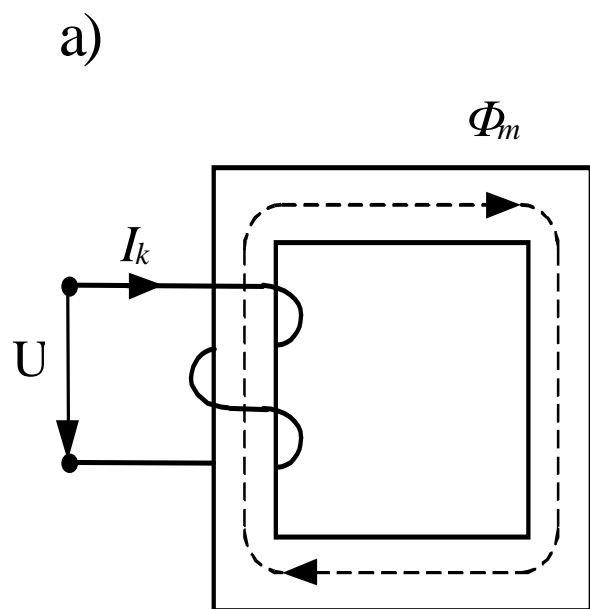

- (a) maszyna synchroniczna pracująca w układzie dynamicznego stabilizatora napięcia;
 (b) wykres wskazowy

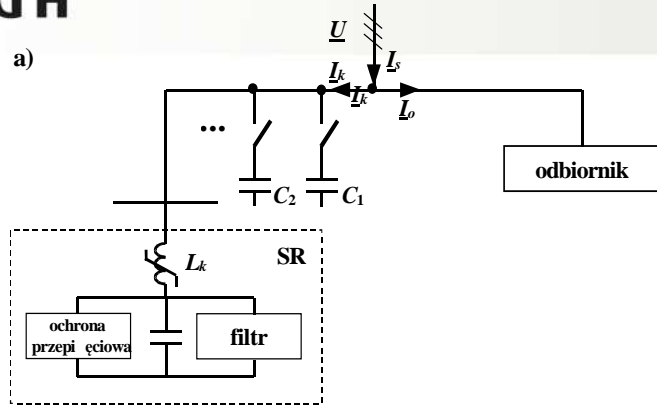
Kompensator z nasyconymi dławikami:

Samonasycający się dławik (self-saturable reactor - SR)

Dławik z podmagnesowaniem prądem stałym

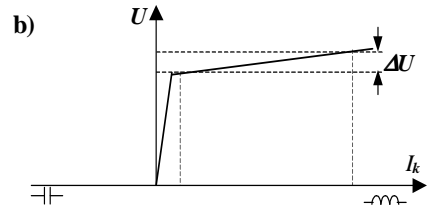

KOMPENSATOR STATYCZNY

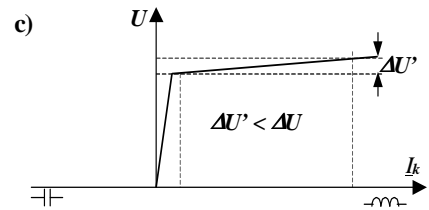

Kompensator z samonasycającym się dławikiem:

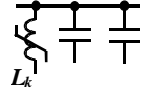
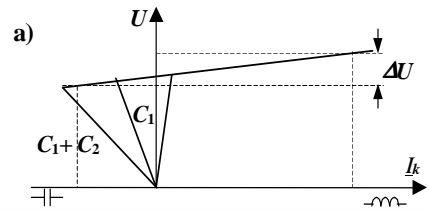
a) schemat układu

b) charakterystyka naturalna dławika

c) charakterystyka z korekcją nachylenia

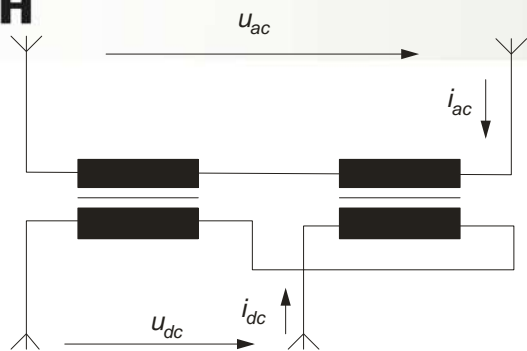

d) charakterystyka z równoległymi kondensatorami

AGH

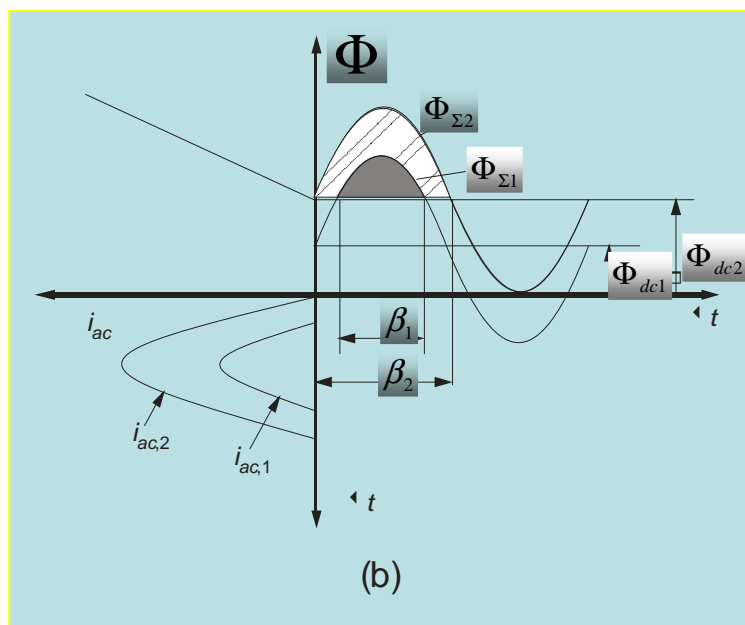
DŁAWIK Z OBWODEM STERUJĄCYM PRĄDU STAŁEGO

(a)

a) jednofazowy schemat zastępczy;

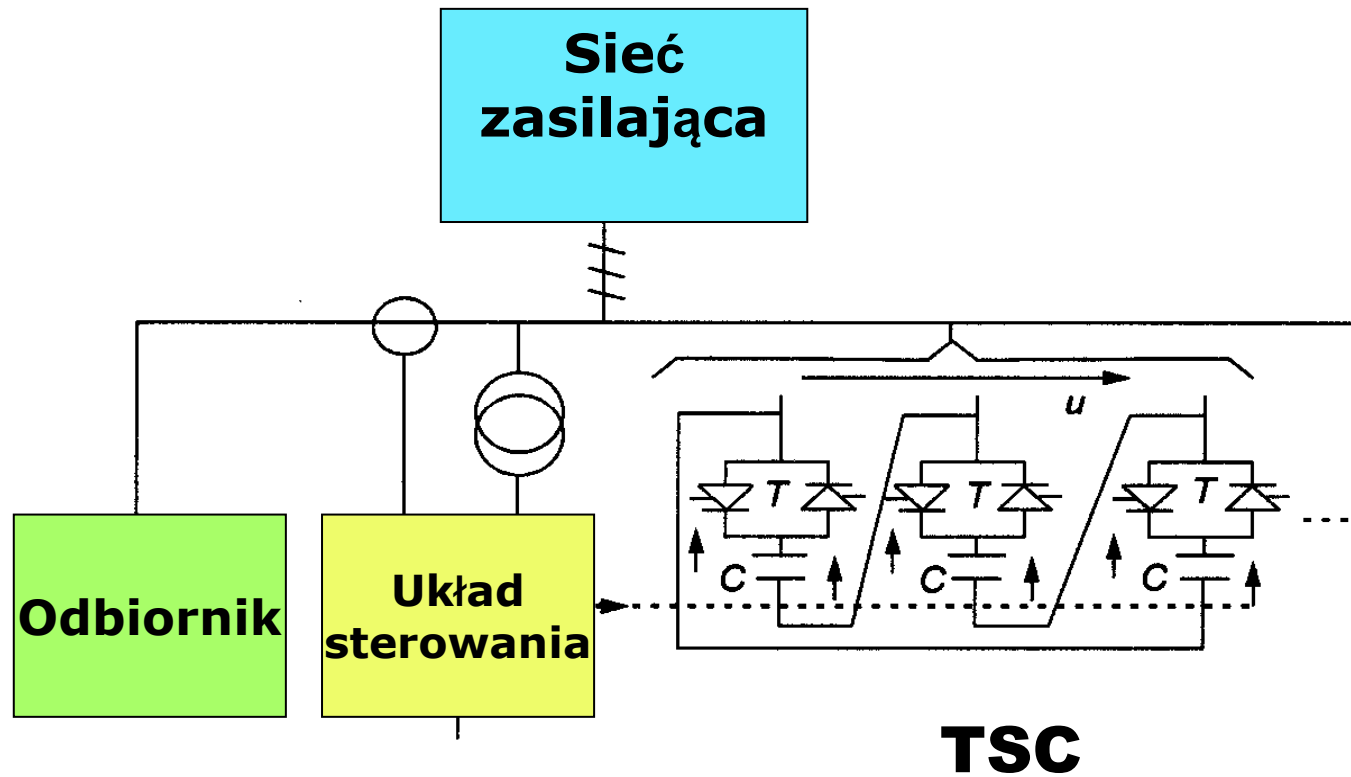
b) przebiegi czasowe strumieni magnetycznych ilustrujące zasadę działania kompensatora

(b)

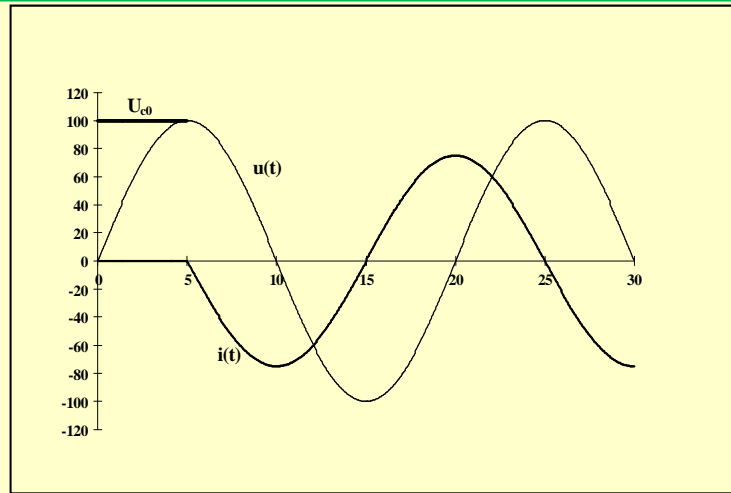

THYRISTOR SWITCHED CAPACITORS (TSC)

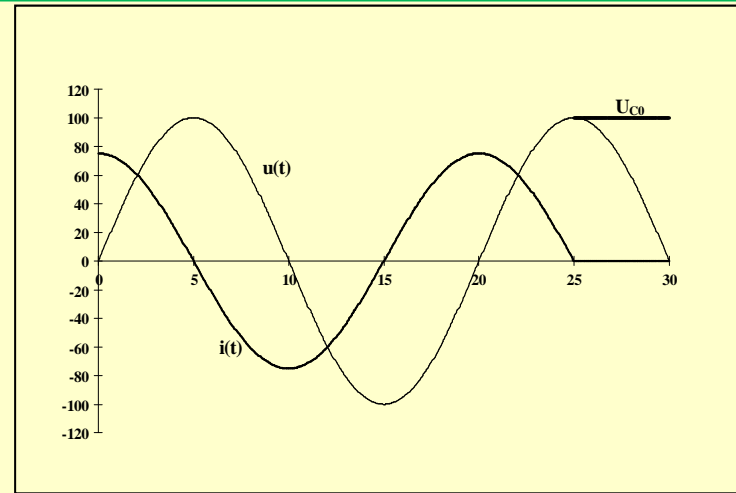

THYRISTOR SWITCHED CAPACITORS (TSC)

a)

b)

$$u = U_m \sin(\omega t + \varphi_u)$$

$$i(t) = I_m \cos(\omega t + \varphi_u) - nB_C \left(U_{C0} - \right.$$

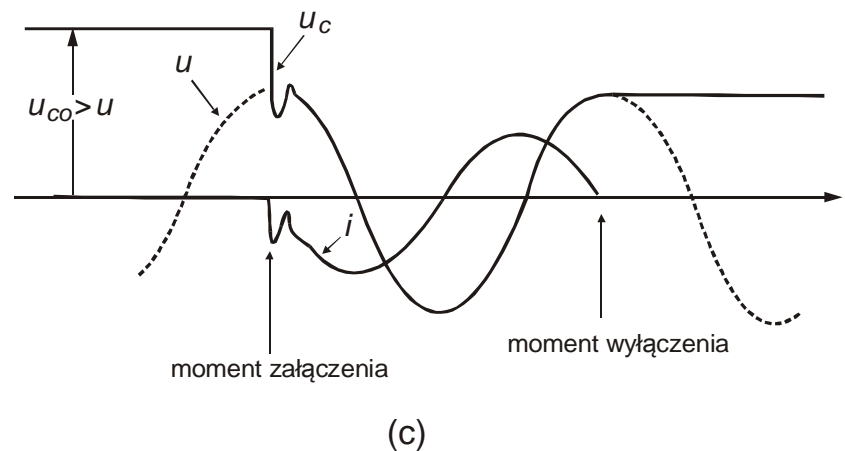
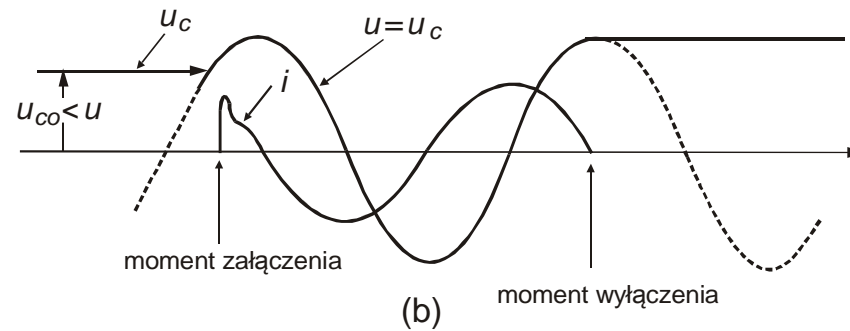
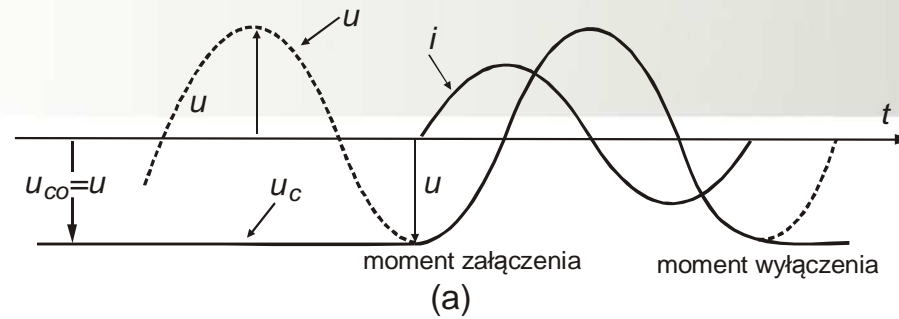
$$n = \sqrt{X_C / X_L}$$

$$\omega_n = 1$$

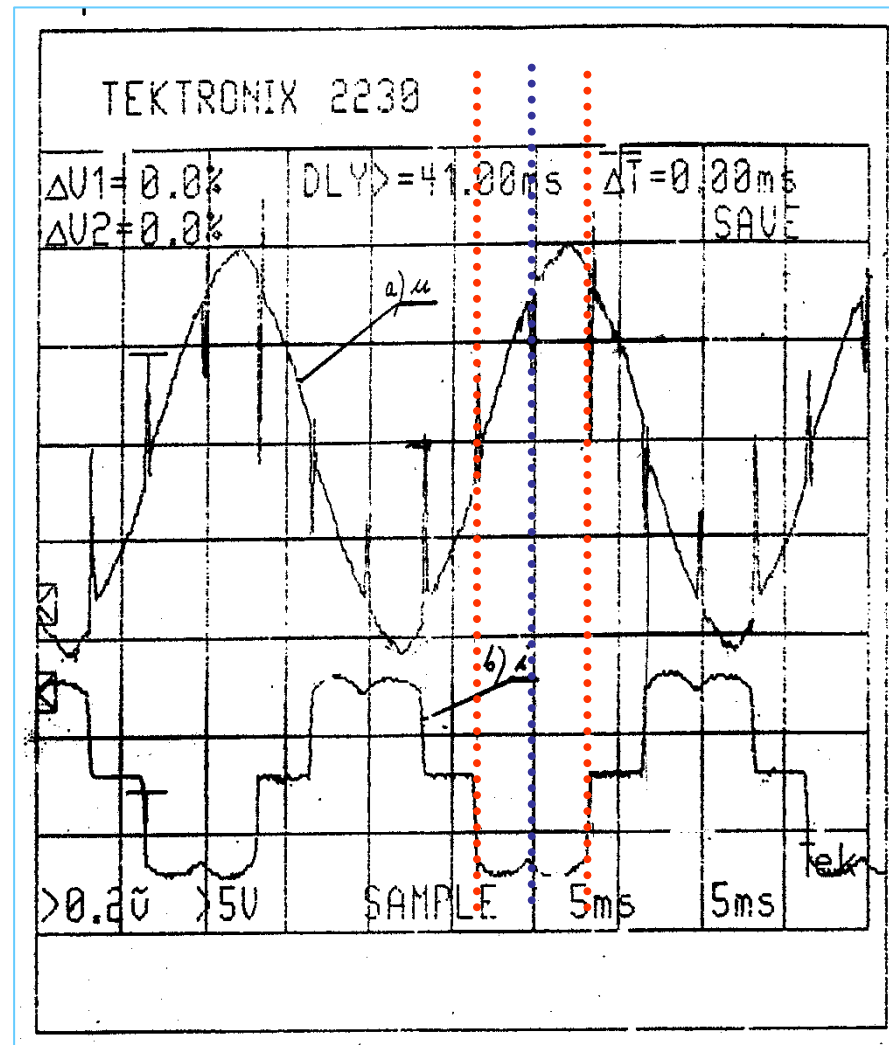
$$\cos \varphi_u = 0$$

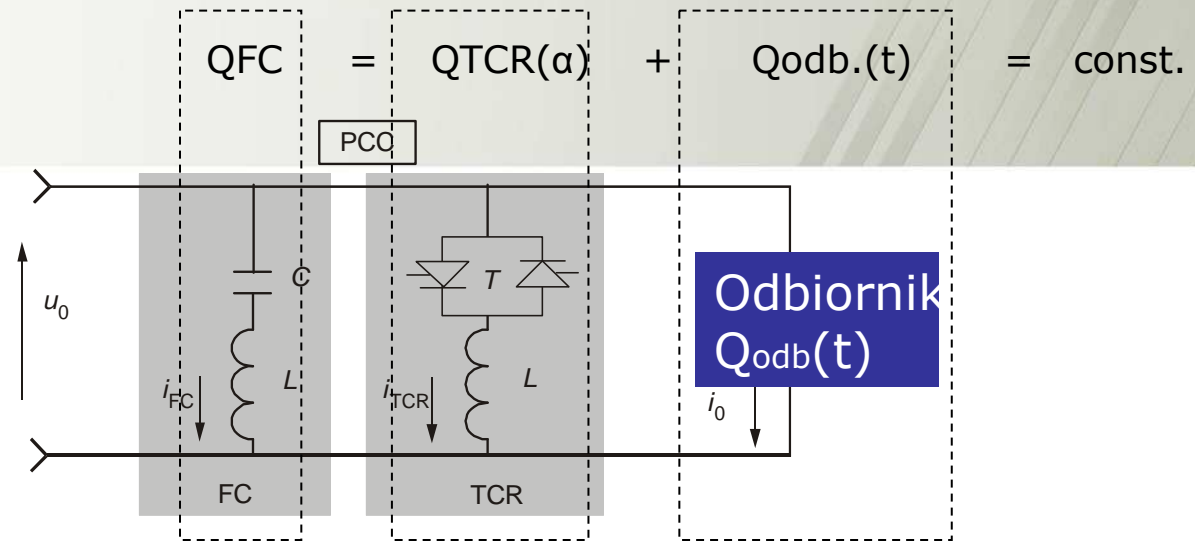
$$U_{C0} = \pm U_m \frac{n^2}{n^2 - 1} \omega_n t$$

THYRISTOR SWITCHED CAPACITORS (TSC)

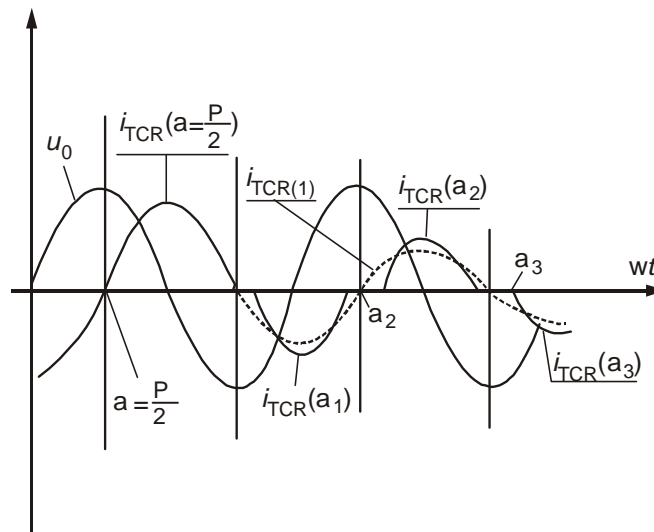
THYRISTOR SWITCHED CAPACITORS (TSC)

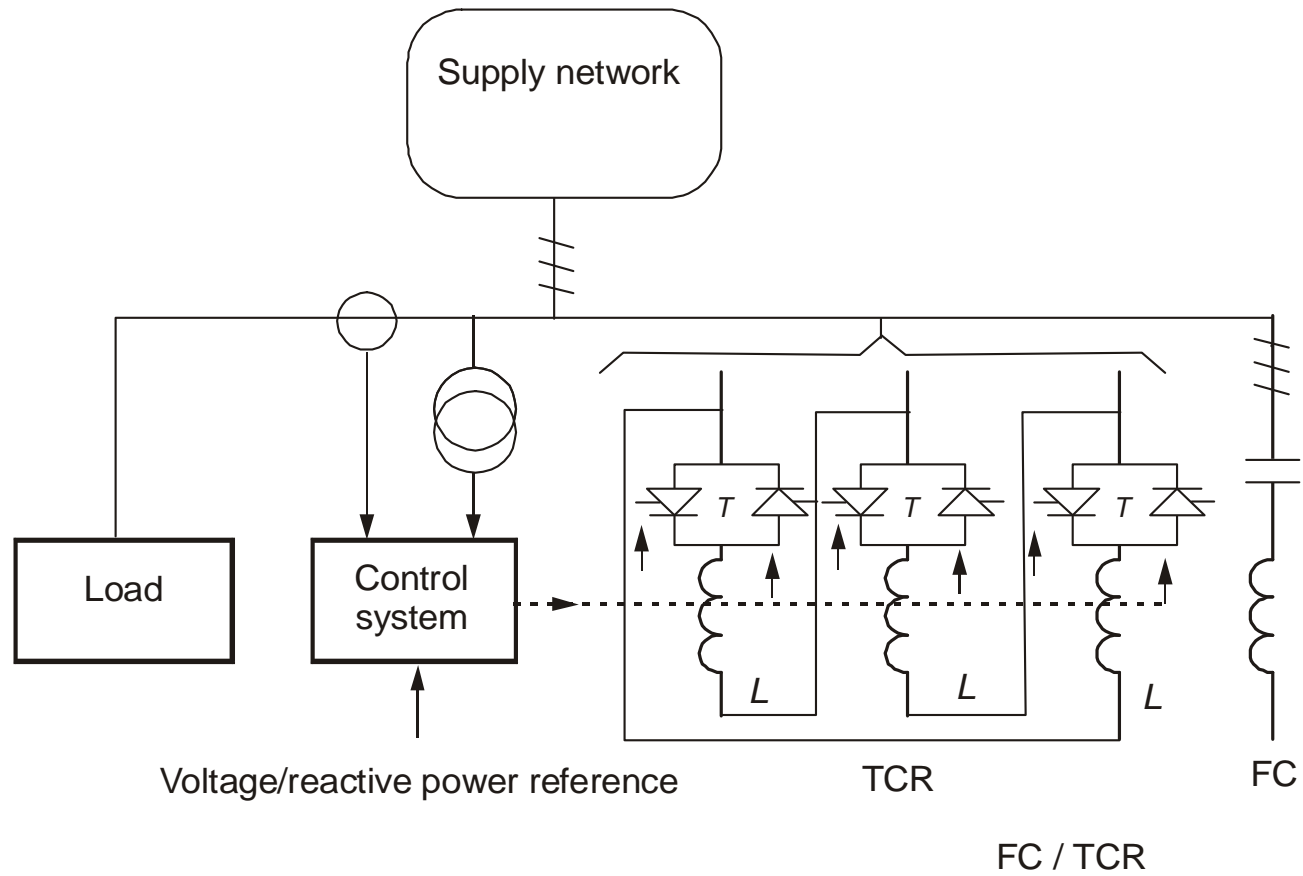
FC/TCR

(a)

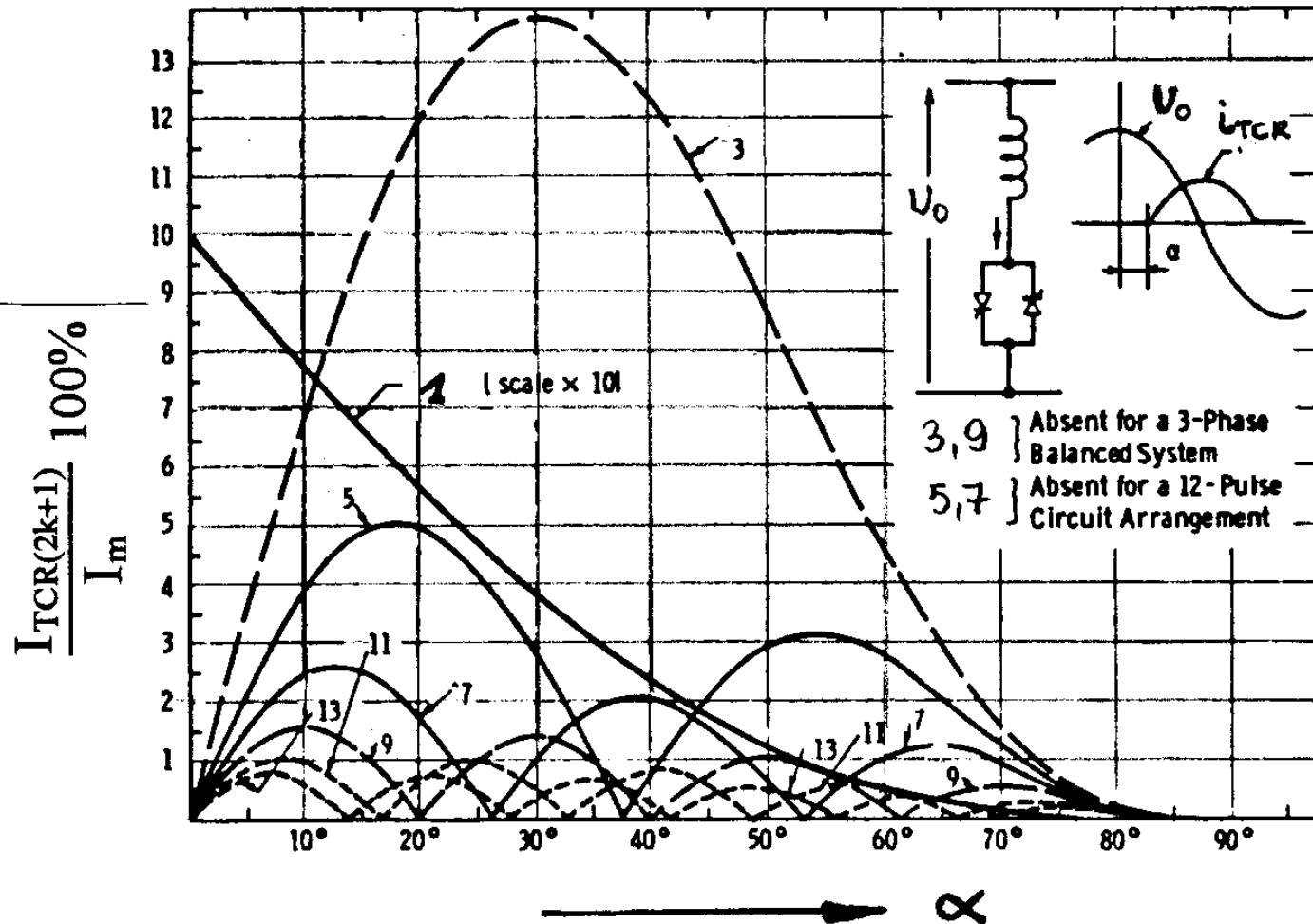

(b)

FC/TCR COMPENSATOR

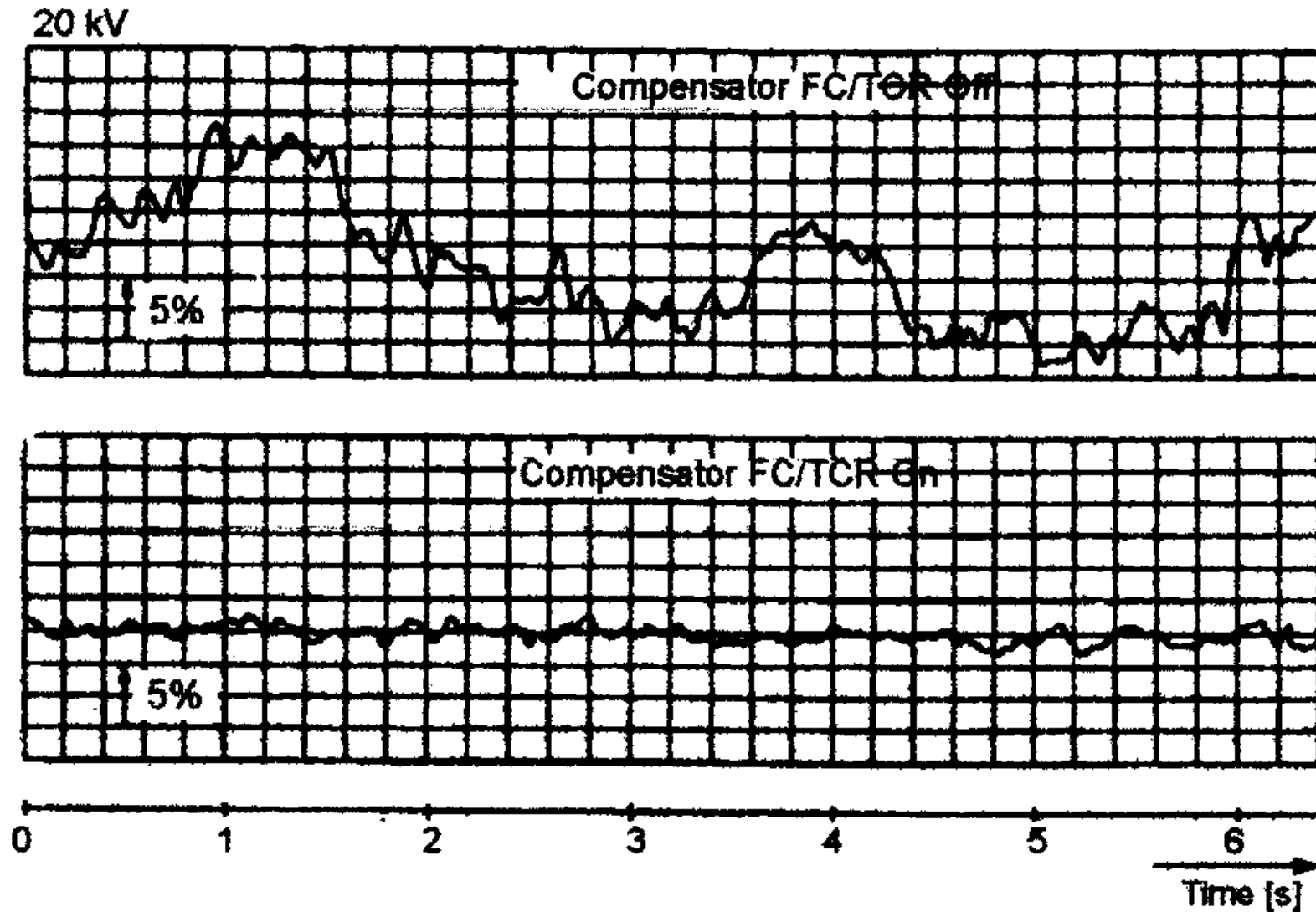
FC/TCR COMPENSATOR

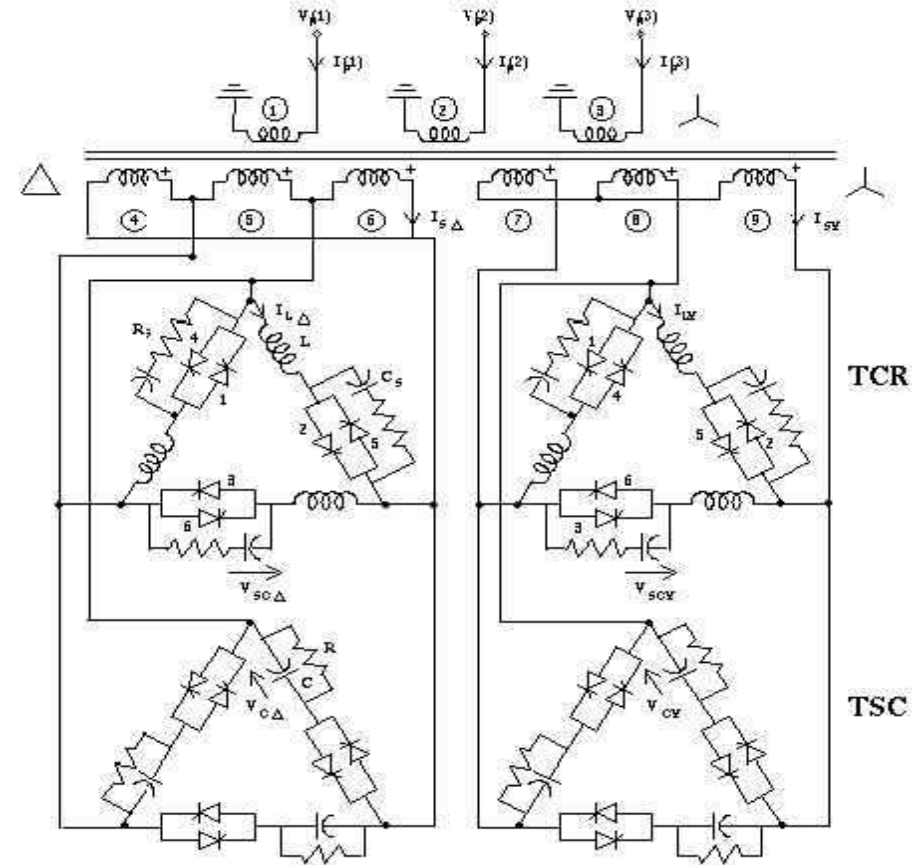
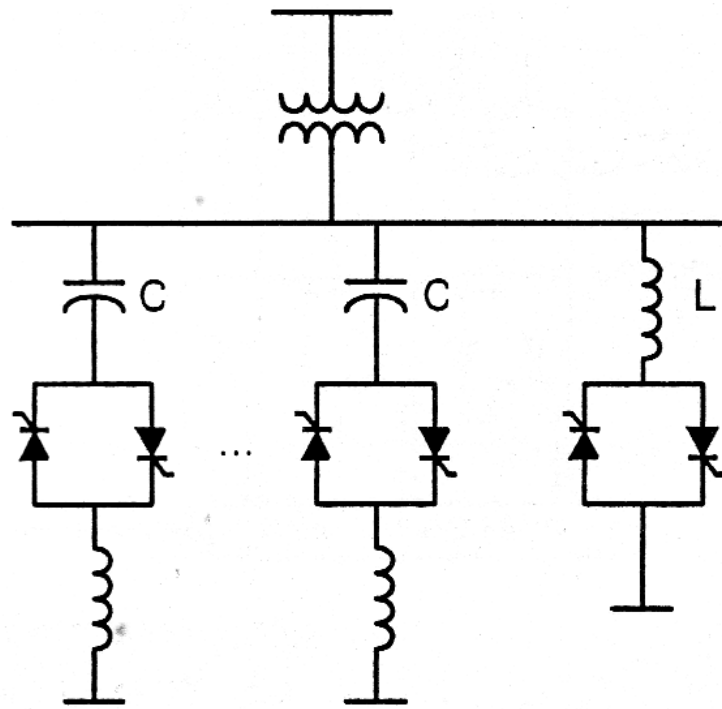
AGH

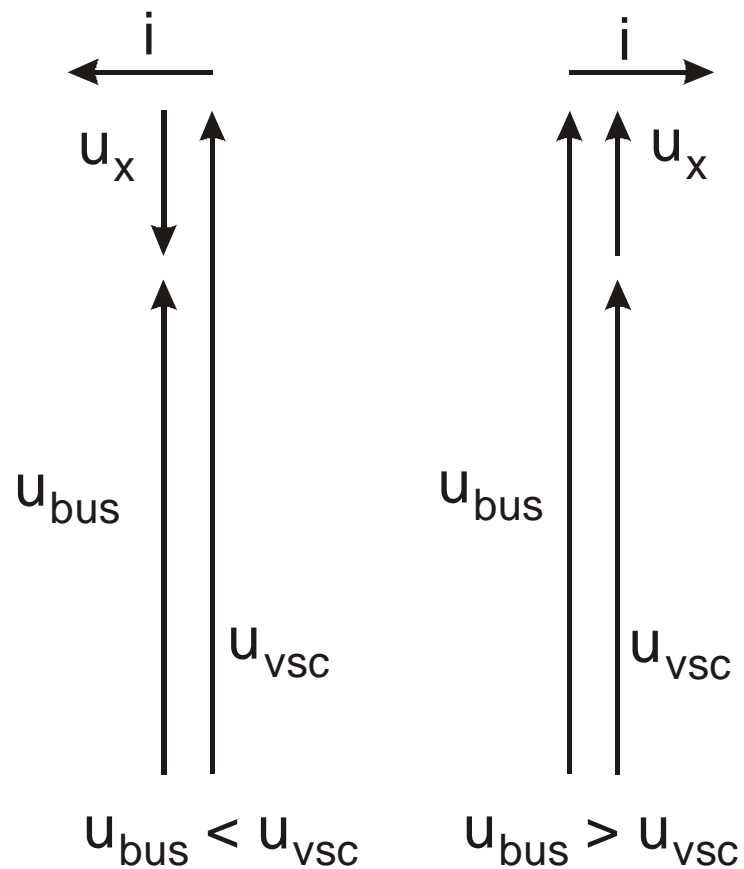
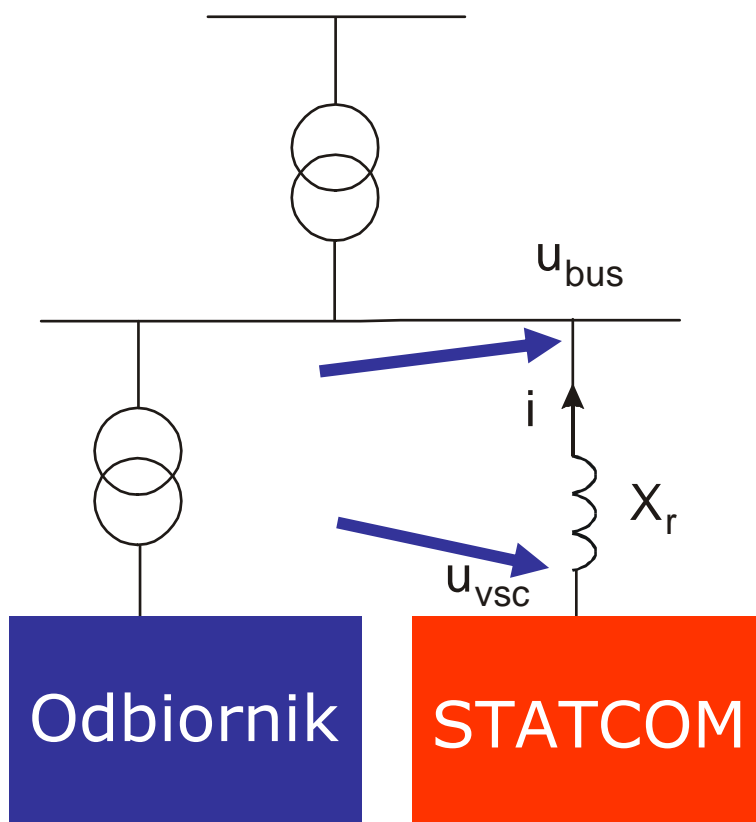
FC/TCR COMPENSATOR

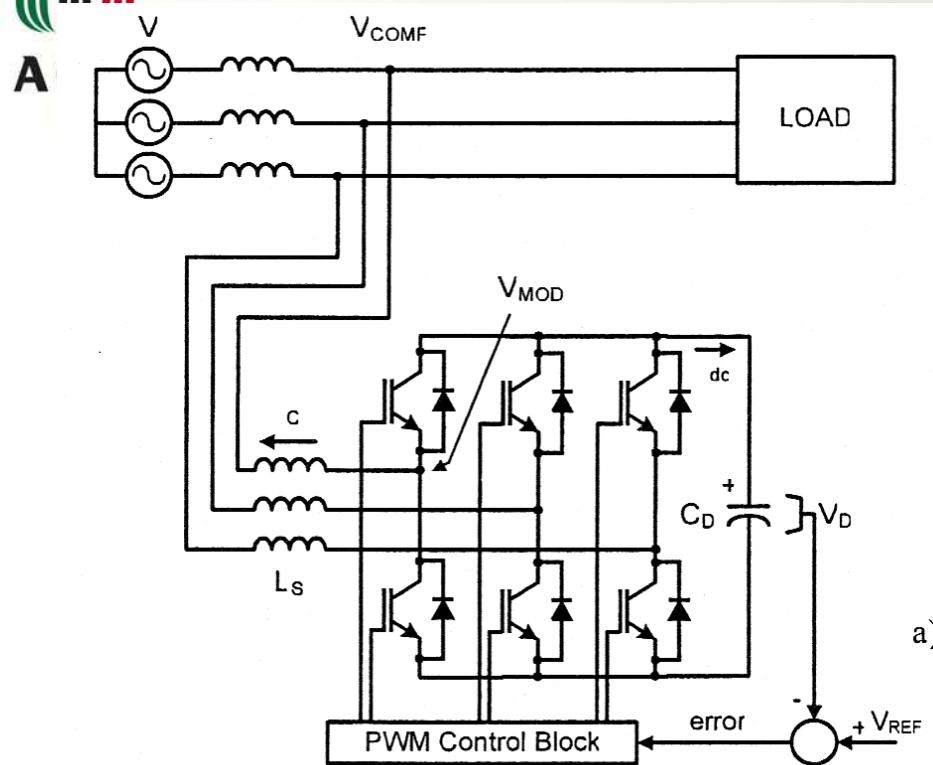
TSC/TCR

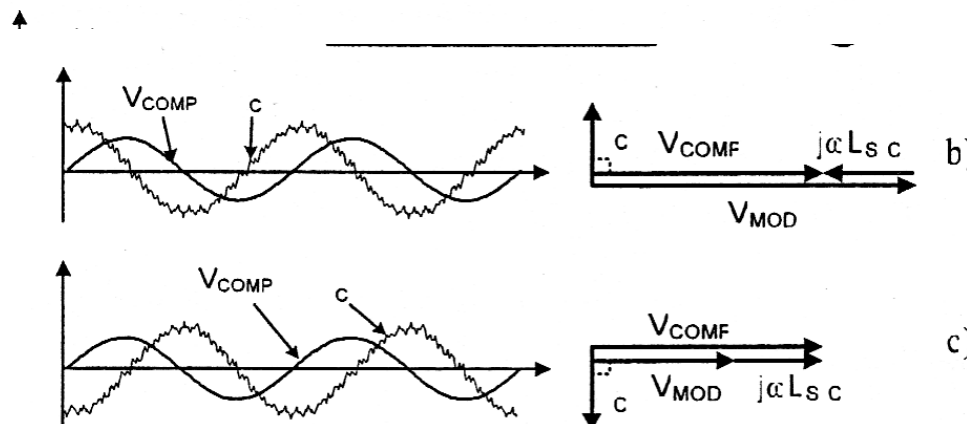

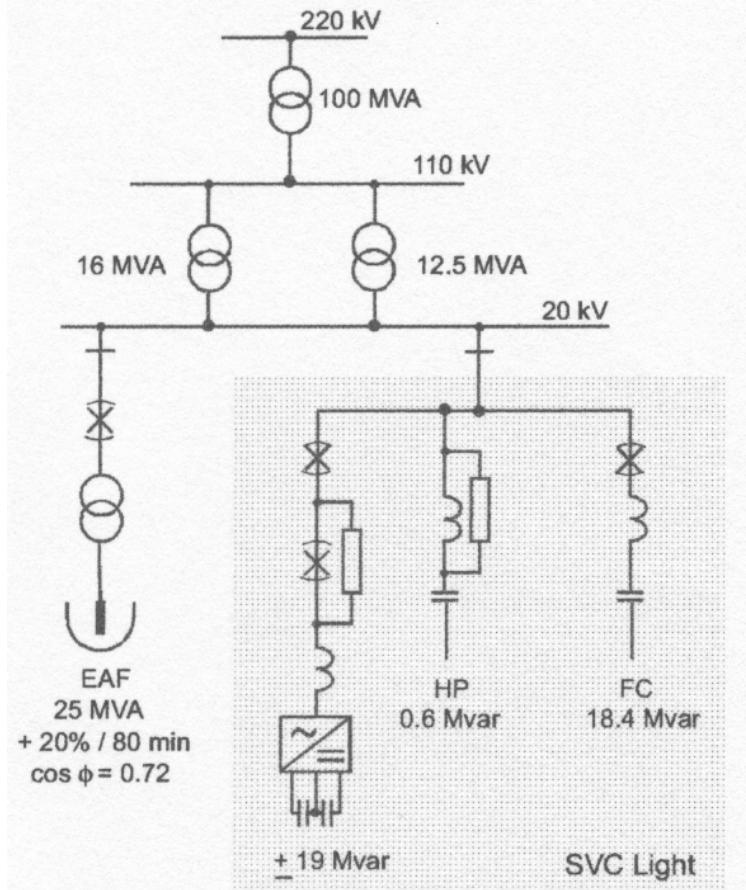
STATCOM

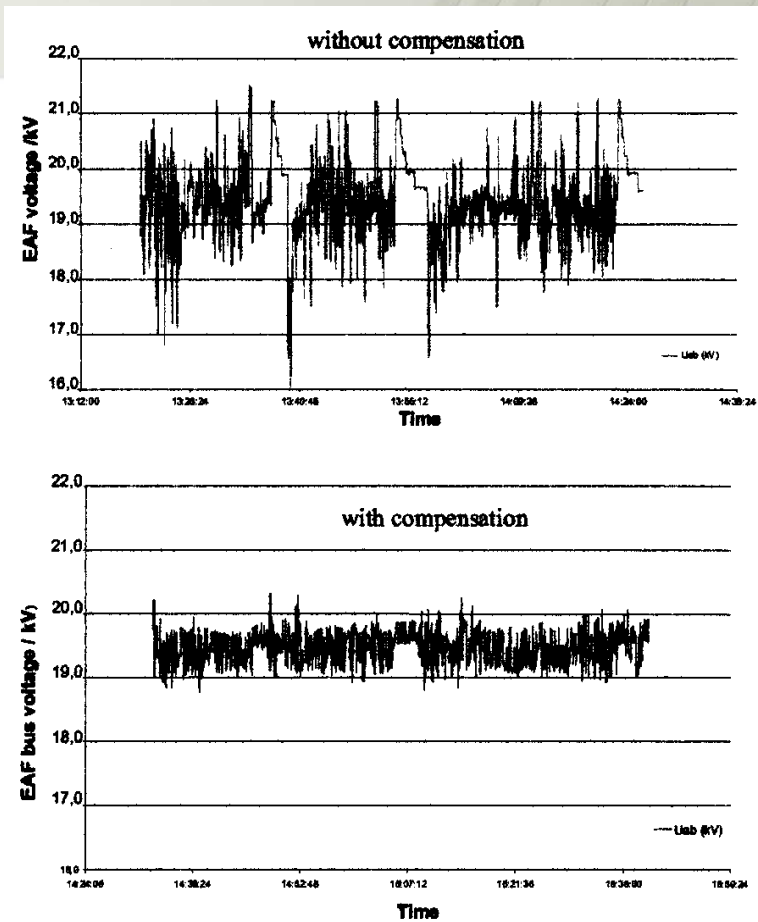
(a) Schemat ideowy kompensatora STATCOM przyłączonego do sieci zasilającej

Wykresy wskazowe ilustrujące pracę kompensatora dla wyróżnionych przypadków, gdy kompensator jest odbiornikiem mocy biernej (b) pojemnościowej i (c) indukcyjnej

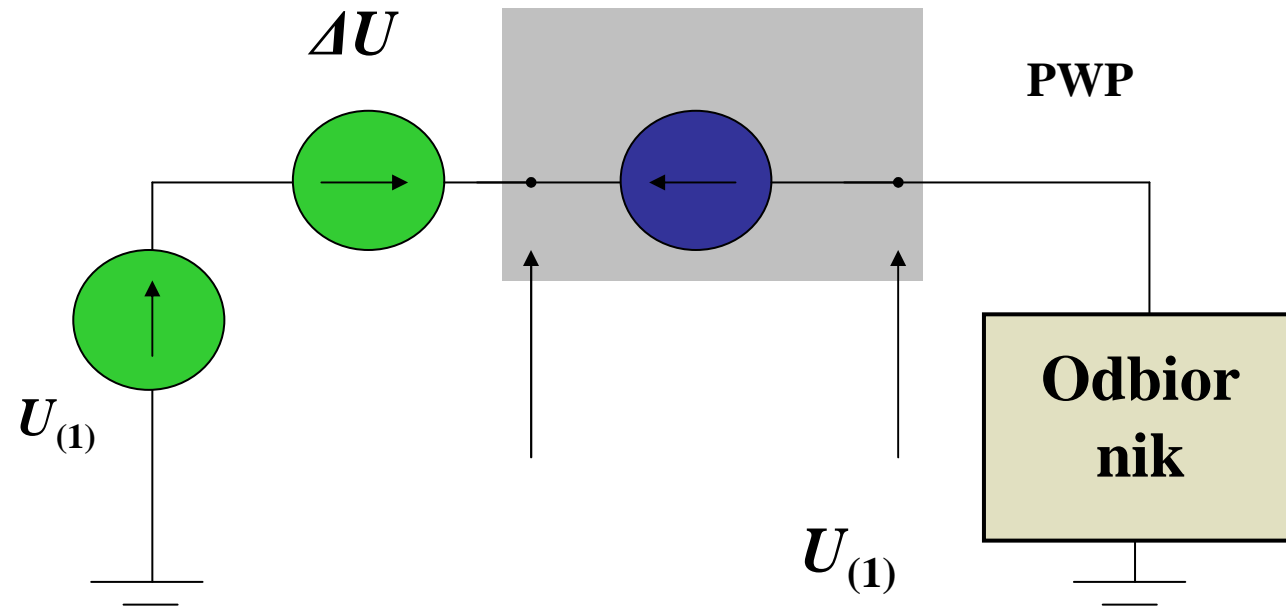

Kompensator STATCOM do kompensacji pieca łukowego

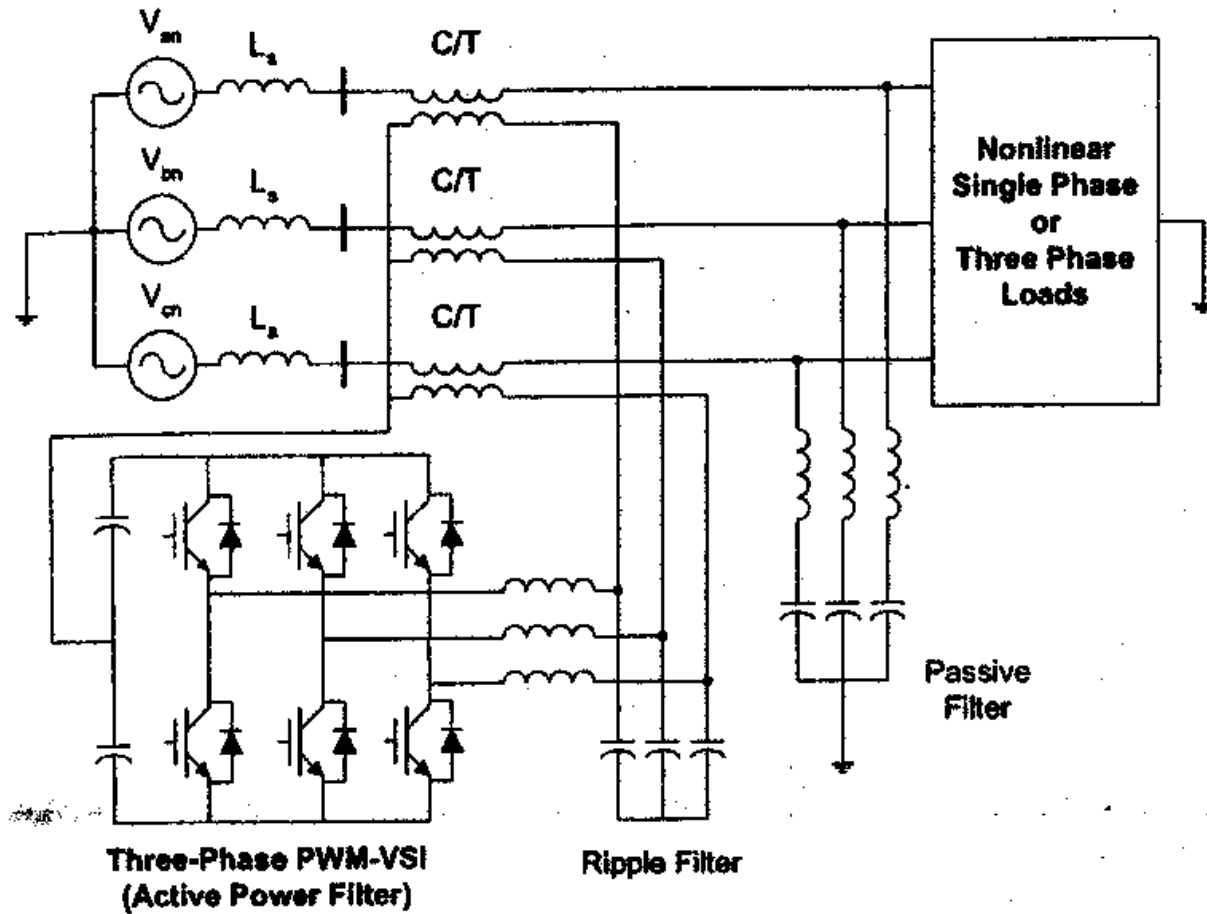

Napięcie na szynach elektrostalowni przy wyłączonym (górze) i załączonym (dół) kompensatorze

STABILIZATOR SZEREGOWY

STABILIZATOR SZEREGOWY

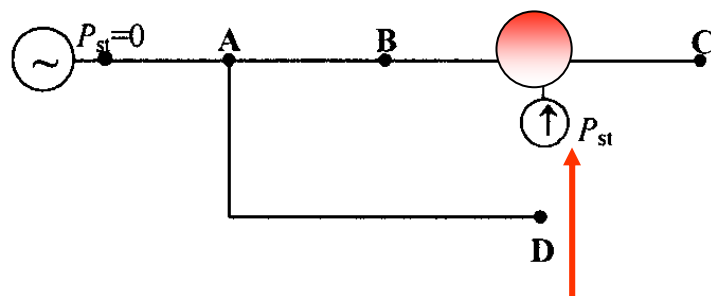

PROPAGACJA WAHAŃ NAPIĘCIA

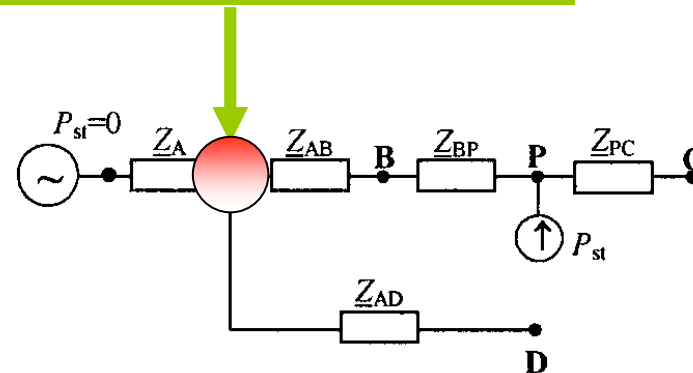
Propagacja wahań napięcia spowodowanych pracą pojedynczego odbiornika niespokojnego

$$T_{P_{st}AB} = \frac{P_{st}(B)}{P_{st}(A)}$$

**Odbiornik
niespokojny**

$$P_{st}(A) = P_{st}(P) \frac{|\underline{Z}_A|}{|\underline{Z}_A + \underline{Z}_{AB} + \underline{Z}_{BP}|} \approx P_{st}(P) \frac{S_{SC}(P)}{S_{SC}(A)}$$

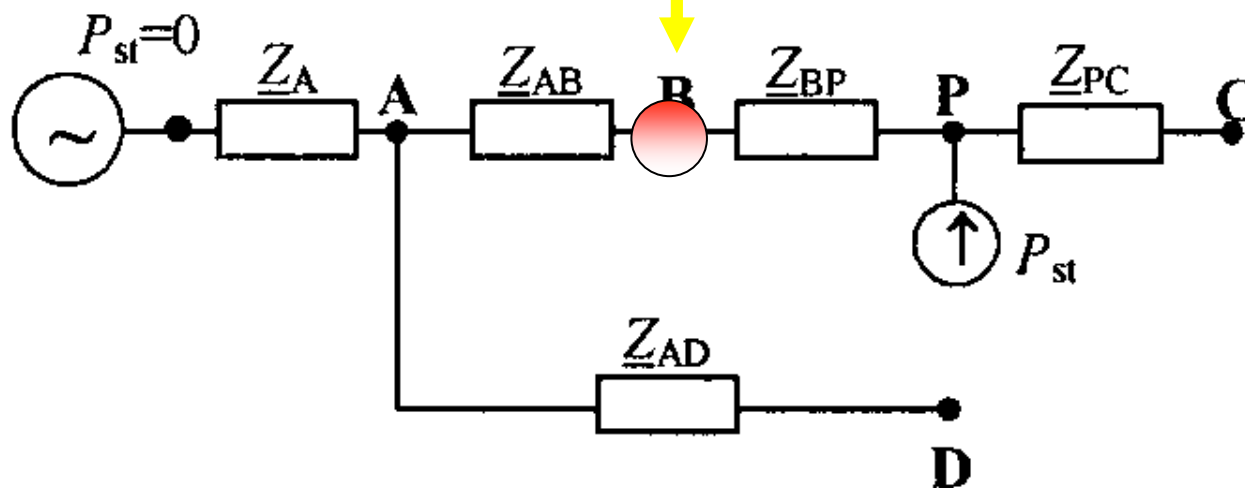

$$T_{P_{st}PA} = \frac{P_{st}(A)}{P_{st}(P)} = \frac{|\underline{Z}_A|}{|\underline{Z}_A + \underline{Z}_{AB} + \underline{Z}_{BP}|}$$

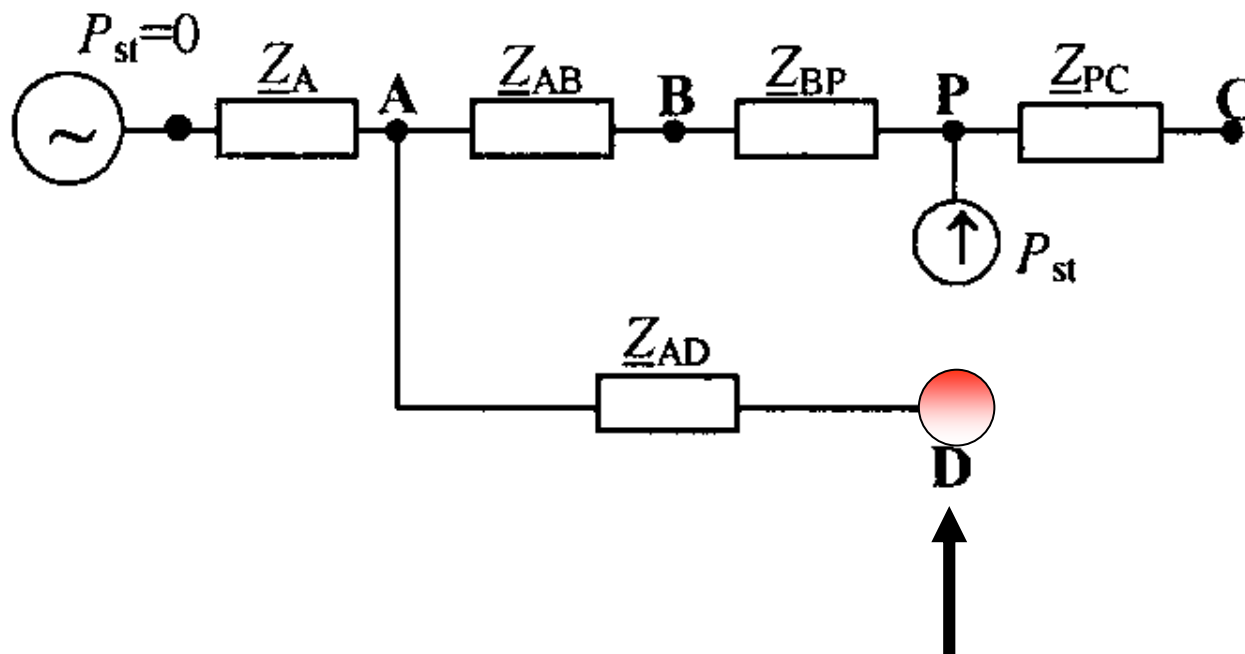
Propagacja wahań napięcia spowodowanych pracą pojedynczego odbiornika niespokojnego

$$P_{st}(B) = P_{st}(P) \frac{|Z_A + Z_{AB}|}{|Z_A + Z_{AB} + Z_{BP}|}$$

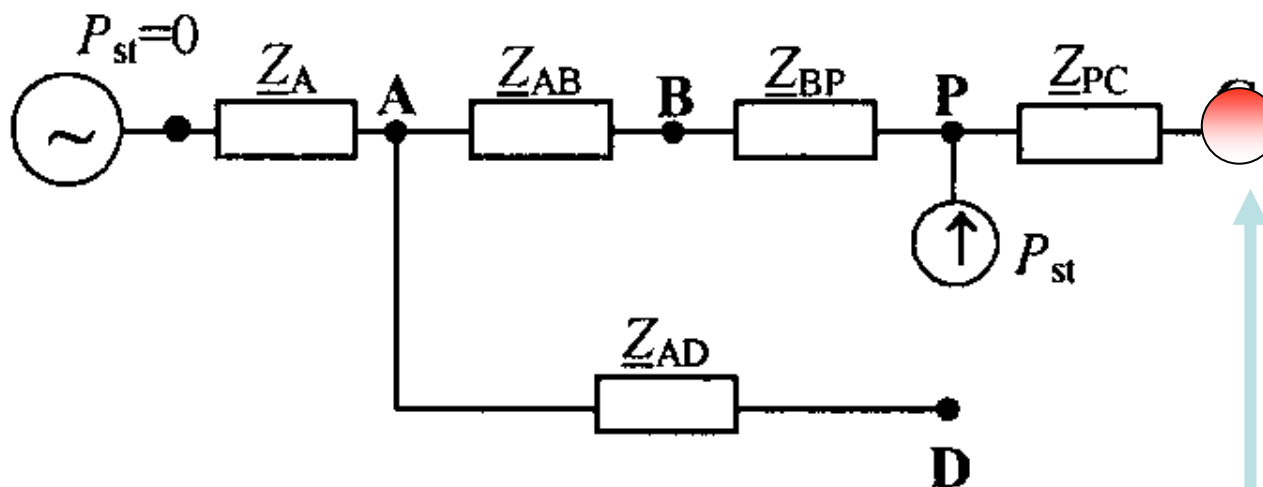
$$T_{P_{st}PB} = \frac{P_{st}(B)}{P_{st}(P)} = \frac{|Z_A + Z_{AB}|}{|Z_A + Z_{AB} + Z_{BP}|}$$

Propagacja wahań napięcia spowodowanych pracą pojedynczego odbiornika niespokojnego

$$T_{P_{st}PD} = \frac{P_{st}(D)}{P_{st}(P)} = \frac{P_{st}(A)}{P_{st}(P)} \times \frac{P_{st}(D)}{P_{st}(A)} = T_{P_{st}PA} \times T_{P_{st}DA} = T_{P_{st}PA}$$

Propagacja wahań napięcia spowodowanych pracą pojedynczego odbiornika niespokojnego

$$T_{P_{st}PC} = \frac{P_{st}(C)}{P_{st}(P)} = \frac{P_{st}(P)}{P_{st}(P)} = 1$$

Propagacja wahań napięcia spowodowanych pracą pojedynczego odbiornika niespokojnego

z sieci NN do sieci WN

współczynnik tłumienia $\sim 0,8$

z sieci WN do sieci SN

współczynnik tłumienia $\sim 0,9$

z sieci SN do sieci nN

współczynnik tłumienia ~ 1

WAHANIA NAPIĘCIA ZAGADNIENIA WYBRANE

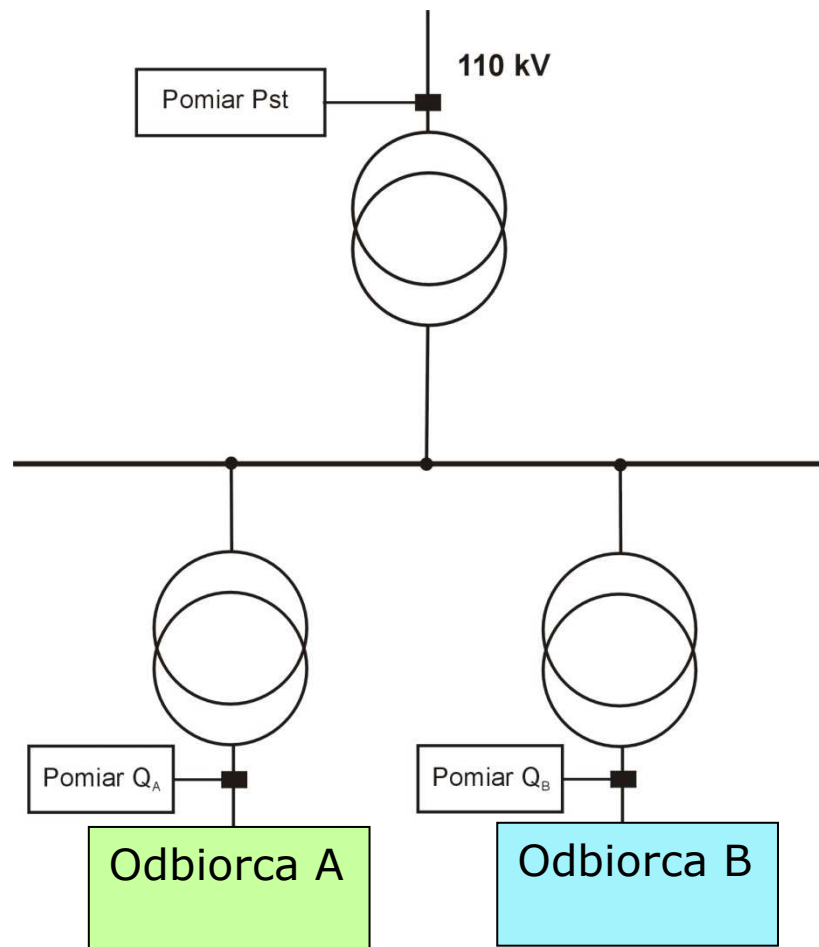
Sumowanie wahań napięcia pochodzących z różnych źródeł

$$P_{st} = \sqrt[m]{\sum_j P_{st_j}^m}$$

$$P_{lt} = \sqrt[m]{\sum_j P_{lt_j}^m}$$

$m = 4$	stosowany tylko do sumowania wahań napięcia pochodzących od pieców łukowych, które pracują w sposób wykluczający równoczesność roztopiania
$m = 3$	stosowany powszechnie dla większości rodzajów zmian napięcia w przypadku, gdy prawdopodobieństwo jednoczesnej pracy jest ograniczone
$m = 3,2$	stosowany dla prostoliniowej części charakterystyki $P_{st} = 1$
$m = 2$	stosowany w przypadku, gdy równoczesność pracy różnych źródeł jest możliwa np. przy równoczesnej pracy kilku pieców lub ciągłej pracy kilku elektrowni wiatrowych przyłączonych w tym samym PWP
$m = 1$	stosowany przy sumowaniu zgodnych zmian napięcia (duże prawdopodobieństwo równoczesnej pracy odbiorników niespokojnych)

PRZYKŁAD 1

PRZYKŁAD 1

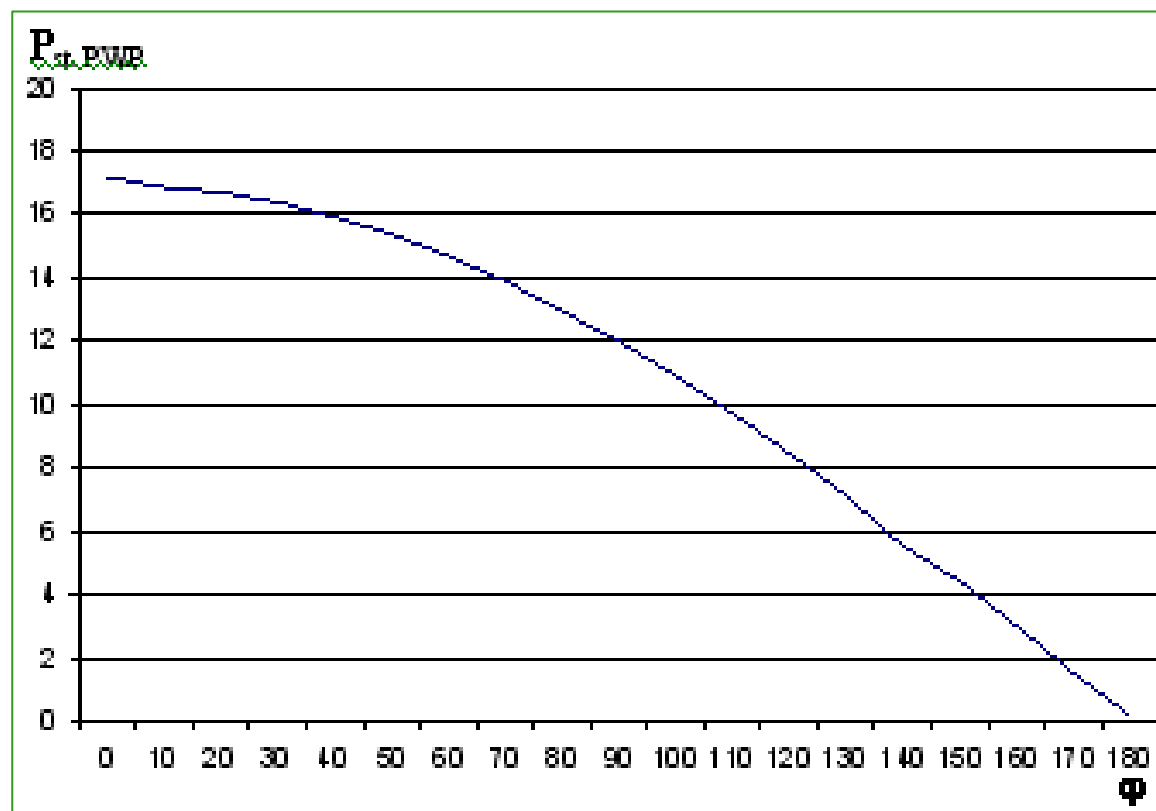
Wykonano pomiary wskaźnika P_{st} dla różnych przesunięć fazowych pomiędzy wahaniami napięcia wywołanymi przez dwa źródła wahań napięcia.

Źródła wahań zostały zamodelowane jako dwie modulacje nałożone na 50-hercowy przebieg napięcia w PWP (15 kV, 50 Hz). Obie modulacje miały charakter okresowy o 3 % amplitudzie i częstotliwości 8 Hz.

**W przypadku pracy indywidualnej źródeł
średnia wartość wskaźnika migotania P_{st}
wyniosła 8,48.**

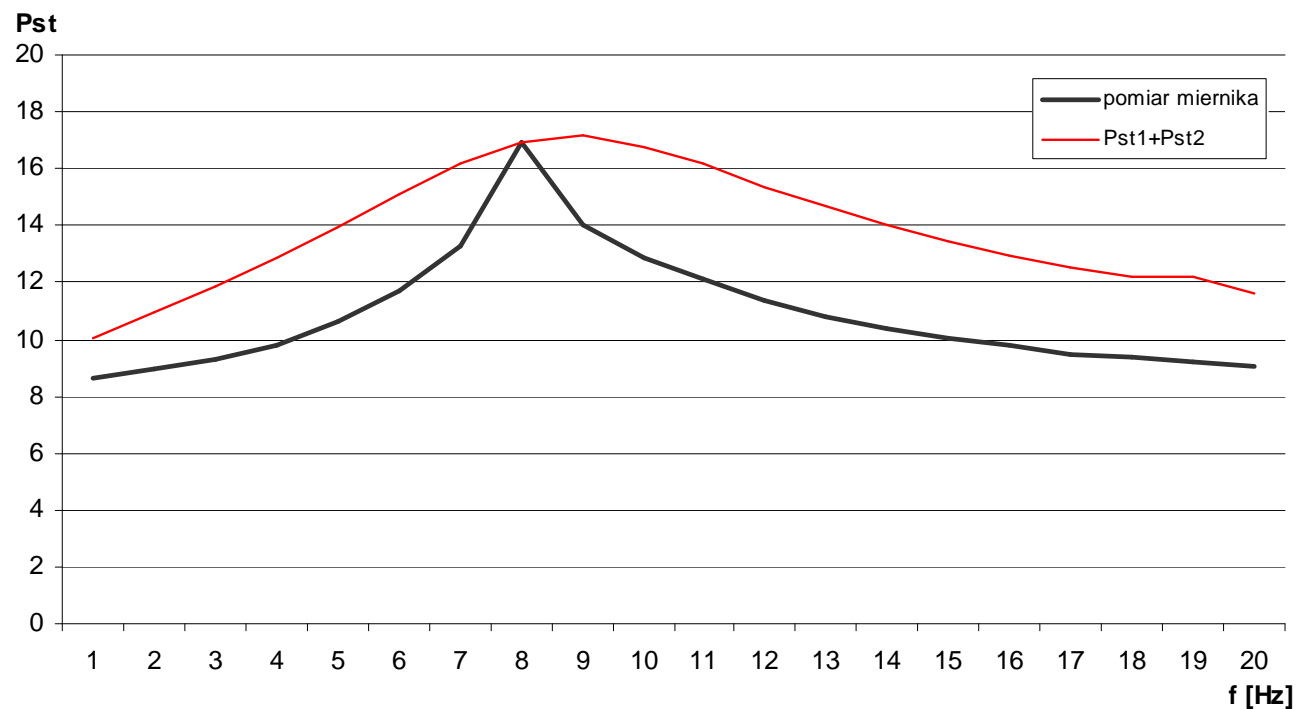

PRZYKŁAD 1

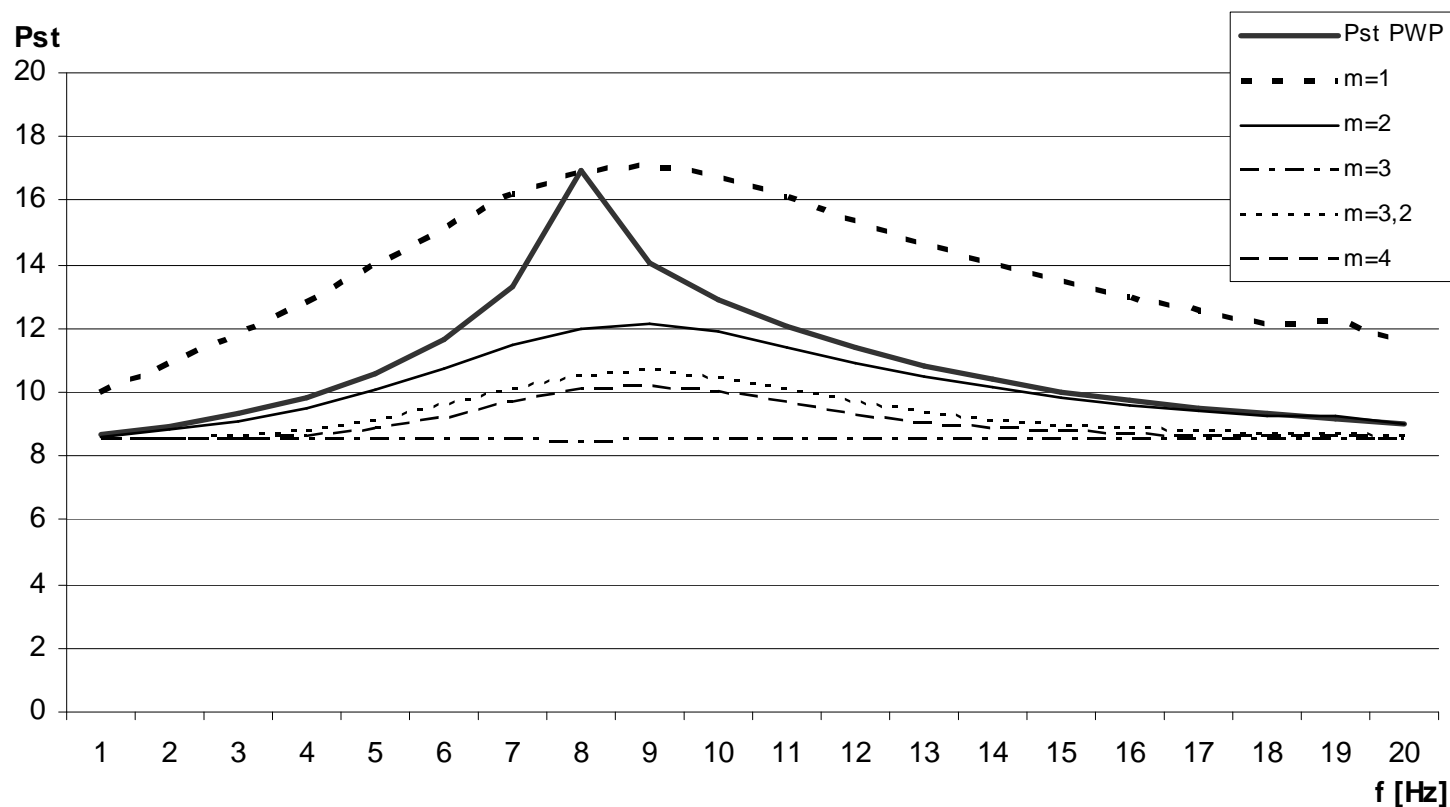
Wpływ kąta przesunięcia fazowego φ na wartość wskaźnika P_{st} w PWP

Wyniki symulacji dla zmiennej częstotliwości modulacji jednego ze źródeł ($f_{\text{mod}} = 1 - 20$ Hz) i stałej (8 Hz) modulacji drugiego źródła.

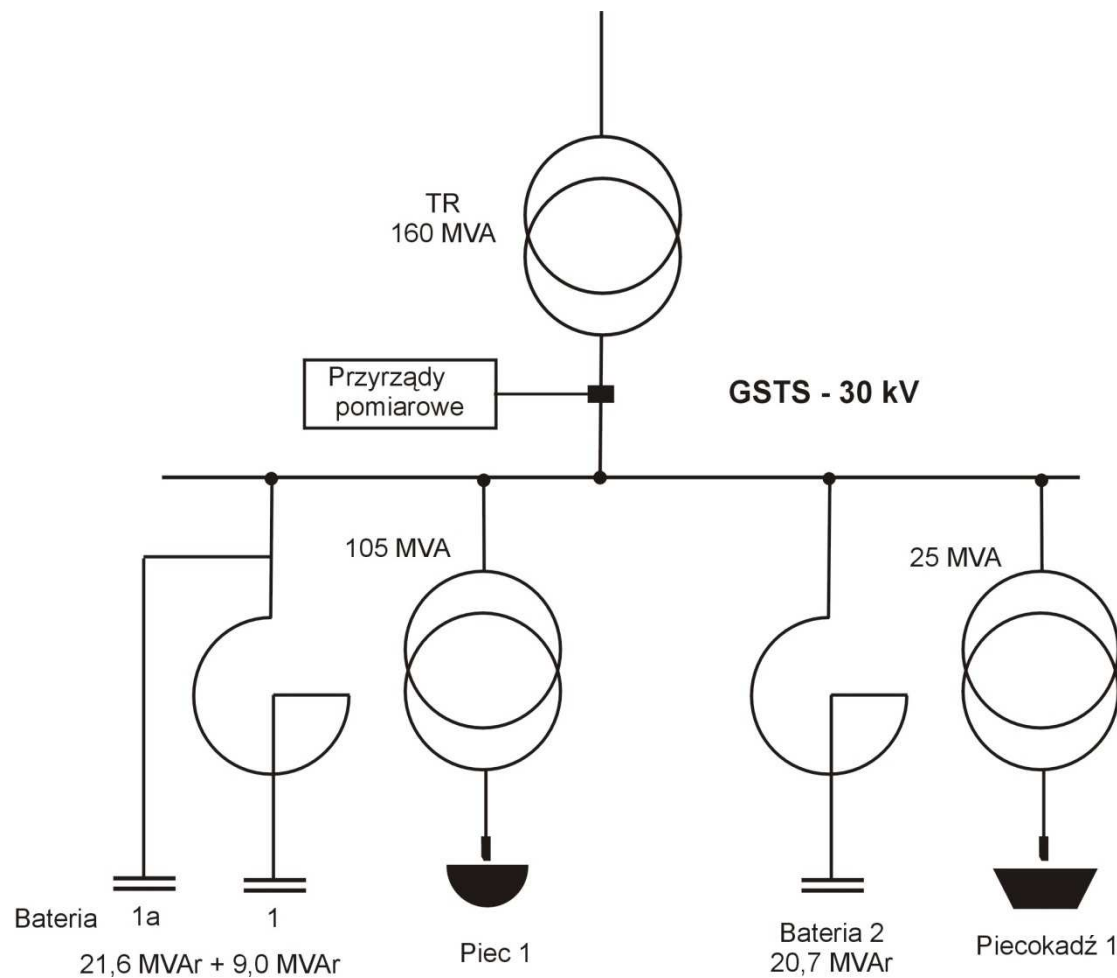
**Zależność
zmierzonej i
obliczonej
wartości P_{st} od
częstotliwości
funkcji
modulującej**

$$P_{st} = \sqrt[m]{\sum_i P_{sti}^m}$$

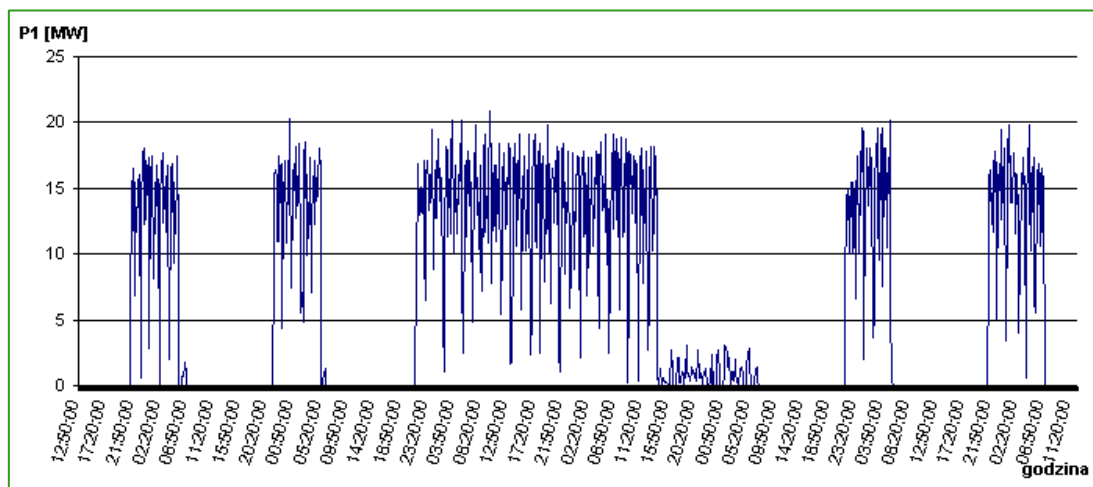
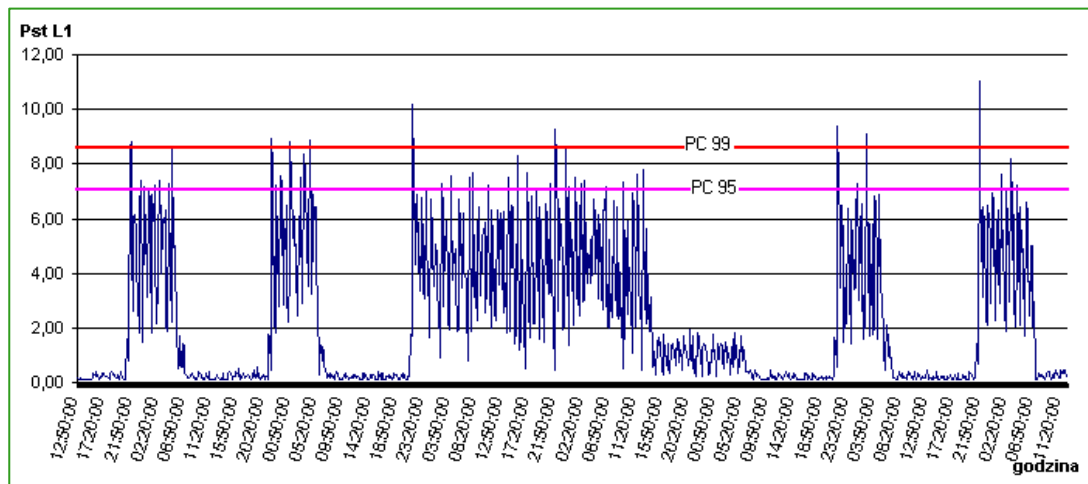
Wartości P_{stPWP} zmierzone miernikiem migotania oraz obliczone w oparciu o metodę superpozycji

POMIARY WAHAŃ NAPIĘCIA PODCZAS PRACY ODBIORNIKA NIESPOKOJNEGO I PO JEGO WYŁĄCZENIU

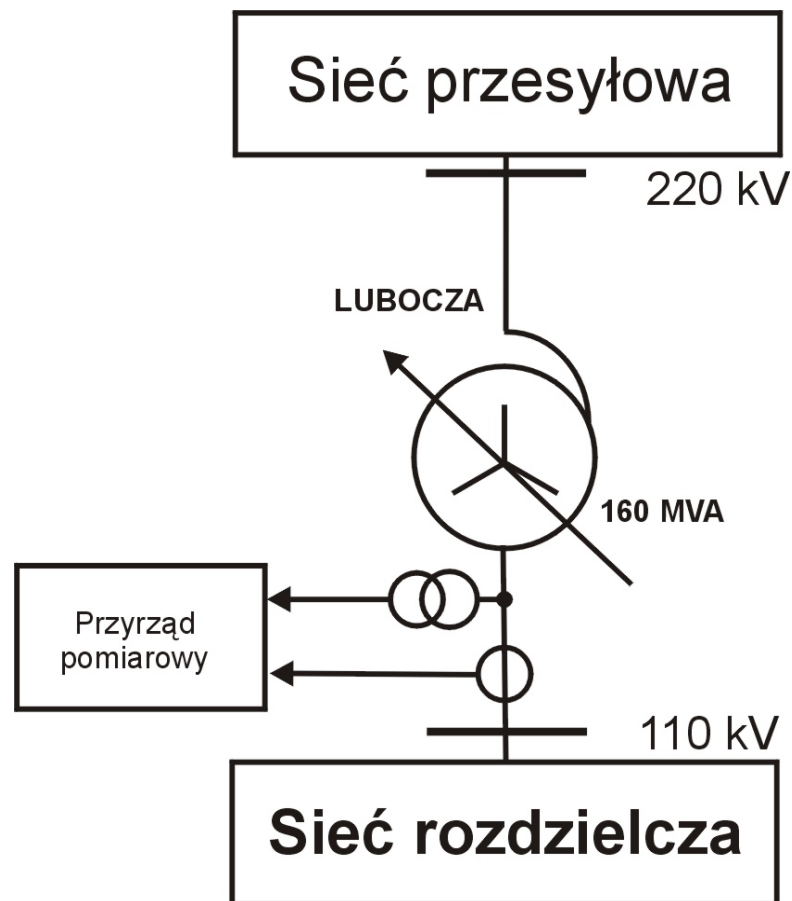
**Schemat
rozdzielni w
hucie**

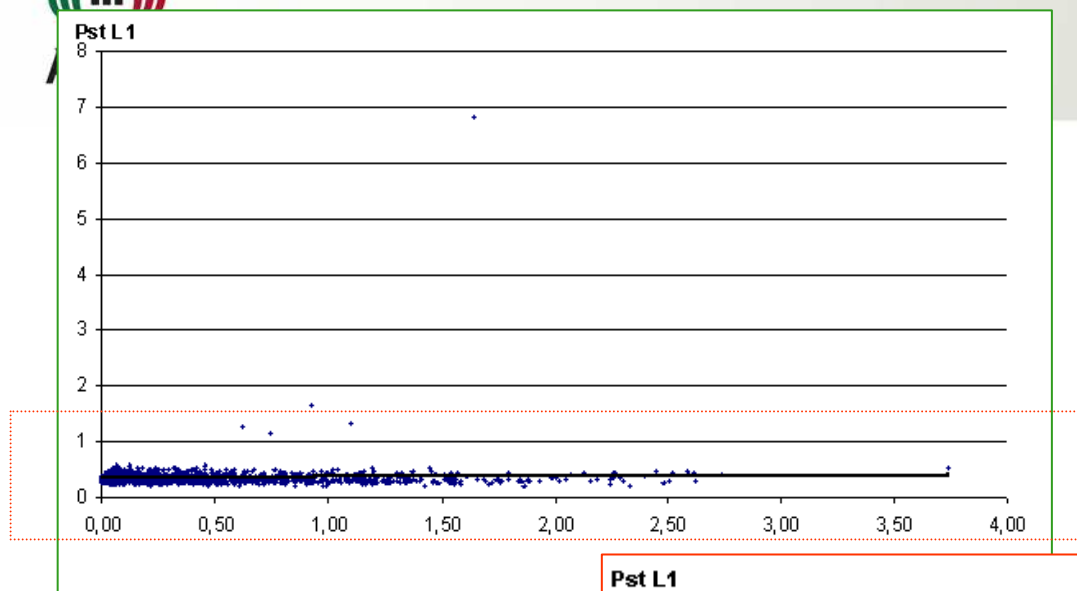
POMIARY WAHAŃ NAPIĘCIA PODCZAS PRACY ODBIORNIKA NIESPOKOJNEGO I PO JEGO WYŁĄCZENIU

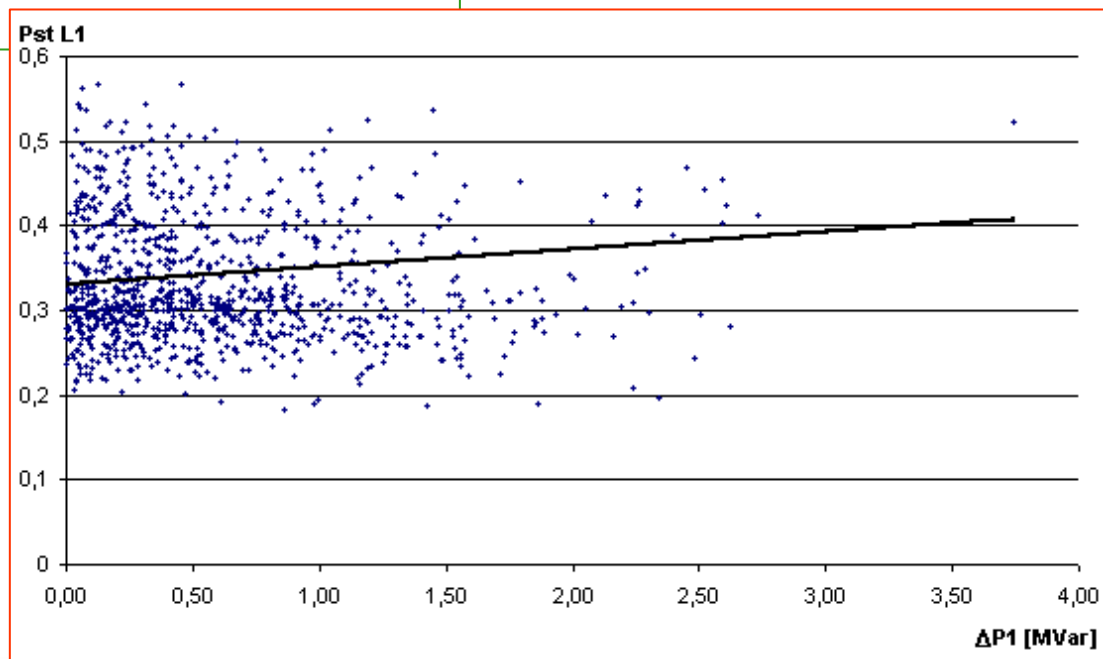
Pomiary wahań napięcia
podczas pracy
odbiornika
niespokojnego i po jego
wyłączeniu

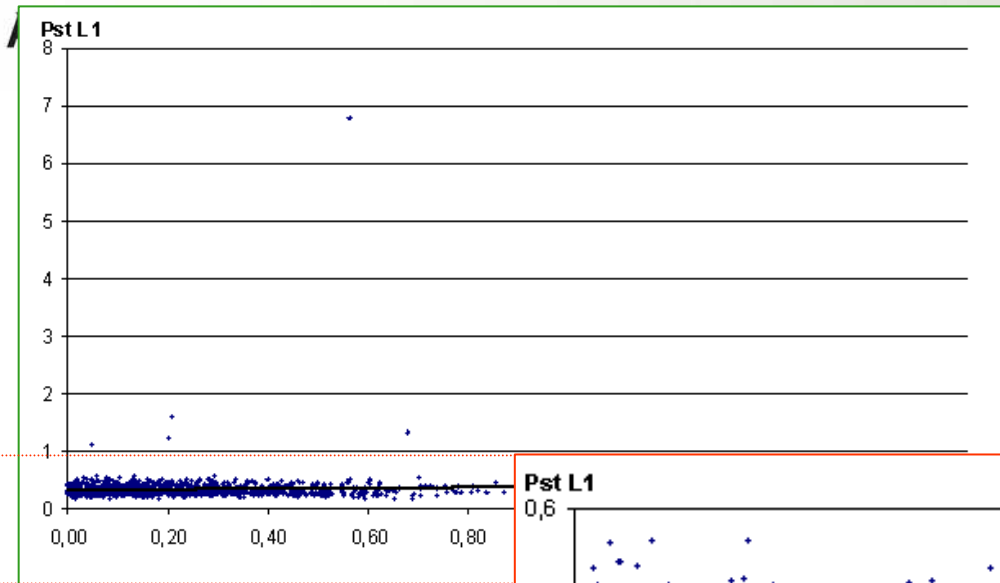
METODA KORELACYJNA

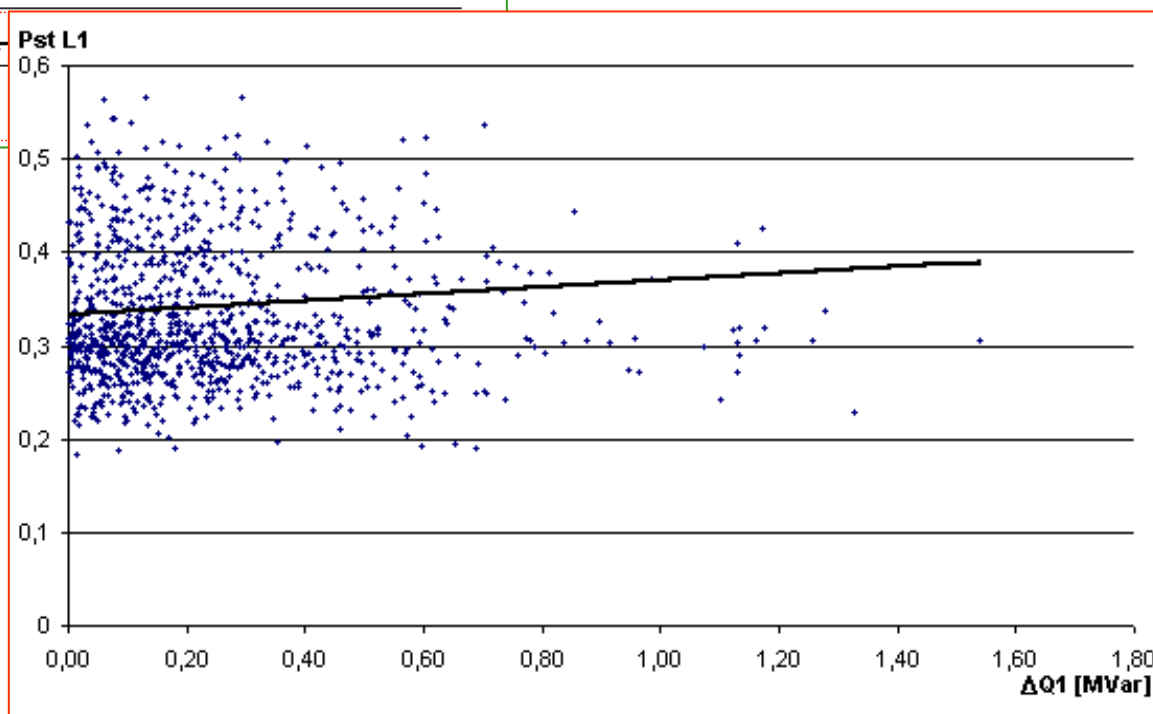

Korelacja zmian mocy czynnej i wskaźnika migotania w fazie L1 - GPZ Lubocza

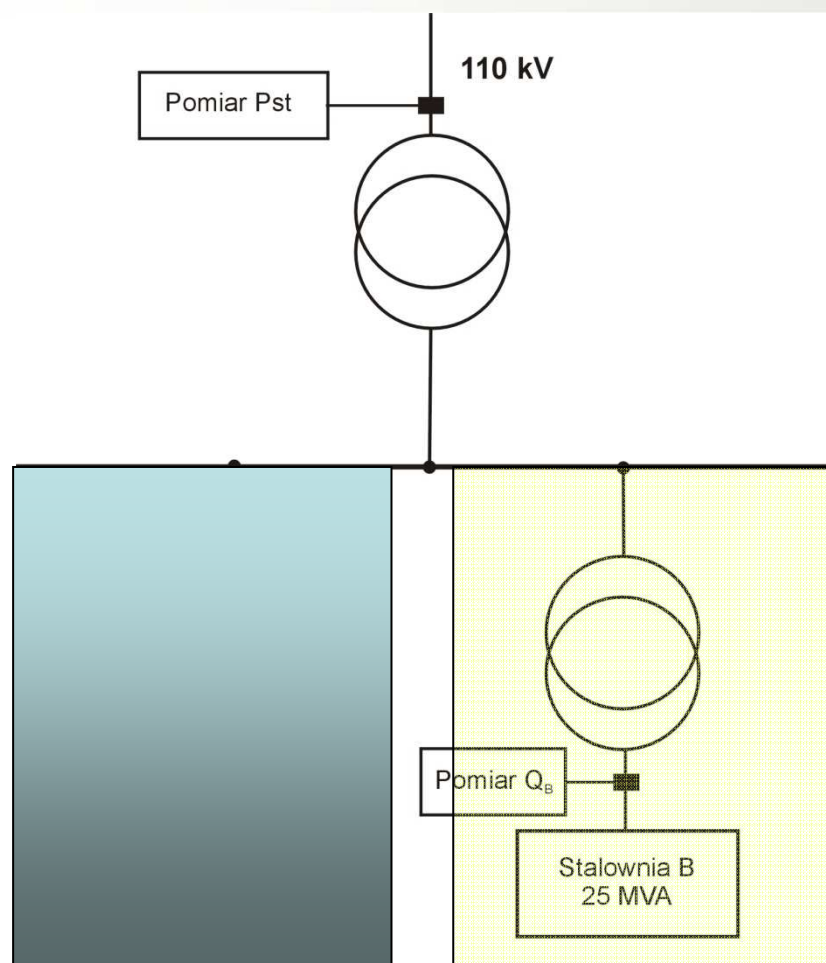

Korelacja zmian mocy biernej i wskaźnika migotania w fazie L1 - GPZ Lubocza

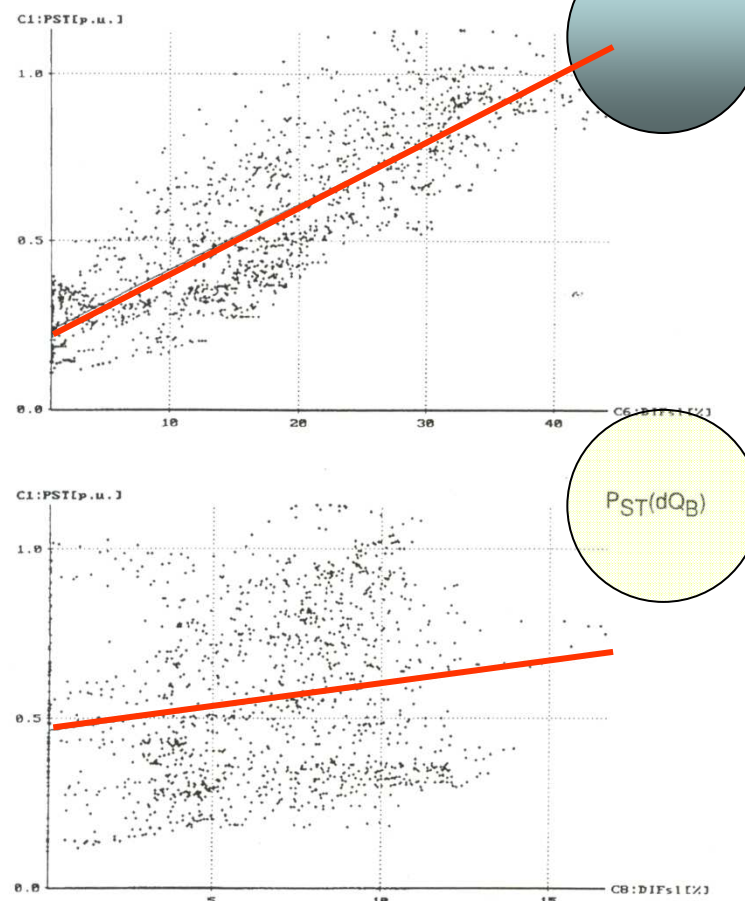

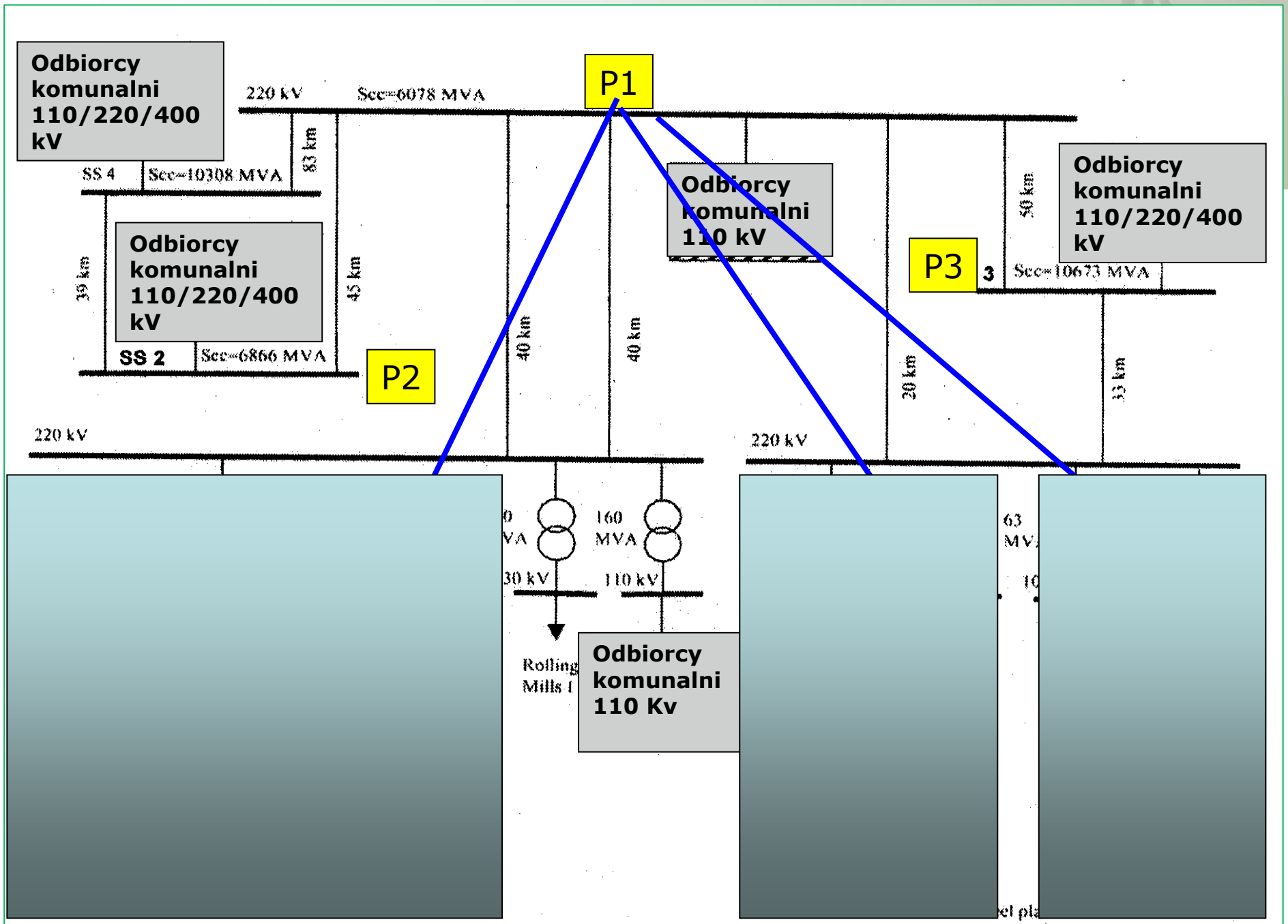
METODA KORELACYJNA

Przykład dwóch stalowni przyłączonych do PWP

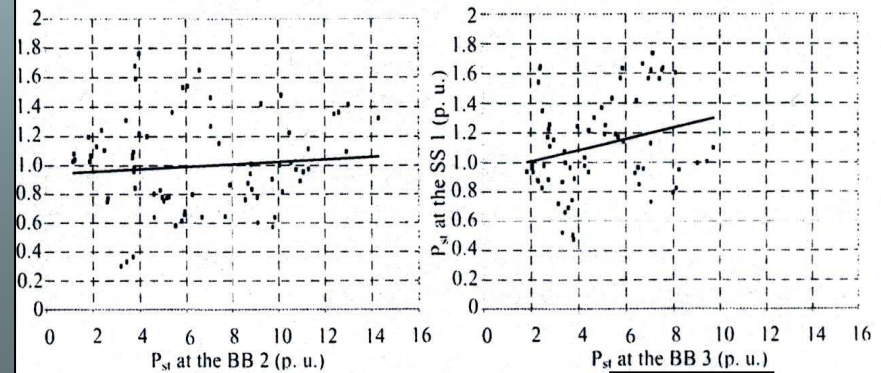
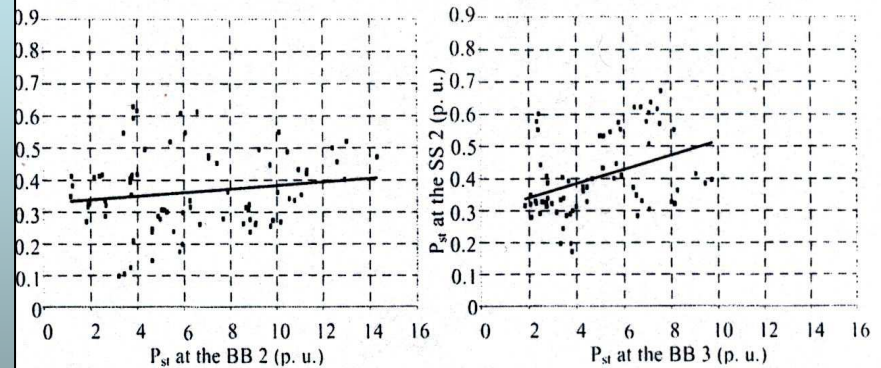
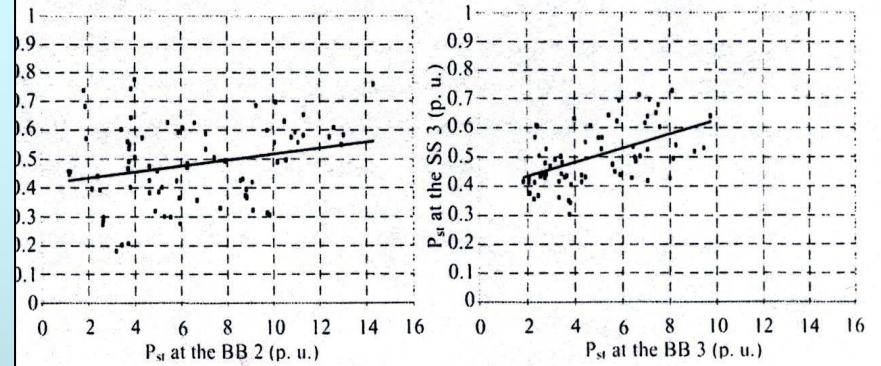

Korelacja zmian mocy odbiorników i wahań napięcia

Stade D.,
Schau H.,
Novitsky A.:
Flicker analysis
in the H.V.
transmission
system, 0-
7803-7671-
4/02 IEEE

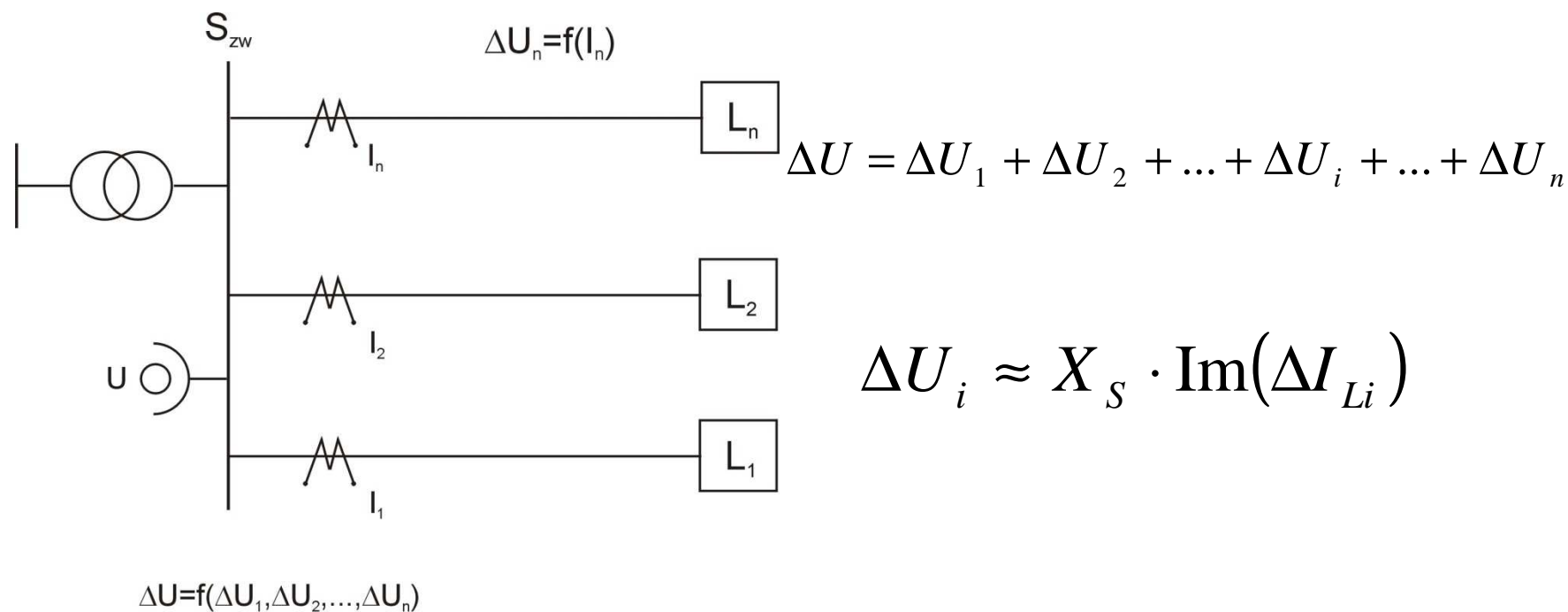

PST,H2

PST,H3

METODA 3

Wpływ wahań w poszczególnych gałęziach sieci na całkowite zaburzenie w PWP

METODA 4

Wykorzystanie pomiaru migotania prądu

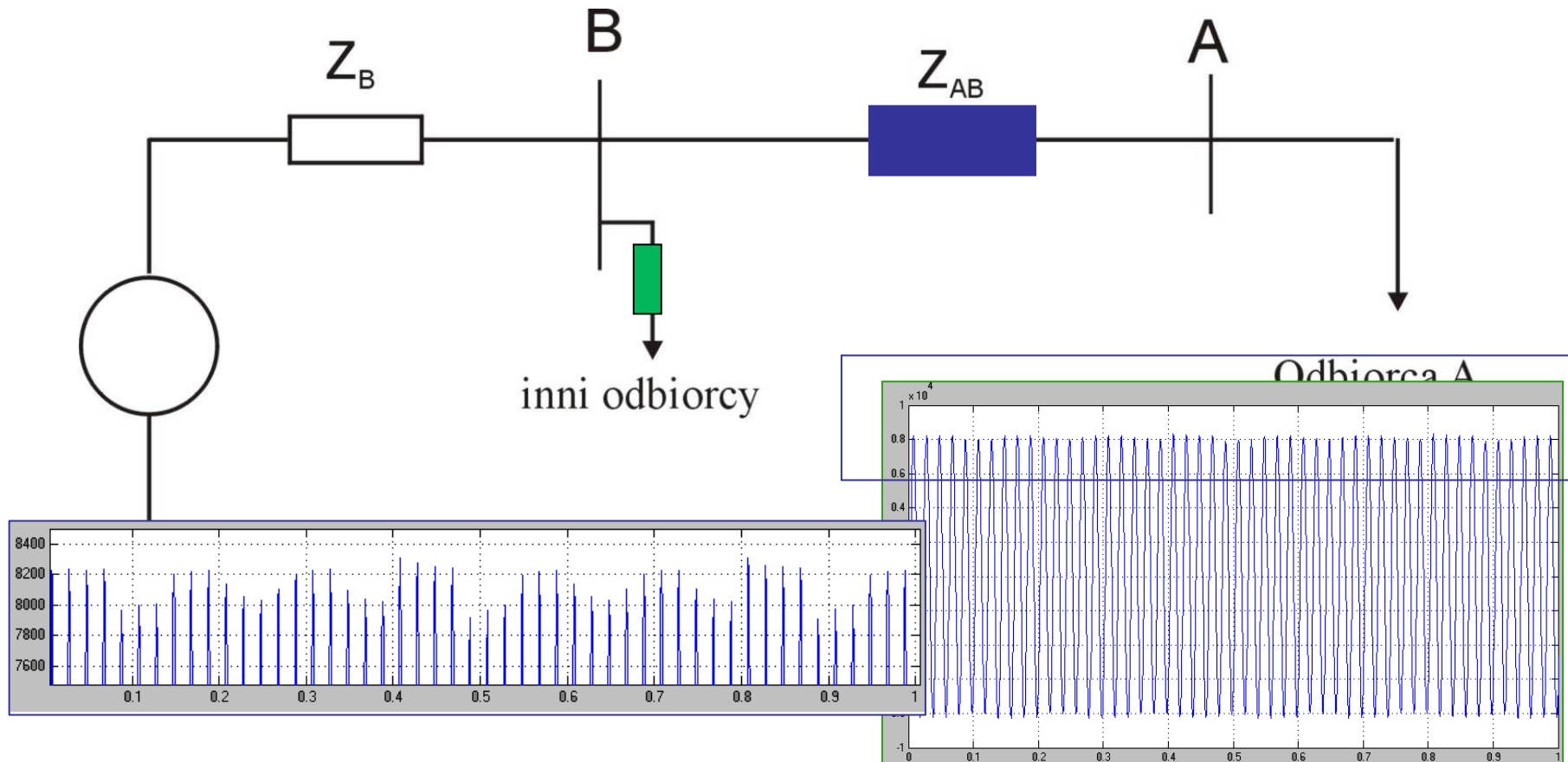
1133A Power Sentinel™ firmy Arbiter Systems

Jeżeli migotanie prądu jest mniejsze lub równe migotaniu napięcia, to źródło wahań jest po stronie zasilania.

Wskaźnik migotania prądu powinien być większy (a nawet dużo większy) od wskaźnika migotania napięcia w przypadku, gdy źródło zaburzeń znajduje się po stronie odbiorcy.

METODA 5

Bezpośredni ciągły pomiar emisji wahań napięcia z wykorzystaniem impedancji odniesienia

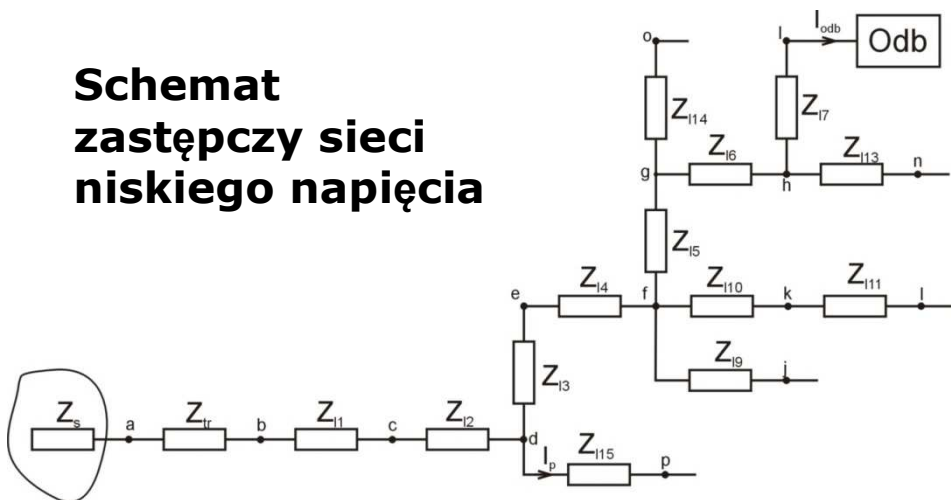

METODA 6

Wykorzystanie zmienności amplitudy wahań napięcia

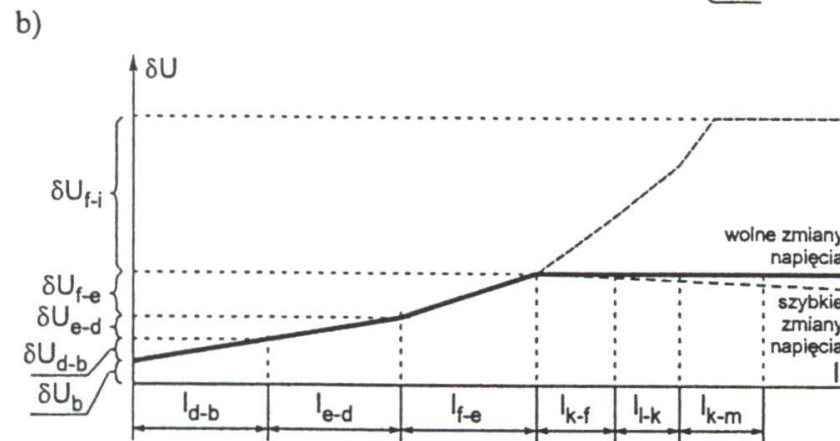
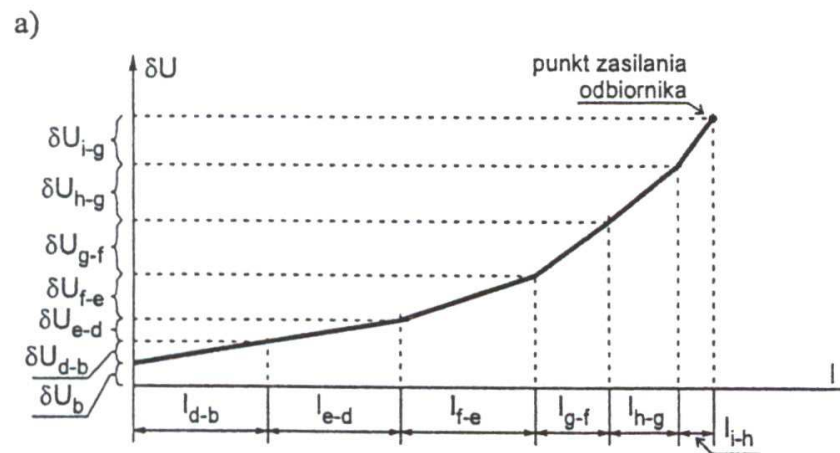
AGH

Schemat zastępczy sieci niskiego napięcia

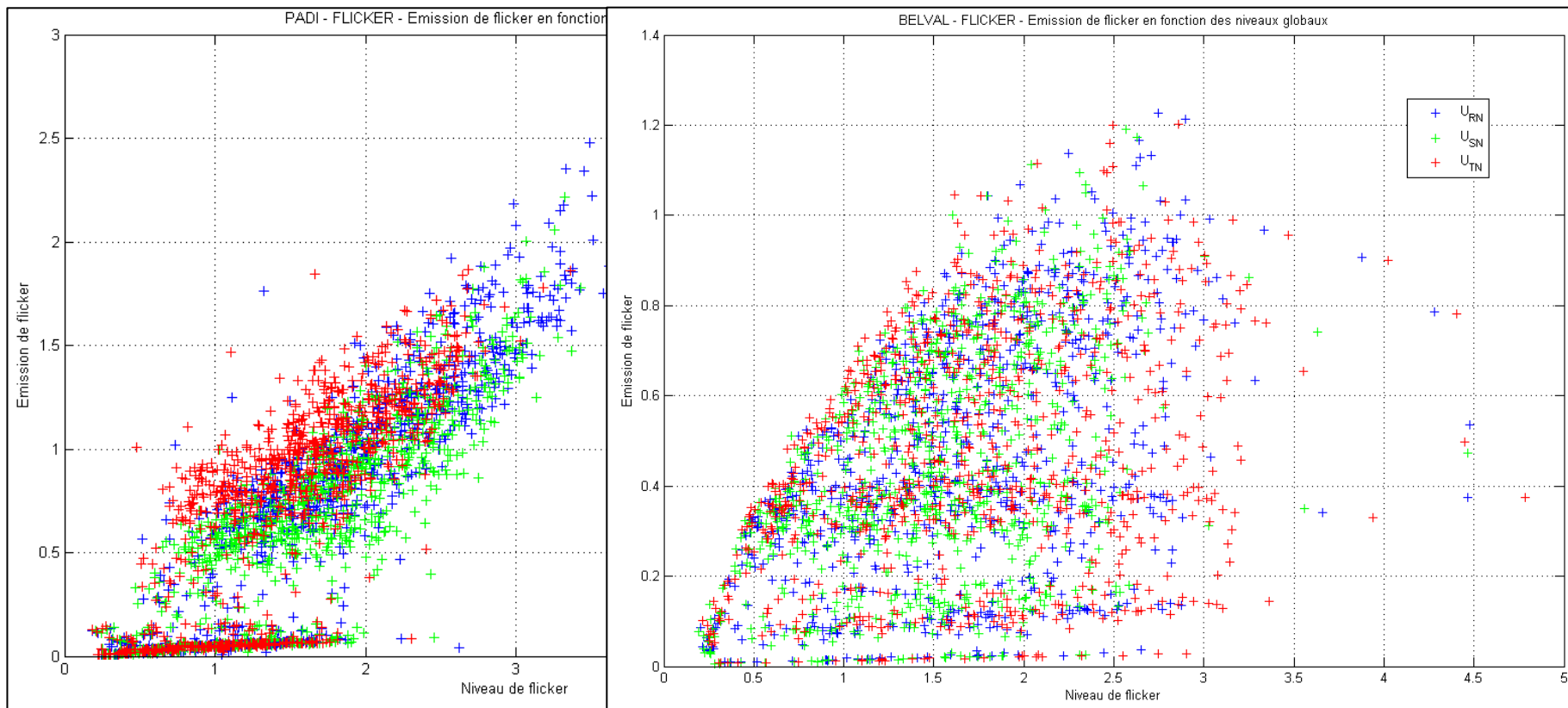
Amplituda zmian napięcia w liniach pomiędzy:

- a) węzłami $b - i$
- b) węzłami $b - m$

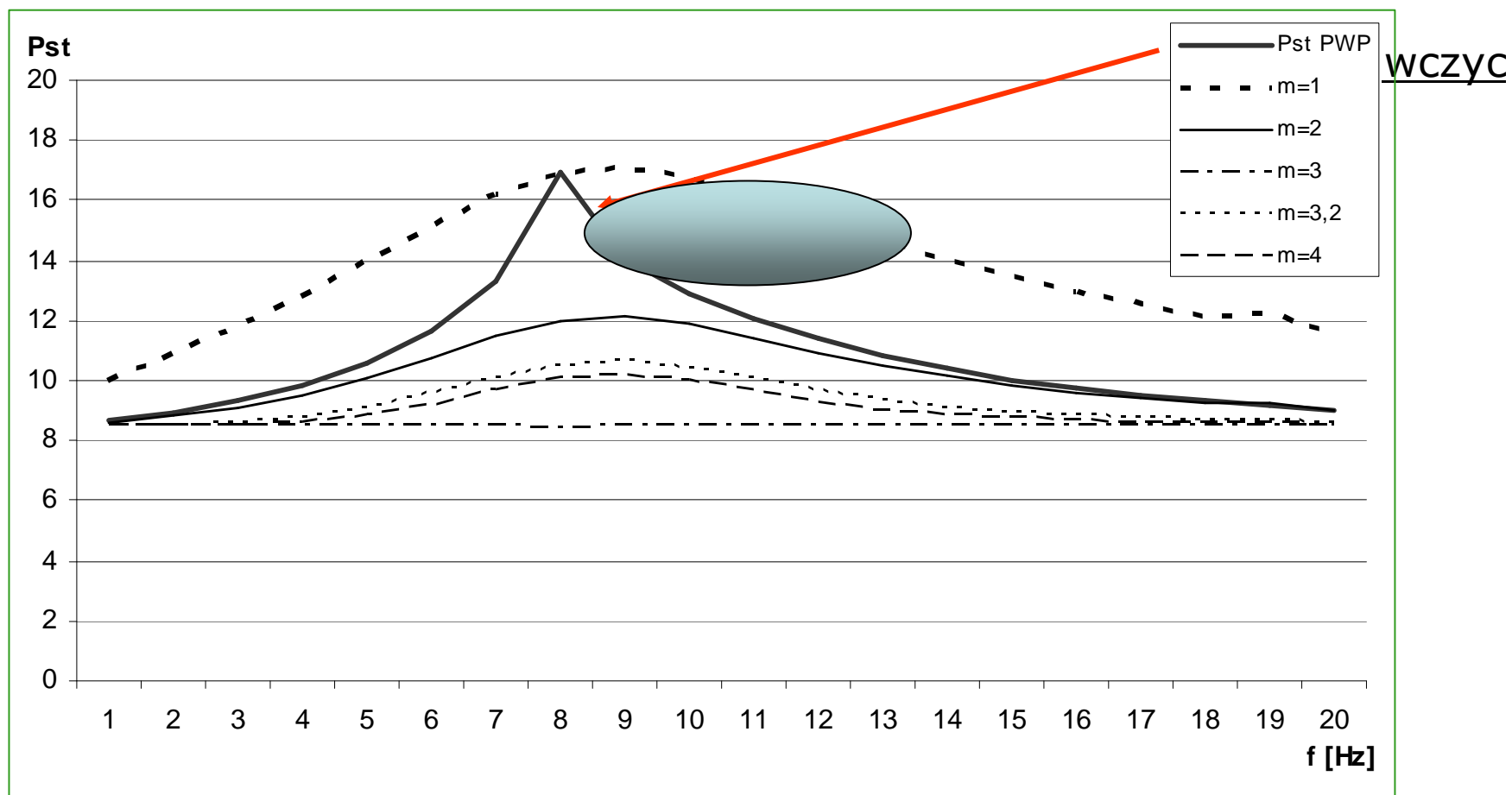

OCENA EMISJI WAHAŃ NAPIĘCIA ODBIORNIKÓW DUŻEJ MOCY

OCENA EMISJI WAHAŃ NAPIĘCIA ODBIORNIKÓW DUŻEJ MOCY

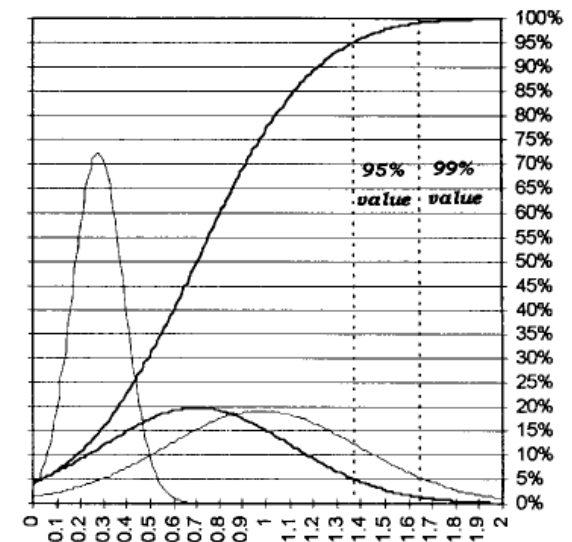
OCENA EMISJI WAHAŃ NAPIĘCIA ODBIORNIKÓW DUŻEJ MOCY

Ocena poziomu emisji wahań na podstawie analizy statystycznej

Podjęcie statystyczne oparte na założeniu rozkładu normalnego dla stanu z przyłączonym i wyłączonym odbiornikiem niespokojnym

$$\mu_i = \mu_{z\text{ odbiornikiem}} - \mu_{\text{bez odbiornika}}$$

$$\sigma_i = \sqrt{\sigma_{z\text{ odbiornikiem}}^2 - \sigma_{\text{bez odbiornika}}^2}$$

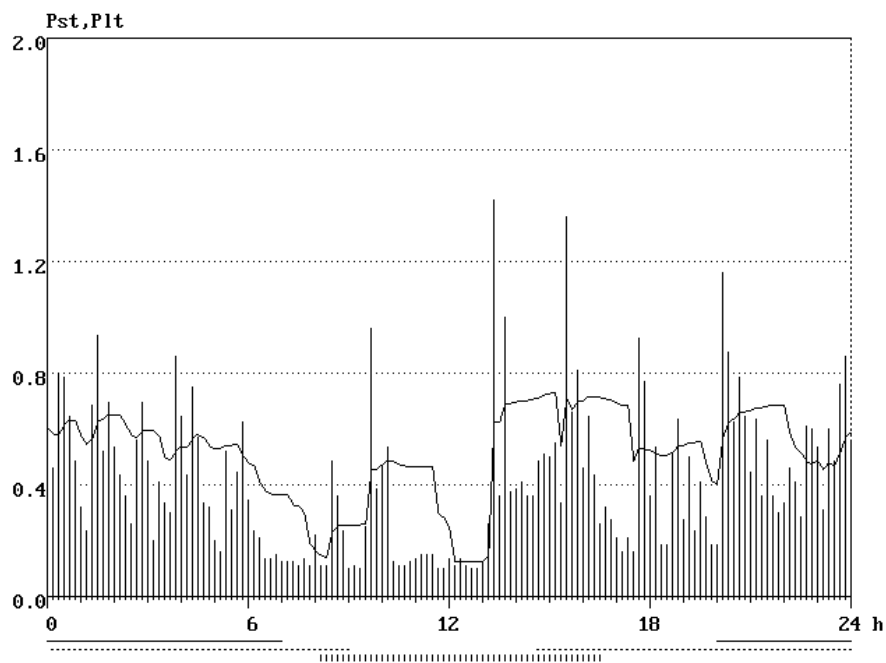

OCENA EMISJI WAHAŃ NAPIĘCIA ODBIORNIKÓW DUŻEJ MOCY

Ocena poziomu emisji wahań na podstawie analizy statystycznej

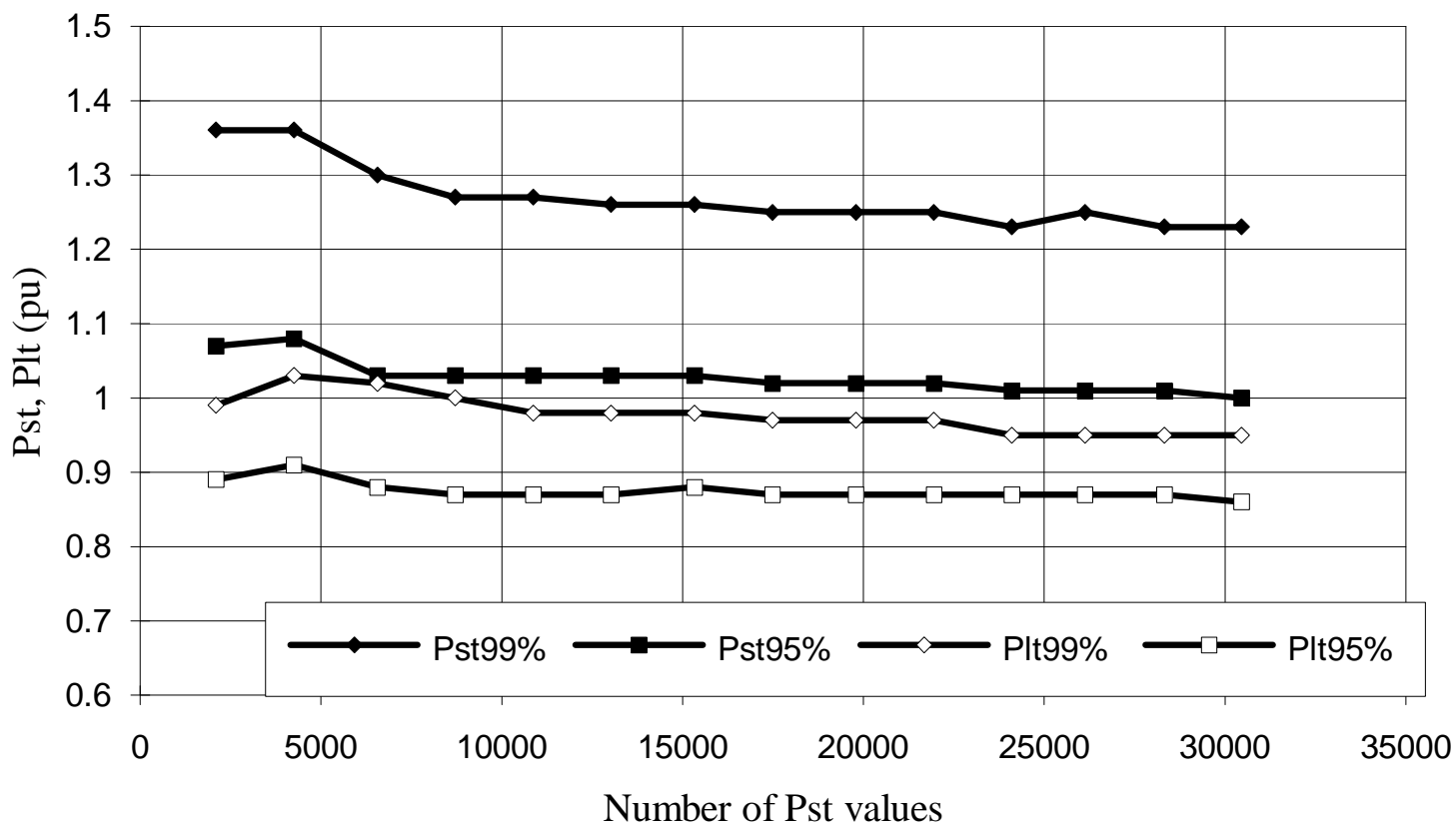
Podjęcie statystyczne oparte na równoczesnym pomiarze wahań napięcia i mocy

Pomiar 24 h (WN)
Pst i Plt dla trzech pieców łukowych

- ..... piec A (AC, 100 MVA)
- piec B (AC, 100 MVA)
- ||||||| piec C (DC, 95 MVA)

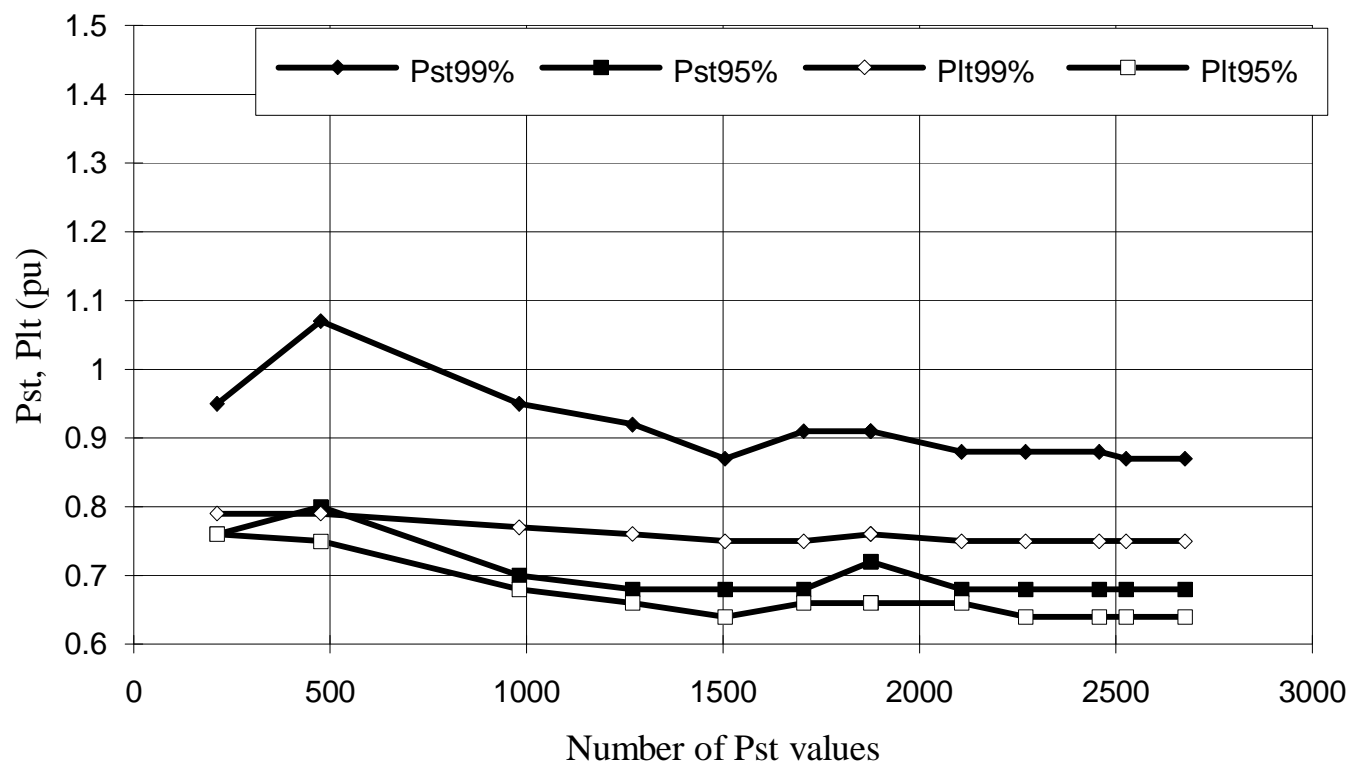
OCENA EMISJI WAHAŃ NAPIĘCIA ODBIORNIKÓW DUŻEJ MOCY

Pomiar ciągły (całkowity poziom wahań)

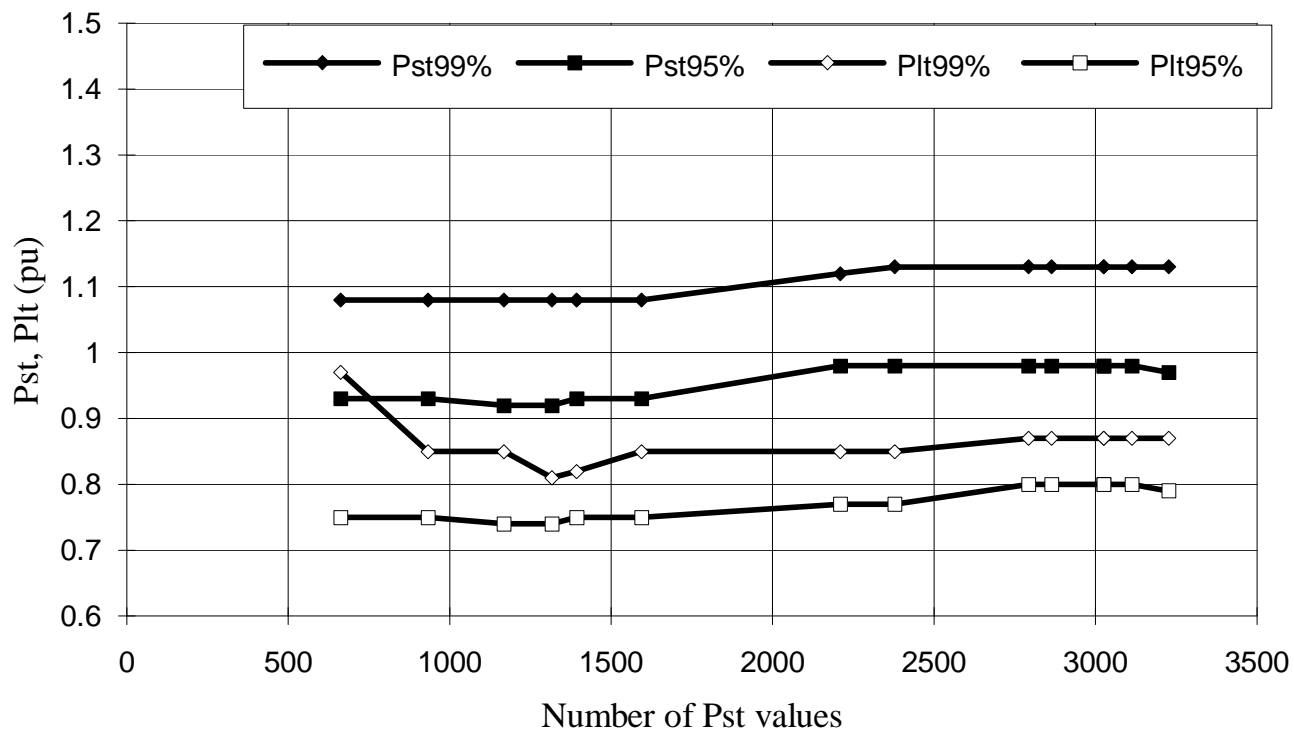
OCENA EMISJI WAHAŃ NAPIĘCIA ODBIORNIKÓW DUŻEJ MOCY

Pomiar nieciągły (pracował tylko piec A)

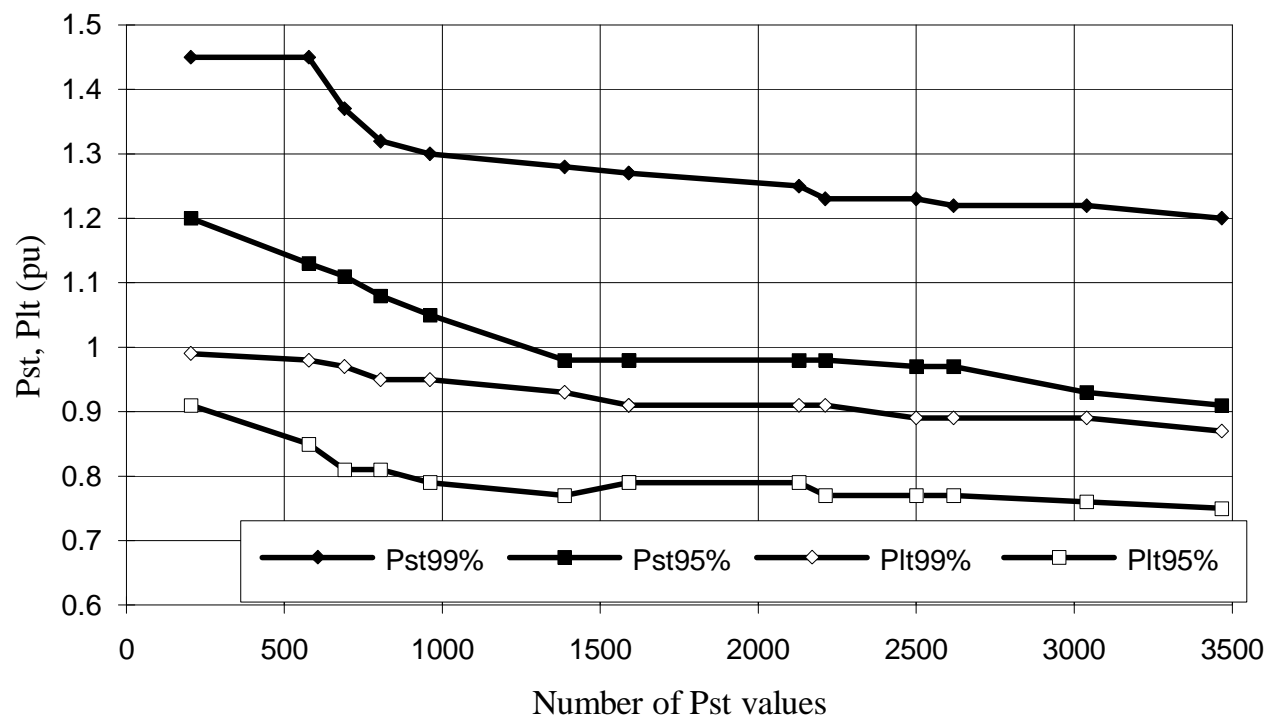

OCENA EMISJI WAHAŃ NAPIĘCIA ODBIORNIKÓW DUŻEJ MOCY

Pomiar nieciągły (pracował tylko piec B)

OCENA EMISJI WAHAŃ NAPIĘCIA ODBIORNIKÓW DUŻEJ MOCY

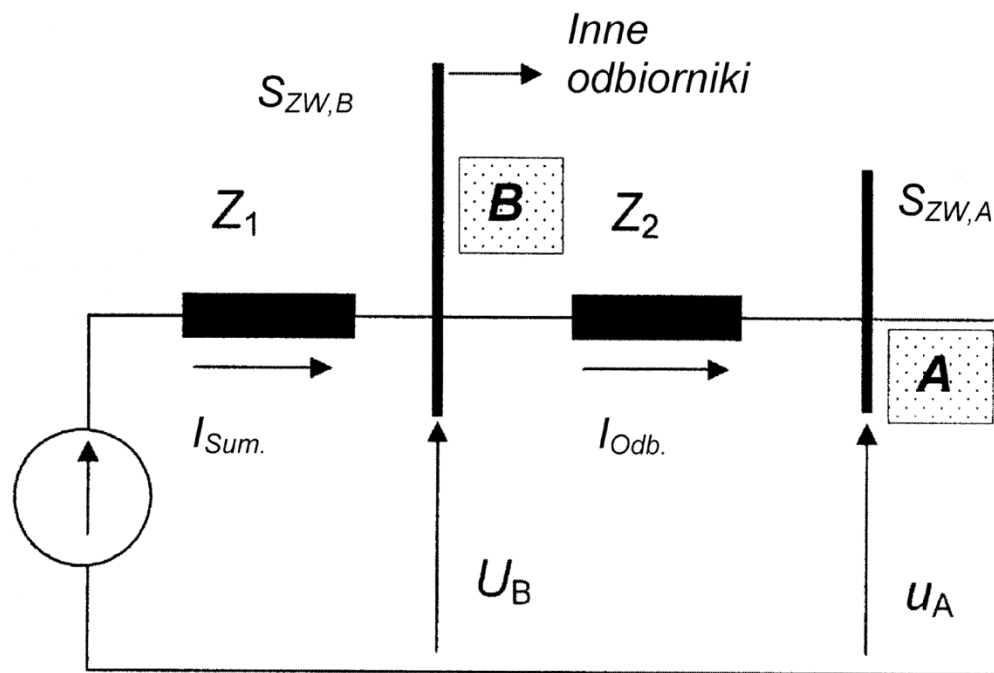

Pomiar nieciągły (pracował tylko piec C)

OCENA EMISJI WAHAŃ NAPIĘCIA ODBIORNIKÓW DUŻEJ MOCY

Bezpośrednie *on-line* pomiary poziomu emisji wahań napięcia

Metoda 1: Podejście uproszczone

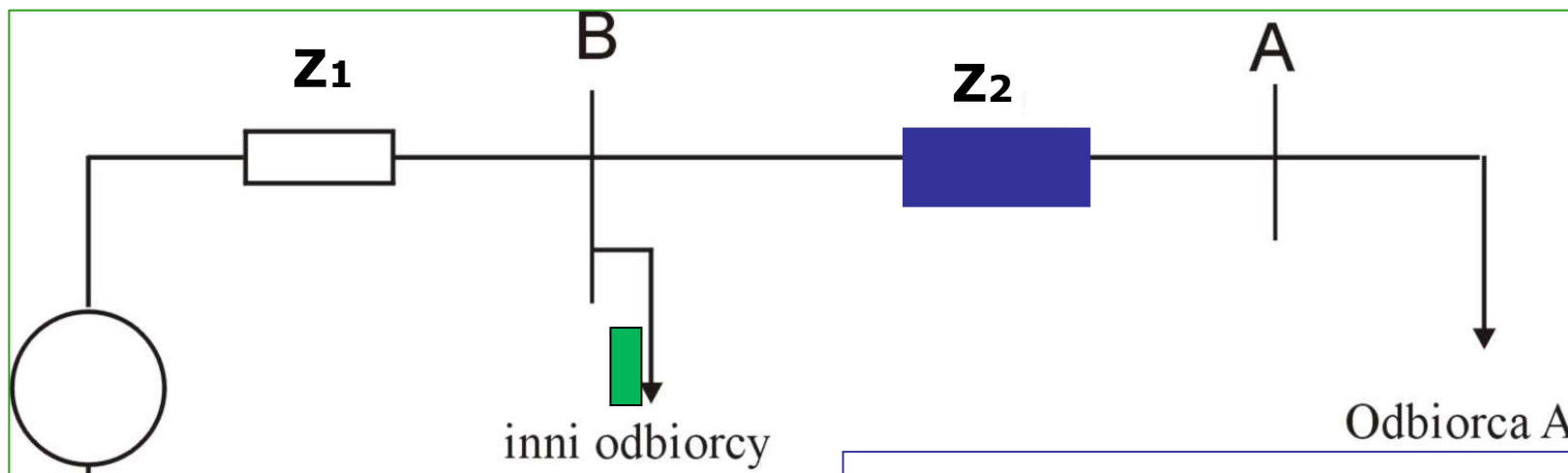
Schemat zastępczy sieci dla rozważań zgodnych z Metodą 1

$$P_{st}(B) \approx \left| \frac{Z_1}{Z_1 + Z_2} \right| P_{st}(A) = \frac{S_{ZW(A)}}{S_{ZW(B)}} P_{st}(A) \approx \frac{X_1}{X_1 + X_2} P_{st}(A)$$

OCENA EMISJI WAHAŃ NAPIĘCIA ODBIORNIKÓW DUŻEJ MOCY

Metoda 2: Analiza spadku napięcia

$$\Delta u(A) = \Delta u_{bg}(A) + \Delta u_i(A)$$

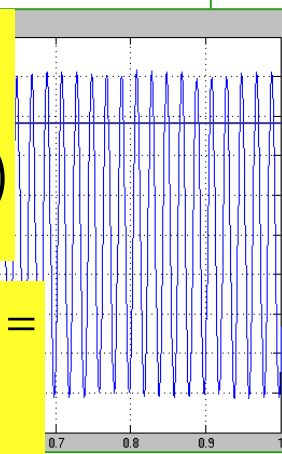
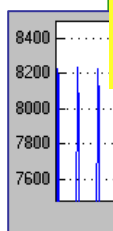
$$\Delta u(B) = \Delta u_{bg}(B) + \Delta u_i(B)$$

$$\Delta u_{bg}(A) \approx \Delta u_{bg}(B)$$

$$\Delta u_i(B) = \frac{Z_1}{Z_1 + Z_2} \Delta u_i(A)$$

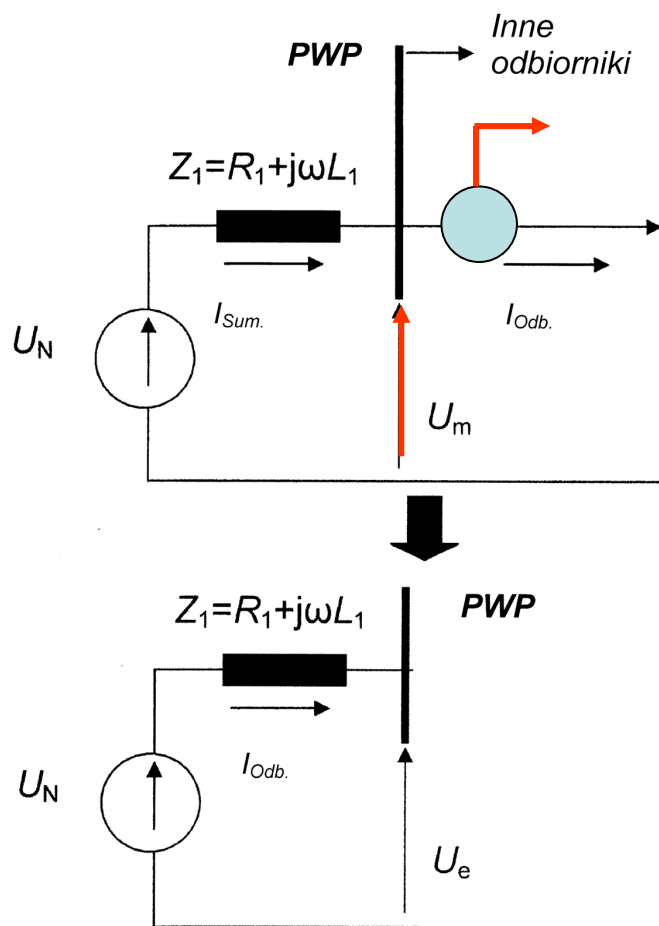
$$\Delta u(AB) = \Delta u(A) - \Delta u(B) = \Delta u_{bg}(A) + \Delta u_i(A) - \Delta u_{bg}(B) - \Delta u_i(B) =$$

$$\cancel{\Delta u_{bg}(B)} + \Delta u_i(B) \cdot \frac{Z_1 + Z_2}{Z_1} - \cancel{\Delta u_{bg}(B)} - \Delta u_i(B) =$$

OCENA EMISJI WAHAŃ NAPIĘCIA ODBIORNIKÓW DUŻEJ MOCY

Metoda 3: Analiza prądu odbiornika

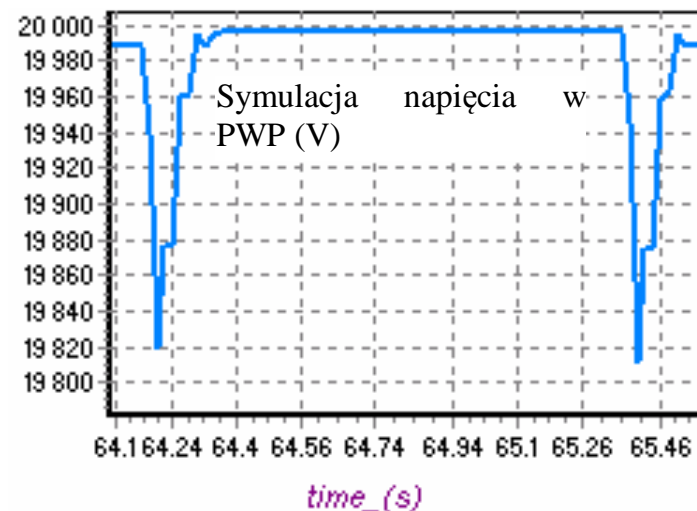
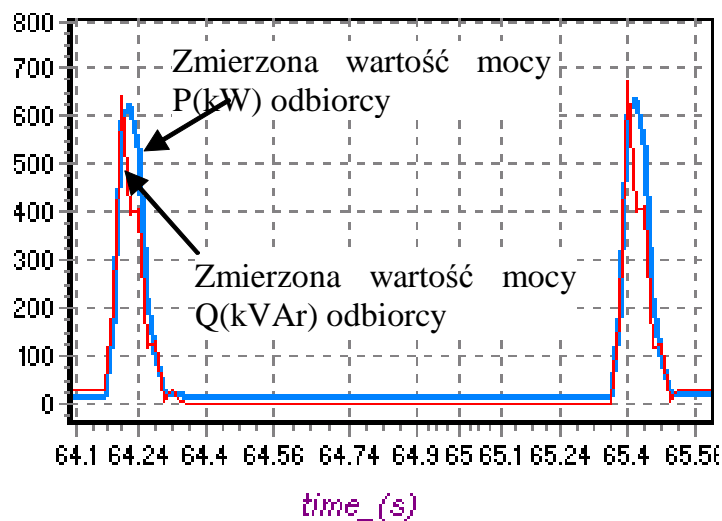
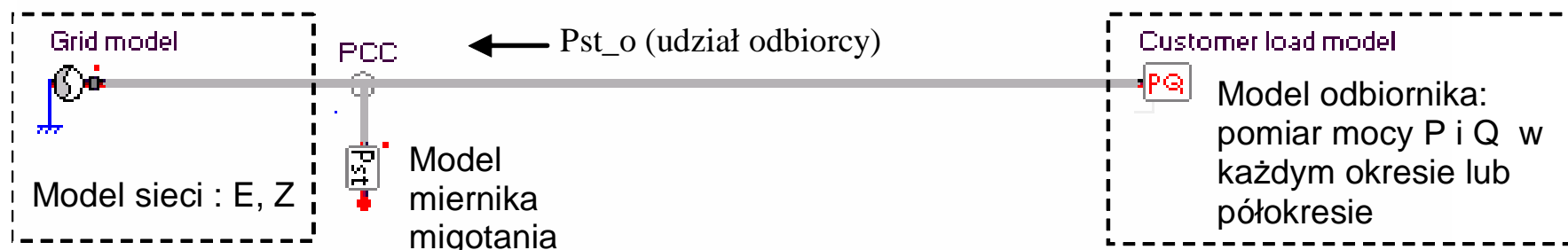
$$u(t) = u_m(t) + R_1 i_1(t) + L_1 \frac{di_1(t)}{dt}$$

$$u_N(t) = \sqrt{\frac{2}{3}} U_N \sin(\omega t + \alpha)$$

$$u_e(t) = u_N(t) - R_1 i_{Odb.}(t) - L_1 \frac{di_{Odb.}(t)}{dt}$$

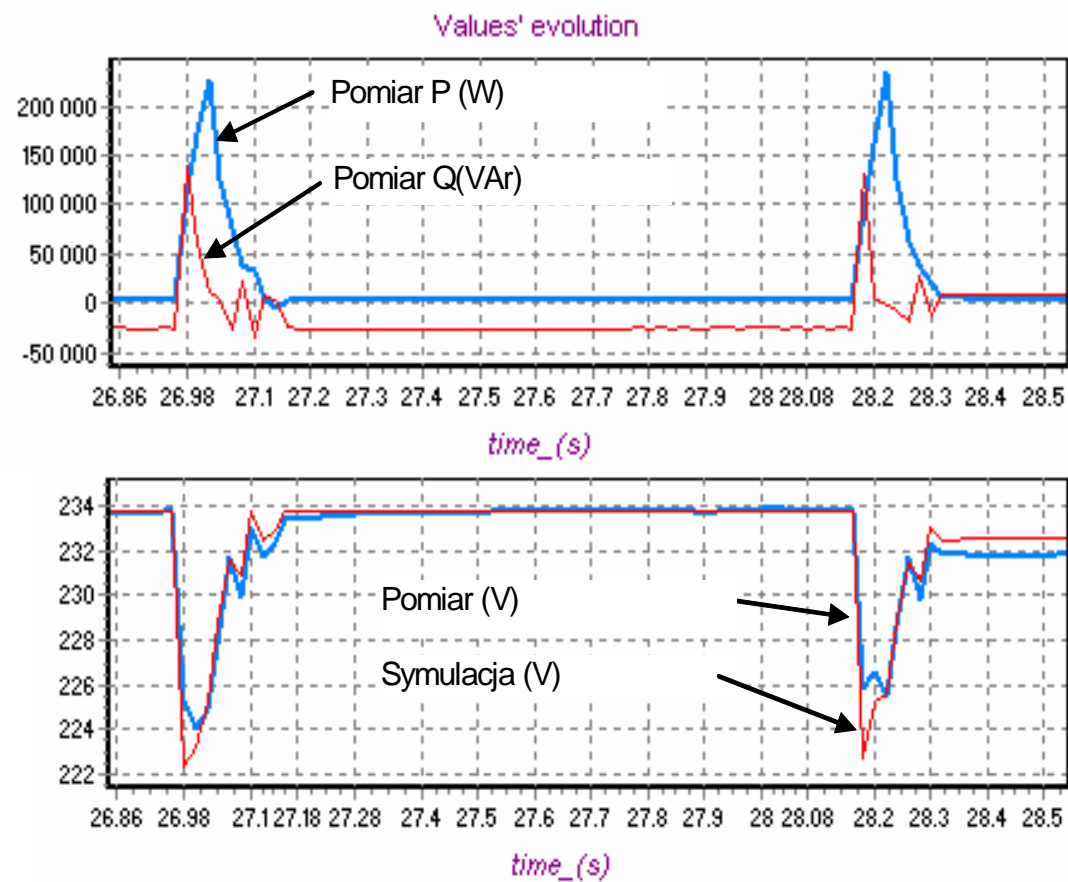
OCENA EMISJI WAHAŃ NAPIĘCIA ODBIORNIKÓW DUŻEJ MOCY

Metoda 4: Pomiar i symulacje

OCENA EMISJI WAHAŃ NAPIĘCIA ODBIORNIKÓW DUŻEJ MOCY

Metoda 4: Pomiarzy i symulacje

DZIĘKUJE ZA UWAGĘ . . .

**Zbigniew Hanzelka
Akademia Górniczo-Hutnicza
30-059 Kraków, Al. Mickiewicza 30
Tel.: 12 617 28 78, 12 617 28 01
E-mail: hanzel@agh.edu.pl**